PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY PRZEZ UNIĘ EUROPEJSKĄ Z PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC TECHNICZNA 2014-2020

WWW.REWITALIZACJA.CENTRUMWIEDZY.ORG
E-MAIL: REWITALIZACJA@UML.LODZ.PL
TEL.: +48 (42) 638-57-58
FAX: +48 (42) 638-57-29

CENTRUM WIEDZY REWITALIZACJA

Opracowanie systemu rekomendowanych wskaźników ewaluacji oraz wytycznych dla systemu monitoringu rewitalizacji centrum Łodzi

Raport końcowy z badania

zrealizowanego przez EGO – Evaluation for Government Organizations s.c.
na zlecenie Urzędu Miasta Łodzi

KREUJE

ego Lider Ewaluacji 2014

Autorzy: dr Izabela Grabowska, Tomasz Kupiec, Bartosz Ledzion, Paweł Śliwowski, Zofia Polańska, dr Michał Wolański

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020

15 grudnia 2015 roku

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
MINISTERSTWO ROZWOJU
Unia Europejska Fundusz Spójności

Spis treści

1 Wprowadzenie ... 3
2 Układ celów głównych rewitalizacji centrum Łodzi (Zadanie 1) ... 6
2.1 CEL GŁOWNY I ... 6
2.2 CEL GŁÓWNY II ... 8
2.3 CEL GŁÓWNY III ... 8
3 Układ celów szczegółowych rewitalizacji centrum Łodzi (Zadanie 2) ... 10
3.1 CELE SPOŁECZNE ... 11
3.1.1 ZDROWIE ... 12
3.1.2 AKTYWNOŚĆ ... 14
3.1.3 BEZPIECZEŃSTWO ... 20
3.2 CEL GOSPODARCZY ... 22
3.3 CELE PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNE ... 24
3.4 CEL ŚRODOWISKOWY ... 26
3.5 CEL TECHNICZNY ... 27
4 Zestaw wskaźników głównych ewaluacji rewitalizacji centrum Łodzi oraz w skali kraju (Zadanie 1 i 4) oraz z zestaw wskaźników pomocniczych rewitalizacji centrum Łodzi (Zadanie 2) ... 29
5 Wytyczne dla systemu monitoringu rewitalizacji centrum Łodzi ... 69
6 Bibliografia ... 76
7 Załączniki ... 78
7.1 Załącznik 1 ... 78
7.2 Załącznik 2 ... 82
7.3 Załącznik 3 ... 87

1 WPROWADZENIE

Rozważania w niniejszym opracowaniu rozpoczynamy od podkreślenia znaczenia kontekstu instytucjonalnego procesu rewitalizacji, który ma odzwierciedlenie w podstawowych dokumentach zarówno na poziomie krajowym (przede wszystkim Umowa Partnerstwa, założenia Narodowego Planu Rewitalizacji oraz Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015r., Krajowa Polityka Miejska), jak lokalnym (Założenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Łodzi 2020+). Już Umowa Partnerstwa wskazuje, że działania rewitalizacyjne powinny obejmować zintegrowane działania obejmujące kompleksową rewitalizację społeczną, gospodarczą i przestrzenną, a wskazany katalog działań i środków w ramach poszczególnych aspektów rewitalizacji odnosić się powinien do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz poprawy jakości ich życia. Także Ustawa o rewitalizacji definiując obszar działań rewitalizacyjnych odnosi się w pierwszej kolejności do obszarów znajdujących się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, problemów edukacyjnych, niskiego kapitału społecznego lub niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Kolejne rodzaje kryzysów, w których może znajdować się dany obszar są jedynie dodatkowym wyznacznikiem obszaru zdegradowanego. Założenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Łodzi 2020+ wskazują także na taki sposób rozumowania – jeden z najważniejszych problemów wyznaczonego do rewitalizacji obszaru Łodzi dotyczy koncentracji problemów społecznych, ze szczególną skalą zjawiska dziedziczenia ubóstwa.

Wskazane wyżej dokumenty wskazują zatem na kompleksowość i wielowymiarowość podejścia do rewitalizacji, której głównym komponentem jest oddziaływanie na stronę społeczną. Oznacza to integrację działań na różnych szczeblach i konieczność zaangażowania różnych podmiotów: zarówno mieszkańców, jak i różnego typu organizacji (w tym pozarządowych) działających na danym obszarze oraz instytucji publicznych mających wpływ na jakość życia mieszkańców analizowanego obszaru. Możemy zatem mówić wprost o konieczności rezygnacji z podejścia obszarowego na rzecz podejścia całościowego, które zwiększa skuteczność podejmowanych działań i stwarza możliwość przeprowadzania skutecznej zmiany na obszarach rewitalizowanych. Podkreślić należy, że przedstawione we wskazanych powyżej dokumentach założenia stwarzają możliwości podejmowania szerokich działań i stosowania szerokiego wachlarza narzędzi, łączących różne obszary tematyczne, które skierowane są na poprawę ogólnej jakości życia na analizowanym obszarze w szerokim tego słowa znaczeniu. Tak zdefiniowane kompleksowe podejście zostanie także zastosowane w niniejszym opracowaniu.

Ważnym komponentem tych działań jest stały monitoring postępu procesu rewitalizacji i jego ocena pozwalająca na doskonalenie działań, nie tylko w perspektywie Łodzi, ale i innych miast w Polsce. Opracowanie założeń tego systemu jest podstawowym zadaniem niniejszego opracowania.

Zgodnie z zapisami opisu przedmiotu zamówienia celem realizacji zamówienia jest: przygotowanie do procesu rewitalizacji obszarowej centrum Łodzi w latach 2014-2020+ poprzez opracowanie systemu rekomendowanych wskaźników głównych i pomocniczych ewaluacji rewitalizacji centrum Łodzi oraz wytycznych dla systemu monitoringu rewitalizacji centrum Łodzi. Dodatkowym celem realizacji przedmiotu Zamówienia jest uzyskanie zestawu rekomendowanych wskaźników głównych poziomu krajowego, mogących stanowić w przyszłości podstawę uniwersalnej oceny rewitalizacji w Polsce.W dalszych częściach raportu przedstawiamy:

1. Układ celów głównych rewitalizacji centrum Łodzi (Zadanie 1)
2. Układ celów szczegółowych rewitalizacji centrum Łodzi (Zadanie 2)
3. Zestaw wskaźników głównych ewaluacji rewitalizacji centrum Łodzi oraz w skali kraju (Zadanie 1 i 4) oraz z zestaw wskaźników pomocniczych rewitalizacji centrum Łodzi (Zadanie 2)
4. Wytyczne dla systemu monitoringu rewitalizacji centrum Łodzi

Warto podkreślić, że w zgodzie z oczekiwaniami Zamawiającego wyrażonymi podczas spotkania konsultacyjnego w grudniu 2015 roku, zaprezentowany zestaw nie ma charakteru definitywnego – zawiera raczej szeroki zestaw wskaźników, które mogą stanowić bazę do dyskusji nad ostecznym katalogiem, który sformułować będzie można dopiero w oparciu o podjęte decyzje dotyczące konkretnych celów rewitalizacji, skali podjętej interwencji, etc. Wskaźniki są jednym ze sposobów pomiaru rezultatów działań zapisanych w Gminnym Programie Rewitalizacji, warto jednak pamiętać, że są one tylko jednym ze źródeł informacji zasilających dyskusję o postępach rewitalizacji. Istotne jest, aby instytucje podejmujące działania rewitalizacyjne opracowały równieć komplementarny wobec systemu monitoringu plan badań społeczno-ekonomicznych na danym obszarze, który pozwalałby w sposób pogłębiony uzupełniać informacje z prostych mierników pogłębionymi refleksjami o stanie i dynamice najistotniejszych procesów. Naturalne ograniczenia systemu monitoringu (np. trudność w opisaniu niektórych zjawisk wartościami liczbowymi), byłyby wówczas zniwelowane, a obraz zmian społecznych pełniejszy.

Ze względu na fakt, że opracowane przez nas w ramach zadania 1 wskaźniki główne mają uniwersalny charakter, mogą być także stosowane w innych miastach przy ocenie rewitalizacji. Zgodnie z ustaleniami z Zamawiającym zadaniem wykonawcy nie było wskazanie konkretnych wartości bazowych i docelowych wskaźników, a jedynie sposób ich wyznaczania. Z tego względu oraz kierując się definicją wskaźników głównych zdecydowaliśmy o łącznym przedstawieniu efektów zadania 1 i 4 w jednej tabeli.

Układ celów ogólnych i szczegółowych (pkt. 1 i 2) zawiera uzasadnienie danego celu, a w końcowej wskazane są hasłowo przypisane do niego wskaźniki, których szczegółowy opis znajduje się w tabeli – zestawie wskaźników (pkt. 3)

Równocześnie wskazujemy, że przeprowadziliśmy konsultacje zestawu wskaźników z przedstawicielami następujących instytucji:

- telefoniczne: Ministerstwo Rozwoju, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy (Biuro Polityki Lokalowej i Rewitalizacji), Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Wrocławska Rewitalizacja Sp. z o.o. – operator procesu rewitalizacji, Urząd Miasta Krakowa (Wydział ds. Rewitalizacji), Uniwersytet Warszawski;
- bezpośrednie: Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Łódzki Ośrodek Geodezji, Wydział Budynków i Lokali Urzędu Miasta Łodzi, Regionalne Centrum Polityki Społecznej[1];
- poprzez Zamawiającego: Uniwersytet Łódzki.

Trzeba jednak podkreślić, iż ze względu na bardzo ograniczony czas przygotowania dokumentu, konsultacje miały ograniczony charakter. W przypadku podejmowania ostatecznych decyzji o wyborze zamkniętego katalogu wskaźników, rekomendujemy intensywne, interaktywne dyskusje, służące przede wszystkim zrozumieniu, jakiego rodzaju dane są oczekiwane, jakiego rodzaju dane są już zbierane (metodologia, bazy danych) i jakiego rodzaju obciążenia organizacyjne mogą być związane z gromadzeniem nowych danych.

Należy także wskazać, że opracowując zestaw wskaźników autorzy aby ustrukturyzować pracę stworzyli wcześniej układ celów głównych i szczegółowych rewitalizacji Łodzi uwzględniając zarówno dokumenty krajowe, jak i przede wszystkim założenia Lokalnego Programu Rewitalizacji. W momencie gdy gotowy będzie Gminny Plan Rewitalizacji konieczne będzie dopasowanie wskaźników do celów tam zawartych.

Uwagi techniczne:

1. Ilekroć w tekście jest mowa o interwencji – mamy na myśli wyodrębniony organizacyjnie i technicznie zespół czynności zmierzających do realizacji jednego lub kilku celów w ramach działań rewitalizacyjnych objętych Lokalnym Programem Rewitalizacji (LPR). Interwencja może przyjąć postać projektu lub programu.
2. Wszystkie wskaźniki dotyczą obszaru rewitalizowanego lub mieszkańców zamieszkujących obszar rewitalizowany.

[1]Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego odmówił konsultacji ze względu na możliwość nierównego traktowania Beneficjentów – jakim będzie Urząd Miasta.

2 UKŁAD CELÓW GŁÓWNYCH REWITALIZACJI CENTRUM ŁODZI (ZADANIE 1)

Przedstawione poniżej cele odnoszą się do podstawowych grup obszarów objętych rewitalizacja, tj. o charakterze społecznym (cel główny I), gospodarczym (cel główny II) oraz przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym (cel główny III).

2.1 CEL GŁOWNY I

Poprawa jakości życia w dobrym zdrowiu mieszkańców obszaru rewitalizowanego poprzez w szczególności zmniejszenie skali wykluczenia społecznego i narażenia na ubóstwo, w tym zahamowanie procesu dziedziczenia ubóstwa.

Podstawowym kryzysem, któremu zaradzić powinny działania rewitalizacyjne to kryzys społeczny. Ostatecznym celem działań poprawiających sytuację społeczną mieszkańców jest jakość ich życia. Z tego względu naszym zdaniem powinien być to nadrzędny cel ogólny tego typu interwencji. Na jakość życia składa się wiele elementów, w kontekście rewitalizacyjnym szczególne znaczenie ma stan zdrowia mieszkańców, ich zaangażowanie na rynku pracy, aktywność edukacyjna, kulturalna, obywatelska, a także poziom bezpieczeństwa. Celem działań jest zatem stworzenie z obszaru rewitalizowanego centrum Łodzi miejsca, gdzie mieszkańcy cieszą się wysoką jakością życia w dobrym zdrowiu, a więc w pełni uczestniczą w życiu gospodarczym, społecznym, edukacyjnym, kulturalnym i obywatelskim miasta, żyjąc w bezpiecznym środowisku bez przejawów dyskryminacji, które sprzyja wykorzystywaniu dostępnych szans na własny rozwój, a także ułatwia sprostanie wyzwaniom życiowym. Chodzi nie tylko o dostęp do usług publicznych i społecznych, ale także o możliwości korzystania z nich.

Chcemy podkreślić kilka aspektów dość istotnych w kontekście centrum Łodzi. Pierwszy z nich to wysoka jakość życia w dobrym zdrowiu. Jak wynika z naszych badań przeprowadzonych w ramach zamówienia dotyczącego sytuacji społecznej mieszkańców Obszaru Pilotażowego w Łodzi wynika, że stan zdrowia oraz uzależniania są kluczowymi determinantami sytuacji społeczno-gospodarczej jego mieszkańców. Z tego powodu nacisk na działania związane z tym obszarem jest niezbędny. Kolejny aspekt to kwestia ubóstwa i wykluczenia społecznego znacznej części mieszkańców oraz powstawanie enklaw biedy. Jak wskazały wyniki wspomnianego powyżej badania na obszarze rewitalizowanym centrum Łodzi mamy do czynienia z pajęczyną problemów społecznych (szerzej kwestie te zostały opisane w ramach celów szczegółowych – lokalnych), która oplata mieszkańców. Wpaść do niej można różnymi ścieżkami, różne są także mechanizmy wzajemnych powiązań różnych problemów. Jedna cecha jest jednak wspólna, to pogłębiający się proces ubóstwa i wykluczenia tych osób, które wzmaga zła sytuacja mieszkaniowa, zły stan zdrowia, brak pracy, złe warunki pracy, zadłużenia, stygmatyzacja otoczenia. Prowadzi to do utrwalania się mechanizmów wykluczenia społecznego wśród dzieci, które w dorosłym życiu powielają zachowania i styl życia panujący w środowisku, z którego się wywodzą. Z tego punktu widzenia oddziaływanie na dzieci i wyciąganie

ich z tej pajęczyny jest jednym z kluczowych działań rewitalizacyjnych w sferze społecznej.

Podkreślenia wymaga fakt, że kompleksowość działań powinna mieć przede wszystkim wymiar wspierania całych rodzin, a więc środowiska, w którym żyją. Przy tak skomplikowanej sytuacji społecznej obszaru rewitalizowanego i wzajemnym przenikaniu się problemów na poziomie nie tylko osób, ale przede wszystkim rodzin i całych środowisk, w którym mieszkańcy funkcjonują, kompleksowe wspieranie rodzin i nawet całych środkowi jest niezbędne dla skuteczności podejmowanych interwencji. Do tego obszaru działań odnosić się będzie jeden ze wskaźników ogólnych.

W wymiarze operacyjnym, zarówno skala koniecznych do podjęcia działań, jak i złożoność problemów społeczno-gospodarczych mieszkańców obszaru rewitalizowanego wskazują na głęboką potrzebę koordynacji i wspólnego zarządzania działaniami, których planowanie i współdecydowanie powinno obejmować wszystkich interesariuszy. Pojedyncze działania są nieskuteczne, bo mechanizmy wykluczenia społecznego są bardzo złożone na tym obszarze, dopiero wspólnie zarządzana mozaika działań ma szanse na skuteczną interwencję, która generuje trwałe zmiany.

Wskaźniki:

a. Wskaźnik zadowolenia z różnych dziedzin i aspektów życia

b. Stopa ubóstwa – odsetek mieszkańców objętych świadczeniami pomocy społecznej (ogółem i z uwzględnieniem grup wieku oraz ew. kategorii świadczeń)

Pierwszy wskaźnik ma charakter subiektywny i dotyczy szerokiego spektrum czynników wpływających na jakość życia mieszkańców, które podlegają kształtowaniu w ramach działań rewitalizacyjnych,. Drugi zaś to kluczowa miara, którą łatwo pozyskać wskazująca na liczbę mieszkańców, który potrzebują wsparcia w normalnym funkcjonowaniu. Miara ta przybliża skuteczność działań z zakresu przeciwdziałania problemom społecznym tego obszaru.

2.2 CEL GŁÓWNY II

Zwiększenie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego.

W tym przypadku chodzi o uruchomienie gospodarczego koła zamachowego na analizowanym obszarze. Głównym motorem wzrostu w tym przypadku, biorąc pod uwag charakter tej przestrzeni, jest lokalna przedsiębiorczość, która korzysta z pracy mieszkańców obszaru wspierając procesy przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu (co opisano powyżej), świadcząc usługi (w większym stopniu) i wytwarzając różne dobra (w mniejszym stopniu) nie tylko na rzecz mieszkańców Łodzi, ale także obsługując ruch turystyczny na tym jakże cennym historycznie i kulturowo obszarze. Mieszkańcy obszaru rewitalizacyjnego mając pracę, która przeciwdziała ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, są także istotnymi odbiorcami dóbr i usług lokalnych przedsiębiorców. W ten sposób koło się zamyka. Jednak, aby to urzeczywistnić, należy wzmocnić potencjał rozwojowy lokalnych przedsiębiorców, stwarzając im możliwości realizacji własnych pomysłów, które są dostosowane do potrzeb lokalnej społeczności, np. możliwość handlu na skwerkach i placach. Chodzi o to, aby przedsiębiorstwa samodzielnie utrzymywały się w przyszłości, w tym, aby były drożne kanały zbytu ich dóbr i usług. Bardzo użytecznym narzędziem jest ekonomia społeczna i wspieranie przedsiębiorczości społecznej (np. w formie spółdzielni socjalnych osób prawnych).

Wskaźniki:

a. Stopa bezrobocia rejestrowanego w obszarze rewitalizowanym

b. Liczba przedsiębiorców zarejestrowanych w obszarze rewitalizowanym (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców), którzy prowadzą działalność dłużej, niż dwa lata (ogółem) - dane uzyskiwane na podstawie wpisów do rejestru CEIDG

c. Liczba przedsiębiorców aktywnywch w obszarze rewitalizowanym (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców - – dane uzyskiwane z Urzędu Skarbowego na podstawie danych adresowych przedsiębiorców prowadzących księgi podatkowe, tj. tych, którzy złożyli w US dokumenty rozliczeniowe z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej za rok poprzedzający badanie (ew. na podstawie formularza GUS SP (pyt.5) – jednak potrzebna byłaby dodatkowa próba dla badanego obszaru)

Wskaźnik przybliża poziom przedsiębiorczości na obszarze rewitalizowanym – pod uwagę bierzemy jedynie te przedsięwzięcia, które mają charakter bardziej trwały, tj. działają dłużej niż 2 lata.

2.3 CEL GŁÓWNY III

Poprawa atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej.

Zdegradowana przestrzeń publiczna śródmieścia Łodzi prowadzi do jej negatywnego postrzegania i niepełnego wykorzystania potencjału. W wyniku degradacji powstał obszar, w którym względnie mało osób chce mieszkać, spędzać czas wolny lub prowadzić działalność gospodarczą. Monofunkcyjne przestrzenie publiczne, zdominowane obecnie przez funkcje komunikacyjne: parkingi i jezdnie, bardziej służą tranzytowi, niż mieszkańcom, a nawet gościom śródmieścia.

Dlatego istnieje potrzeba kompletnej redefinicji przestrzeni śródmieścia Łodzi, z wykorzystaniem doświadczeń miast Europy Zachodniej. Redefinicja ta powinna bazować na budowie atrakcyjności przestrzeni, rozumianej zarówno jako miejsce mieszkania dla różnych grup społecznych, prowadzenia działalności gospodarczej, jak i przebywania w przestrzeniach publicznych. Służyć temu ma szerokie spektrum działań o charakterze infrastrukturalnym (rewitalizacje ulic, placów i budynków), jak i „miękkim" – zaangażowanie społeczeństwa w procesy partycypacyjne, budowa nawyków zrównoważonego podróżowania.

Planowane działania mają charakter komplementarny do innych celów – zrównoważony transport i dbałość o środowisko naturalne pozwalają przyczynić się do poprawy stanu zdrowia mieszkańców, zaś atrakcyjnie dostępne przestrzenie publiczne sprawiają, że mieszkańcy poczują się bezpieczniej oraz będą działać aktywnie.

Realizacji tego celu będą służyły cztery cele szczegółowe, z których pierwszy dotyczy poprawy stanu środowiska naturalnego, drugi – jakości powiązań komunikacyjnych wewnątrz śródmieścia Łodzi oraz innymi dzielnicami, trzeci – kreowaniu atrakcyjnych przestrzeni prywatnych, zaś czwarty – odnowienia, remontów budynków, zgodnie z zasadami świadomej gospodarki mieszkaniowej.

Wskaźniki:

a. % mieszkańców deklarujących chęć wyprowadzenia się

Wskaźnik ten proponowany jest jako podstawowy wskaźnik atrakcyjności przestrzeni, gdyż jest on wypadkową działań we wszystkich celach szczegółowych, jest determinowany zarówno przez stan powietrza, dostępność przestrzenną, przestrzenie publiczne, jak i substancję mieszkaniową.

Dodatkowo proponujemy wprowadzenie wskaźnika mówiącego o procesach gentryfikacyjnych, którym – zgodnie z ustawą – należy przeciwdziałać:

b. % mieszkańców lokali komunalnych z obszaru rewitalizowanego, którzy po remoncie lokalu nie zdecydowali się na powrót do zajmowanego wcześniej mieszkania ze względu na zbyt wysoki czynsz

3 UKŁAD CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH REWITALIZACJI CENTRUM ŁODZI (ZADANIE 2)

Proponujemy, aby cele szczegółowe na podstawie których podejmowanie będą w ramach procesu rewitalizacji pogrupować zgodnie z art. 9 ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015r., tj.

- cele społeczne – związane z przeciwdziałaniem bezrobociu, ubóstwu, przestępczości, niskiemu poziomowi edukacji lub kapitału społecznego czy niewystarczającemu poziomowi uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym;

- cele gospodarcze – związane z przeciwdziałaniem niskiemu stopniu przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;

- cele środowiskowe – związane z przeciwdziałaniem przekroczeniu standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska;

- przestrzenno-funkcjonalne – związane z przeciwdziałaniem niewystarczającemu wyposażeniu w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złemu stanowi technicznemu, brakowi dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowaniu rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiemu poziomowi obsługi komunikacyjnej, niedoborowi lub niskiej jakości terenów publicznych;

- cele techniczne – związane z przeciwdziałaniem degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Do każdego z celów przypisane są wskaźniki szczegółowe – pomocnicze, które mogą mieć różny charakter w ramach danego celu szczegółowego. Czyli dla danego celu szczegółowego przypisane wskaźniki mogą mieć społeczny, gospodarczy, środowiskowy, przestrzenno-funkcjonalny czy techniczny charakter. Taka podwójna poziom kwalifikacja jest wynikiem kompleksowości i złożoności procesów rewitalizacyjnych.

Przyporządkowanie celów szczegółowych według kategorii do celów głównych przedstawione jest w postaci schematu stanowiącego załącznik nr 3 do niniejszego opracowania.

Dodatkowo pragniemy zwrócić uwagę na aspekt związany z przemieszczaniem się ludności z obszaru rewitalizowanego do innych części Łodzi. Osoby ubogie mogą nie być w stanie płacić zwiększonej stawki czynszu za mieszkanie w odnowionym zasobie, co sprawi, że będą zmuszeniu do przeniesienia się w inne miejsce. Z punktu widzenia skuteczności działań rewitalizacyjnych uzasadnione byłoby śledzenie ich dalszych losów, gdyż część osób zasili najprawdopodobniej enklawy biedy w innych częściach Miasta, co przyczyni się w tych obszarach do koncentracji biedy i wzmocni

negatywne tendencje społeczne. Jednak to rozwiązanie niezmiernie kosztowne i trudne realizacyjnie. Jednym z pomysłów na uwzględnienie tego aspektu jest stworzenie badania porównującego poszczególne małe obszary np. mieszkańców kamienic – tych po remontach i tych zasiedlonych osobami przesiedlonymi lub kontrolowanie zmian struktury społecznej obszaru rewitalizowanego i przykładanie dużej uwagi do odpowiedniej interpretacji danych, szczególnie tych o społecznym charakterze.

3.1 CELE SPOŁECZNE

Cele społeczne rewitalizacji centrum Łodzi są bardzo szerokie. Można je pogrupować według określonej klasyfikacji. Proponujemy następujący podział:

I. **Zdrowie:** chodzi tutaj o działania poprawiające stan zdrowia mieszkańców rewitalizowanego obszaru w zakresie rozwoju profilaktyki oraz leczenia uzależnień, jako kluczowych aspektów dla poprawy jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizowanego. Działania te powinny mieć szeroki charakter i nie koncentrować się tylko na czynnikach związanych z dostępnością do usług zdrowotnych, ale także z czynnikami o charakterze behawioralnym i ich powiązaniami z ogólną sytuacją mieszkańców obszaru rewitalizowanego. Jak wskazują badania Obszaru Pilotażowego stan zdrowia i uzależnienia są istotną determinantą sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców. Źle swoją sytuację życiową postrzegają ci, w rodzinach których znajdują się osoby chore czy wymagające opieki. Dużo pozytywniej, także w odniesieniu do szans poprawy swojej sytuacji, przyszłość widzą osoby, w rodzinach których nie zanotowało przewlekłych i długotrwałych chorób. Należy podkreślić, że kiepska sytuacja mieszkaniowa znacznie przyczynia się do złego stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizowanego. Należy wskazać, że cel dotyczący zdrowia nie jest uwypuklony w ustawie o rewitalizacji, jednak analizy sytuacji społecznej mieszkańców Obszaru Pilotażowego wskazują na głęboką potrzebę realizacji działań z tego zakresu, w szczególności chodzi o działania profilaktyczne, w tym profilaktykę w zakresie uzależnień (oraz ich leczenie) czy edukację seksualną.

II. **Aktywność:** w tym przypadku chodzi o kompleksowe działania wspierające zaangażowanie osób na rynku pracy, aktywność społeczną, kulturalną, edukacyjną czy obywatelską z punktu widzenia mieszkańca. Istotna jest w tym przypadku wzajemne przenikanie i kompleksowość działań, które powinno mieć także odpowienią sekwencję realizacji.

III. **Bezpieczeństwo:** rozumiane w kategoriach bezpieczeństwa fizycznego na analizowanym obszarze, zarówno w ujęciu obiektywnym jak i subiektywnym - w odniesieniu do poczucia bezpieczeństwa. Czynnik ten ma ogromne znaczenie dla jakości życia mieszkańców.

3.1.1 ZDROWIE

I. (Profilaktyka)

Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życia w dobrym zdrowiu (ze szczególnym nakierowaniem na dzieci i młodzież).

Zgodnie ze wskazaniami badania mieszkańców Obszaru Pilotażowego istotnym problemem społecznym jest zły stan zdrowia, którego przyczyny są rożne. Częściej można mówić o zespołach przyczyn złej sytuacji zdrowotnej, które wzajemne wzmacniają swoje oddziaływanie. Pierwsza kwestia dotyczy nadużywania alkoholu, narkotyków i innych używek (często współwystępujące razem). Problem szkodliwego używania substancji odurzających, co jest istotnym krokiem na drodze do uzależnienia, pojawia się już u osób bardzo młodych. Dlatego duży nacisk powinien być kładziony na działania edukacyjne kierowane do dzieci (nawet małych do 10 lat) i młodzieży. Kolejna przyczyna związana jest z ogólnie niekorzystnym stylem życia, który oprócz używek przejawia się w braku ruchu, wyczerpującej pracy fizycznej, złym odżywianiu czy nie poddawaniu się badaniom profilaktycznym i/lub leczeniu (nawet w sytuacjach skrajnych). Problemy te wynikają z braku szeroko rozumianej profilaktyki zdrowotnej na obszarze rewitalizowanym. Istotnym problemem o charakterze zdrowotnym jest także brak prawidłowej edukacji seksualnej młodzieży, który prowadzi zarówno do większej liczby nastoletnich ciąż, jak i zachowań przemocowych na tle seksualnym.

W szczególności w ramach tego celu wskazujemy podcele szczegółowe, które będą podlegały owskaźnikowaniu.

- Poprawa dostępu mieszkańców do wczesnej diagnostyki i leczenia chorób

Wskaźniki:

a. % osób, które objęto badaniami profilaktycznymi (z podziałem na płeć i grupy wieku oraz wg typów badań)

b. % osób, które skierowano do dalszego, specjalistycznego leczenia w związku z udziałem w programach badań profilaktycznych (z podziałem na płeć i grupy wieku)

- Kształtowanie postaw prozdrowotnych i zapobieganie uzależnieniom poprzez edukację

Wskaźniki:

a. % osób objętych działaniami edukacyjnymi z zakresu profilaktyki zdrowotnej (z podziałem na grupy wieku/problemowe, płeć i z uwzględnieniem adresowanego problemu)

b. % osób deklarujących zmianę postawy/trybu życia (po zakończeniu interwencji, z perspektywy 6 miesięcy)

c. % osób, które w wyniku działań edukacyjnych zgłosiły się na badania diagnostyczne, po poradę specjalisty

d. Zapobieganie przemocy seksualnej, ograniczanie nastoletnich ciąż, promowanie zachowań i nawyków prozdrowotnych w obszarze zachowań seksualnych poprzez objęcie dzieci i młodzieży edukacją seksualną

- Zapobieganie przemocy seksualnej, ograniczanie nastoletnich ciąż, promowanie zachowań i nawyków prozdrowotnych w obszarze zachowań seksualnych poprzez objęcie dzieci i młodzieży edukacją seksualną

Wskaźniki:

a. % osób objętych działaniami edukacyjnymi (z podziałem na płeć)

b. % osób deklarujących zmianę postaw, zachowań w sferze życia seksualnego (po zakończeniu interwencji, z perspektywy 6 miesięcy)

c. % osób które, w wyniku działań z zakresu edukacji seksulanej zgłosiły się na badania diagnostyczne, po poradę specjalisty

II. (Uzależnienia)

Ograniczanie uzależnień: wspieranie powrotu do zdrowia i „redukcja szkód".

Walka z uzależnieniami na obszarze rewitalizowanym, to nie tylko profilaktyka, ale także wspieranie osób uzależnionych do ograniczenia i porzucenia nałogu. Jest to ważny kierunek działań, ze względu na zgubne skutki uzależnień dla życia rodzinnego, ale też wyniszczenie fizyczne i psychiczne (czasem prowadzące nawet do samobójstw) osób uzależnionych.Należy podkreślić, że działania wskazane w tej części mają nie tylko na celu leczenie z nałogu, ale także, w ramach programów postrehabilitacyjnych, utrzymanie efektów leczenia. Wychodząc z założenia, że utrzymanie zdrowia nie jest możliwe bez powrotu na „normalną" ścieżkę życia, programy postrehabilitacyjne obok wsparcia medycznego/psychologicznego zakładają też dostosowaną do indywidualnych potrzeb pomoc w integracji społecznej (np. porzez wspieranie powrotu do pracy, edukacji, wzmocnienie relacji rodzinnych).

W szczególności w ramach tego celu wskazujemy podcele szczegółowe, które będą podlegały wskaźnikowaniu.

- Rozwój form leczenia ambulatoryjnego (w środowisku życia) uzależnień (alkohol, narkotyki, politoksykomania-uzależnienie od wielu środków na raz) z zamiarem doprowadzenia do powrotu do pełnego zdrowia albo umożliwieniu samodzielnego funkcjonowania w jak najlepszej kondycji we własnym środowisku (redukcja szkód) oraz uruchomienie programów postrehabilitacyjnych – wspierających utrzymanie efektów leczenia

Wskaźniki:

a. Liczba osób objętych leczeniem (z uwzględnieniem typu uzależnienia, podziału na płeć i grupy wieku)

b. Średni czas pozostawania w leczeniu (z uwzględnieniem typu uzależnienia, podziału na płeć i grupy wieku)

c. % osób objętych programami postrehabilitacyjnymi w zakresie uzależnień (wg wieku i płci)

d. % osób, które powróciły do zdrowia lub samodzielnego funkcjonowania w środowisku mierzona 6 miesięcy od zakończenia interwencji

e. Liczba przyjęć (z objętego interwencją rejonu) do szpitali w związku z przedawkowaniem substancji odurzających

f. Liczba i % dzieci wychowujących się w rodzinach z problemem uzależnienia

g. Liczba prób samobójczych zakończonych zgonem (także w przeliczeniu na 1000 mieszkańców)

3.1.2 AKTYWNOŚĆ

I. (Rynek pracy)

Wsparcie kobiet mieszkających w obszarze rewitalizowanym prowadzące do poprawy ich sytuacji na rynku pracy

Poza wsparciem adresowanym do ogółu społeczeństwa (całej populacji bezrobotnych) kluczowe będą także działania wspomagające ustabilizowanie na rynku pracy kobiet zamieszkujących obszar rewitalizowany. Jak wynika z diagnozy, to kobiety najczęściej przejmują niemal całkowicie obowiązki związane z opieką nad dziećmi (w tym młode dziewczyny bardzo szybko zachodzące w ciążę) lub chorymi/niepełnosprawnymi członkami rodziny. Ważne więc, aby aktywizować tę grupę w sposób szczególny (prowadzić działania, które uwzględniają nie tylko wyzwania związane z doskonaleniem zawodowym i poszukiwaniem pracy, ale też uwzględniające kontekst rodziny, np. zapewniające opiekę nad dziećmi, odciążające w opiece nad starszymi i chorymi członkami rodzin).

Wskaźniki odnoszące się do działań wspierających kobiety w opiece nad dziećmi/chorymi członkami rodziny:

a. % kobiet (mieszkanek obszaru rewitalizowanego) biorących udział w projektach aktywizacji zawodowej prowadzonych przez PUP, które posiadają pracę w rok od zakończenia udziału w projekcie (ewentualnie można rozważyć wersję wskaźnika, w którym mierzyłoby się stabilność zatrudnienia w pół roku po zakończeniu udziału, czyli po 180 dniach)

b. Liczba miejsc w placówkach dla dzieci w wieku do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe, inne placówki) na 1000 dzieci w wieku do lat 3 zamieszkujących obszar rewitalizowany

c. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (wskaźnik wg metodologii GUS)

d. Liczba mieszkańców obszaru rewitalizowanego objętych usługami opiekuńczymi dla społeczności lokalnej

e. Liczba miejsc dla osób z obszaru rewitalizowanego w dziennych domach pomocy)

II. (Integracja społeczna)

Przeciwdziałanie dziedziczeniu ubóstwa

Jednym z najważniejszych problemów obszaru rewitalizowanego, jest duża koncentracja na nim osób ubogich, oraz fakt, że ubóstwo jest tu przekazywane z pokolenia na pokolenie. Ze zgromadzonego w ciągu ponad 20 lat materiału badawczego wyłania się obraz wielu rodzin w centrum Łodzi, które właściwie od początku okresu transformacji cierpią na niedostatek. Sytuacja tych rodzin nie poprawia się z czasem, a niska pozycja na rynku pracy i ubóstwo jest udziałem kolejnych pokoleń dorastających w enklawach biedy.

Dziedziczenie biedy jest tłumaczone deficytami środowiska społecznego, przede wszystkim rodzinnego, ale też sąsiedzkiego i rówieśniczego, w jakim przyszło dorastać dzieciom z enklaw biedy. Z całą pewnością otrzymują one niższy kapitał od swoich rodziców niż ich bardziej zamożni rówieśnicy, począwszy od zasobów materialnych, przez wsparcie emocjonalne po wzorce zachowań i aspiracje życiowe. Podobnie dorastanie w ubogich sąsiedztwach niesie z sobą szereg ryzyk biograficznych tj. wpadniecie w nałogi, podjęcie działalności przestępczej, wczesne rodzicielstwo, które są znacznie wyższe niż te, na które są narażone dzieci z bardziej zamożnych środowisk.

Dlatego też, ważnym elementem programu rewitalizacji powinna być próba przerwania tego łańcucha czynników Powinno to się odbywać poprzez pracę z rodzicami, którzy zawodzą w swojej roli (robią to obecnie tzw. asystenci rodziny zatrudniani przez MOPS, ale jest ich bardzo niewielu), a z drugiej strony także przez pracę z dziećmi i młodzieżą z ubogich domów, nakierowaną na ograniczanie ich deficytów i skracanie dystansu do rówieśników z bardziej zamożnych rodzin.

Wskaźniki:

a. Liczba i % rodzin objętych interwencją

b. Liczba i % osób dorosłych objętych interwencją (z podziałem na płeć)

c. Liczba i % dzieci/młodzieży objętych interwencją (z podziałem na płeć i grupy wieku)

d. Średni czas objęcia interwencją przez uczestników (z podziałem na dorosły/dziecko/młodzież, płeć)

e. % rodzin/dorosłych/dzieci/młodzieży, u których odnotowano poprawę w określonych ostępach czasu (w trakcie interwencji, pół roku po interwencji)

f. Liczba i % dzieci/młodzieży objętych pomocą środowiskową (z wyszczególnieniem typu pomocy np. wsparcie asystenta rodziny/ świetlica środowiskowa)

III. (Aktywność społeczna i obywatelska)

Budowa pomostowego kapitału społecznego umożliwiającego współdziałanie, odtwarzanie i wzmacnianie więzi społecznych w szerszych, niż tylko 'podwórkowe' sieciach interakcji

Jak wskazują wyniki naszych wcześniejszych badań jakościowych (Sytuacja społeczna mieszkańców Obszaru Pilotażowego) mieszkańców łączy silny kapitał wiążący[2]. Mieszkańcy wchodzą łatwiej i częściej w interkacje z mieszkańcami swojej kamienicy, z osobami które spotykają na podwórku, z mieszkańcami tej samej ulicy. Mieszkańców centrum można wyraźnie podzielić na dwie części: osoby „stąd" i pozostali mieszkańcy. Osoby „stąd" to osoby zamieszkujące daną okolice już dłuższy okres czasu. Takie mogą liczyć na swoistą ochronę, nie boją się o swoje bezpieczeństwo, mogą liczyć na pomoc sąsiedzką. Wśród tych osób, szczególnie młodych, wytwarzają się specyficzne rytuały przynależności bądź wykluczenia z grupy.

Zdecydowanie w mniejszym stopniu badani przez nas mieszkańcy są skłonni do wchodzenia w relacje z przedstawicielami szerszych grup społecznych, spoza Rdzenia Strefy Wielkomiejskiej Istotnym problemem jest także kwestia zaufania, zwłaszcza zaufania do przedstawicieli świata administracji publicznej. Z tego względu wszelkie działania dotyczące wsparcia inicjatyw sąsiedzkich, nastawione na wspólne działania i współpracę są kluczowe. Ważne jest przy tym ciągłość tych działań i ich zintegrowanie. Dużą frustrację wśród mieszkańców i w konsekwencji dużą nieufność rodzą sytuacje, w której najpierw z ludźmi pracuje się przez jakiś czas, a potem projekt się kończy i sytuacja wraca do swojego początkowego stanu.

[2] Odwołujemy się do koncepcji dwóch typów kapitału społecznego wg,. Roberta Putnama, opisanego przez autora w *Bowlinig alone. The collapse and revival of American Community* (2000) Nowy Jork: Simon and Shuster Publishing, s. 20 i kolejne.

Wskaźnik:

a. % mieszkańców obszaru rewitalizowanego deklarujących dobrowolną przynależność do organizacji (religijnych, zawodowych, sportowych, oświatowych, etc). (badanie ankietowe na podstawie metodologii z Diagnozy Społecznej)

b. Syntetyczny indeks zaufania (opracowany na podstawie metodologii CBOS), tj, uwzględniający deklaracje respondentów dotyczące ogólnego zaufania do ludzi, zaufania do nieznajomych i do partnerów w interesach.

IV. (Aktywność społeczna i obywatelska)

Podniesienie zaangażowania mieszkańców we współzarządzanie miastem (większa partycypacja społeczna)

Współuczestnictwo mieszkańców w procesach decydowania o kierunkach i działaniach z zakresu polityki miasta w obszarze rewitalizowanym jest jednym z kluczowych założeń prowadzania działań rewitalizacyjnych. Uczestnictwo mieszkańców w procesach decyzyjnych jest kluczowe dla skuteczności podejmowanych inicjatyw czy działań i pozwala lepiej dopasować katalog działań do rzeczywistych potrzeb i oczekiwań osób zamieszkujących ten obszar. Aktywne społecznie i obywatelsko społeczności lokalne są wartością i dużym potencjałem rozwojowym dla każdego obszaru, które zamieszkują.

Wskaźniki:

a. Średni roczny poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacyjnego w procesach partycypacyjnych

b. Wskaźnikupodmiotowienia/sprawczości – % osób udzielających odpowiedzi „Zdecydowanie się zgadzam” oraz „Zgadzam się” na pytanie: Przyszłość mojej okolicy zależy także do moich działań, decyzji i postaw

c. Frekwencja wyborcza w obwodowych komisjach wyborczych znajdujących się na terenie rewitalizowanym (wybory samorządowe lub referenda lokalne)

V. (Aktywność edukacyjna)

Zapobieganie zbyt szybkiemu „wypadaniu” z systemu edukacji formalnej dzieci i młodzieży oraz wzmocnienie mechanizmów uczenia się przez całe życie

Poważnym problemem wśród mieszkańców obszaru rewitalizowanego jest niski poziom wykształcenia. Ze względu na mechanizmy sąsiedztwa, modele wyniesione z domu, wczesne kontakty z używkami, ciąże nastolatek, młodzież zbyt szybko

przerywa naukę, kończąc bez kwalifikacji i kompetencji nie tylko niezbędnych na rynku pracy, ale także w trudnych sytuacjach życiowych (np. postępowania administracyjne związane z zadłużeniem, załatwianie spraw w urzędach, etc).

Wskaźniki:

a. Liczba postępowań egzekucyjnych obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki

b. Odsetek uczniów przedwcześnie kończących naukę (ang. Early school leavers)

c. liczba punktów stanowiących granicę 1 kwartyla wyników ze sprawdzianu po szóstej klasie szkoły podstawowej[3];

d. Liczba punktów stanowiących granicę 1 kwartyla wyników z egzaminu gimnazjalnego[4]

e. Odsetek osób w wieku 15-24 lata biernych zawodowo i edukacyjnie (ang. Not in employment, education or training)

f. % mieszkańców obszaru rewitalizowanego w wieku 25-64 kształcących się bądź uczestniczących w kursach, innych formach rozwoju kwalifikacji w tym również nieformalnych)

VI. (Aktywność kulturalna)

Zwiększenie poziomu uczestnictwa mieszkańców rewitalizowanego obszaru w inicjatywach kulturalnych (sytuacja monitorowana w podziale na grupy wiekowe oraz typy osób, np. kobiety, osoby chore/niepełnosprawne, osoby starsze).

Mieszkańcy obszaru rewitalizowanego mają poważne problemy ze wskazaniem dostępnych inicjatyw kulturalnych, w których regularnie braliby udział. Jeżeli wspominają o wydarzeniach dla mieszkańców, to najczęściej o festynach miejskich lub wydarzeniach organizowanych w centrach handlowych. Często mówią, że mało jest miejsc, w których ludzie wspólnie spędzają wolny czas. W szczególny sposób wykluczeniem zagrożone są np. matki i opiekunowie osób chorych, osoby chore/niepełnosprawne, osoby starsze, dlatego potrzeba monitorowania działań w rozbiciu na te grupy.

[3] W przypadku wprowadzenia reformy szkolnictwa, o której mówi się w mediach (tj. likwidacji gimnazjów i powrotu do ośmioletniej szkoły podstawowej i czteroletniego liceum), dwa wskaźniki można zastąpić jednym, tj. odnoszącym się do wyników z egzaminu/sprawdzianu na zakończenie nauki w szk. podstawowej

[4] J.w.

Wskaźniki dotyczące tradycyjnych form partycypacji kulturalnej:

a. % mieszkańców obszaru rewitalizowanego deklarujących „Przynajmniej raz w miesiącu” oraz „Przynajmniej raz w tygodniu” na pytanie „Jak często bierze Pan/i udział w wydarzeniach kulturalnych w Pani/a okolicy (spektakl, koncert, film, prelekcja)” (w tym przypadku rozkłady odpowiedzi powinny być prezentowane w układzie kategorii demograficznych grup zagrożonych wykluczeniem)Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych działających na obszarze rewitalizowanym na 1000 ludności (dane gromadzone w oparciu o formularze sprawozdawcze GUS)

b. Liczba uczestników imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice (dane gromadzone w oparciu o formularze sprawozdawcze GUS)

c. Liczba uczestników imprez masowych artystyczno-rozrywkowych organizowanych w obszarze rewitalizacji, na które wstęp był wolny (dane gromadzone w oparciu o formularze sprawozdawcze GUS)

Wskaźniki dotyczące partycypacji w nieinstutucjonalnych formach kultury:

d. % mieszkańców obszaru rewitalizowanego deklarujących uczestnictwo w niezinstytucjonalizowanych formach kultury (np. uczestnictwo w spotkaniu towarzyskim, na którym ktoś grał na instrumentach, wizyta u znajomych w celu oglądania filmu, etc.) w ostatnich 6 miesiącach przed badaniem

e. Średnia liczba godzin w tygodniu spędzona przez mieszkańców obszaru rewitalizowanego na różnych formach wytwarzania i uczestnictwa w kulturze (np. czytanie, oglądanie, pisanie, śpiewanie, granie na instrumentach, etc).

Wskaźniki dotyczące dostępu do kultury cyfrowej:

f. % gospodarstw domowych z obszaru rewitalizowanego deklarujących w badaniach posiadanie jednego z urządzeń możliwiających indywidualny odbiór dzieł kultury cyfrowej (telewizor, kino domowe, komputer stacjonarny, komputer przenośny (laptop, notebook), tablet lub smartphone, elektroniczny czytnik książek (dane gromadzone w oparciu o pytanie podobne do tego stosowanego w Diagnozie Społecznej)[5]

g. Procent gospodarstw domowych z obszaru rewitalizowanego posiadających dostęp do Internetu (dane gromadzone w oparciu o pytanie podobne do tego stosowanego w Diagnozie Społecznej)

h. Procent gospodarstw domowych z obszaru rewitalizowanego, które posiadają dostęp do telewizji (naziemnej cyfrowej, kablowej bądź

[5] Opracowano na podst.: Batorski D. (2015) Technologie i media w domach i życiu Polaków (w:) Czapiński J., Panek T. (red.) Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków, s. 355 i nast.

satelitarnej) (dane gromadzone w oparciu o pytanie podobne do tego stosowanego w Diagnozie Społecznej)

3.1.3 BEZPIECZEŃSTWO

Na obszarze rewitalizowanym znajdują się rejony mające ugruntowaną reputację miejsc niebezpiecznych. Co ciekawe reputacja ta zdaje się nie mieć pokrycia w oficjalnych statystykach policyjnych, znajduje natomiast silne potwierdzenie w prowadzonych od lat badaniach jakościowych, które zawierają świadectwa mieszkańców i różnego rodzaju profesjonalistów pracujących w terenie (pracowników socjalnych, społeczników, nauczycieli itp).

Ze zgromadzonego materiału jakościowego wynika, że dużymi bolączkami tych obszarów (np. ulicy Włókienniczej, Wschodniej, Jaracza, Abramowskiego) są wandalizm, dokładający cegiełkę do degradacji przestrzeni, oraz duży poziom agresji ulicznej. Ten ostatni objawia się zaczepkami, rozbojami i bójkami, które czasem przybierają postać zbiorowych starć grup kibicowskich. Mamy również świadectwa mówiące o tym, że są to miejsca handlu narkotykami oraz paserstwa i to niekoniecznie prowadzonego przez mieszkańców, ale przybyszów z zewnątrz (trudno jednak orzec, na jaką skalę są to zjawiska). Z całą pewnością są to obszary wyłączone z tkanki miasta, w tym sensie, że dla większości Łodzian, wspólna jest wiedza, że zwłaszcza po zmroku, są to miejsca, które trzeba omijać, jeśli chce się wrócić bezpiecznie do domu.

Mieszkańców tych obszarów, pod względem przyjmowanej postawy wobec omawianych tu zjawisk, można podzielić z grubsza na dwie grupy. Dla pierwszej wandalizm, agresja i przestępczość to bardzo uciążliwe zjawiska, które nie pozwalają normalnie funkcjonować w środowisku życia (część osób czuje się wręcz osobiście zagrożona). Dla drugiej (nie wiadomo jak licznej) to element przyjętego stylu życia. Są w tej grupie oczywiście sprawcy tych czynów, ale także osoby związane z nimi lojalnościami sąsiedzkimi i rodzinnymi.

Dla tej grupy jakakolwiek współpraca z policją i strażą miejską są nie do pomyślenia, byłyby swego rodzaju zdradą i plamą na honorze. Z kolei, jak pokazało ostatnie badanie poświęcone diagnozie społecznej Obszaru Pilotażowego, ta część mieszkańców, która chciałaby ukrócenia przemocy, czuje się wręcz opuszczona przez służby porządkowe. Zarzuca ona policji, że jest bardzo nieskuteczna i wycofana: interweniuje w drobnych sprawach, ignoruje poważniejsze zajścia, nie wchodzi w zatargi z agresywniejszymi mieszkańcami, nie zapuszcza się na podwórka nocą. Tezę o nieobecności policji (przynajmniej na terenie ulicy Włókienniczej) potwierdził również pracownik socjalny tam pracujący, przytaczając popularną anegdotę, przyrównującą dzielnicowego do YETI, a także doświadczenie samego zespołu badawczego, któremu pomimo wielu prób nie udało się skontaktować z dzielnicowym.

Istotną kwestią w kontekście bezpieczeństwa tych obszarów, jest również fakt, że są to rejony najuboższe w mieście, a także o najbardziej zdegradowanej przestrzeni. W przypadku wielu osób zachowania agresywne i przestępcze to wynik przyswojenia norm panujących w grupach rówieśniczych, przerwanej edukacji i braku lepszych perspektyw, a sięgając głębiej w sekwencji przebiegu zdarzeń, nawet zaniedbań rodzicielskich w dzieciństwie. Z kolei zdegradowana przestrzeń (śmieci, rozpadające się budynki, zdewastowane meble miejskie) to sygnał, ze jest to obszar niejako wyjęty spod prawa i norm (zasada „wybitego okna"), w których wiele zachowań antyspołecznych jest dozwolonych. Stąd też ważnym uzupełnieniem dla omawianego tu celu, będą działania podjęte w ramach komponentu przestrzeń i aktywność społeczna.

I. (Prewencja)

Rozwój działań prewencyjnych prowadzonych przez policję i straż miejską na obszarach niebezpiecznych, w modelu zakładającym współpracę i nawiązywanie dobrych relacji z mieszkańcami

Jak pisaliśmy powyżej, wydaje się, że o złej reputacji pewnych miejsc w Śródmieściu, nie decydują przestępstwa najcięższego kalibru (nic nie wskazuje na to, żeby były one tam częściej popełniane niż w innych częściach miasta), ale przede wszystkim wandalizm i przemoc uliczna oraz pewne przekonanie o ich dopuszczalności i bezkarności. Wydaje się, że skutecznie podnieść bezpieczeństwo, może tu model działania policji, który z powodzeniem stosowany jest na zachodzie od lat 80-tych w społecznościach dotkniętych przemocą (równolegle z polityką "no broken windows"). Polega on na przeniesieniu akcentu z działań interwencyjnych na prewencyjne. Prewencja oparta jest tu na intensywnej pracy policjantów w społeczności (np. częste patrole, wizyty dzielnicowych, rozmowy z mieszkańcami). Ich działania obliczone są na ustanowienie (i egzekwowanie w razie potrzeby) pewnych reguł zachowania na ulicach- np. niedopuszczalne jest picie w bramach, handel dopalaczami w podwórkach, zaczepianie przechodniów, bójki na ulicach. Takie działanie jest czasochłonne, wymaga dużego zaangażowania, dobrej diagnozy problemów i stałej współpracy z mieszkańcami, jednak, jak pokazują badania, przynosi efekty. Model ten można podsumować, jako dążenie do przywrócenia panowania zasad prawa i porządku na obszarach, które do tej pory zdawały się spod niego wyjęte. Wydaje się też, że przynajmniej część mieszkańców byłaby gotowa na podjęcie współpracy z policją, pod warunkiem, że zobaczy jej zaangażowanie i poczuje, że może liczyć na jej stałe wsparcie.

Wskaźniki:

a. Liczba policjantów/strażników miejskich prowadzących pracę środowiskową w obszarach niebezpiecznych w stosunku do liczby mieszkańców (pomiar ciągły, zbiorcze raportowanie co pół roku)

b. Średnia liczba godzin spędzonych przez funkcjonariuszy na pracy środowiskowej w obszarach niebezpiecznych (pomiar ciągły w trybie tygodniowym, zbiorcze raportowanie co pół roku)

c. Poziom poczucia bezpieczeństwa mieszkańców obszaru objętego interwencją (można np. pytać czy ludzie czują sie bezpiecznie na ulicy w dzień, w nocy, bezpiecznie we własnym domu w nocy)- w połowie okresu trwania interwencji i 6 miesięcy po jej zakończeniu

d. Poziom poczucia bezpieczeństwa mieszkańców obszarów sąsiadujących z rejonem interwencji - w połowie okresu trwania interwencji i 6 miesięcy po jej zakończeniu.

3.2 CEL GOSPODARCZY

I. (Potencjał gospodarczy)

Podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego

Celem działań rewitalizacyjnych powinno być trwałe podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego. Podniesienie to powinno dokonać się na dwóch poziomach. Pierwszym z nich jest poziom mikro, a więc poziom pojedynczych mieszkańców i gospodarstw domowych obszaru rewitalizowanego, a także przedsiębiorstw w nim działających. W tym przypadku wyzwaniem jest stworzenie warunków do podejmowania przez mieszkańców stabilnej pracy gwarantującej godny dochód (tj. taki, który umożliwia pokrycie podstawowych potrzeb bytowych bez konieczności zaciągania długów, a także pozwala na większą konsumpcję, np. korzystanie z usług lokalnych sklepów, kawiarni, etc.). Chodzi więc o poszerzenie bazy konsumentów, którzy są w stanie korzystać z towarów i usług dostarczanych przez lokalnych przedsiębiorców w większym niż dotychczas zakresie. W przypadku przedsiębiorców podniesienie konkurencyjności oznaczać będzie stałą zdolność do dostarczania towarów i usług atrakcyjnych nie tylko z punktu widzenia lokalnych odbiorców, ale też zdolność przyciągania klientów i nawiązywania relacji handlowych z podmiotami spoza obszaru rewitalizowanego. Połączenie tych dwóch wymiarów poziomu mikro powinno się przyczynić do wzrostu potencjału na poziomie mezo (tj. na terytorialnie postrzeganym obszarze rewitalizowanym) – tj. opisane w celu głównym „uruchomienie gospodarczego koła zamachowego na analizowanym obszarze." To zaś w konsekwencji powinno się przyczynić do zmiany wizerunku obszaru rewitalizowanego, a więc także przyczynić się np. do lokowania działalności gospodarczej przez podmioty spoza obszaru (np. większe wykorzystanie odrestaurowanych budynków).

W tym kontekście warto także wspomnieć o jednym z najistotniejszych potencjałów tego obszaru w kontekście rozwoju, jakim jest dziedzictwo kulturowe. Po pierwsze, stanowi to jeden z czynników, wokół których można wzmacniać integrację lokalnej wspólnoty (tożsamość miejsca). Z drugiej zaś pozwala podejmować działania

atrakcyjne dla zewnętrznych odwiedzających (nie tylko w odniesieniu do zwiedzania odnowionego zespołu urbanistycznego, ale także w odniesieniu do tzw. turystyki eventowej czy innych nowoczesnych form spędzania czasu wolnego).

Wskaźniki dotyczące rynku pracy:

a. Liczba i udział biernych zawodowo wg wieku, płci i wykształcenia w ogólnej liczbie ludności obszaru rewitalizowanego – zgodnie z definicją Badania Aktywnosci Edukacyjnej Ludności – BAEL (ewentualnie, zamiast tego wskaźnika: Liczba osób zamieszkałych na terenie obszaru rewitalizowanego, które zostały wyłączone z rejestru osób bezrobotnych z powodu braku gotowości do podjęcia pracy)

b. Wskaźnik zatrudnienia w obszarze rewitalizowanym (udział pracujących zamieszkałych w obszarze rewitalizowanym w ogólnej liczbie ludności obszaru rewitalizowanego)

c. Liczba osób zamieszkałych w obszarze rewitalizowanym pobierających zasiłek dla bezrobotnych;

d. Liczba miejsc pracy stworzonych dla mieszkańców obszaru rewitalizowanego w ramach stosowania przez instytucje miejskie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych

e. Liczba ofert pracy zgłoszona do PUP w ciągu roku po zakończeniu LPR przez przedsiębiorstwa zarejestrowane w obszarze rewitalizowanym

Wskaźniki dotyczące aktywności nierejestrowanej:

f. % gospodarstw domowych, w których przynajmniej jedna osoba wykonuje pracę zarobkową bez formalnej umowy (pracuje w „szarej strefie")

g. % osób podejmujących w bieżącym roku jakąkolwiek pracę nierejestrowaną (na podstawie modułu z badania BAEL)

Wskaźniki dotyczące sytuacji finansowej gospodarstw domowych:

h. % gospodarstw domowych z obszaru rewitalizowanego posiadających oszczędności (na podstawie badania ankietowego)

i. Liczba osób zamieszkałych w obszarze rewitalizowanym znajdujących się w bazie osób zadłużonych prowadzonych przez wybrane biuro informacji gospodarczej (np. ERIF BIG)

j. Wskaźnik „ubogich pracujących": Liczba gospodarstw domowych w obszarze rewitalizowanym, w których nie występuje problem bezrobocia (tj. wszystkie osoby tworzące gospodarstwo domowe powyżej 15 roku życia, które nie uczą się, mają pracę przez większą część roku poprzedzającego

badanie (np. 30 tygodni), a których dochody osiągane z tej pracy są niższe, niż ustawowa i/oraz relatywna granica ubóstwa

Wskaźniki dotyczące działalności gospodarczej:

k. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w obszarze rewitalizowanym (w przeliczeniu na 100 mieszkańców), które prowadzą działalność dłużej, niż dwa lata (ogółem)

l. Liczba przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w budynkach/lokalach wyremontowanych w ramach LPR, które prowadzą działalność dłużej, niż dwa lata (można ewentualnie rozważyć przeprowadzenie badania po 180 dniach – czyli po pół roku, ale mniej powie o trwałości firm).

m. % lokali usługowych zaadaptowanych w wyniku działań rewitalizacyjnych, które pozostają nieużywane przez okres dłuższy, niż 6 miesięcy

n. Wskaźnik ciągłości funkcjonowania w parterach budynków przy ulicach objętych LPR (% lokali, w których w cyklicznym, corocznym badaniu działa ten sam sklep, usługi bądź inny podmiot (NGO, restauracja, galeria)

Wskaźniki dotyczące dziedzictwa/potencjału turystycznego obszaru

a. Liczba osób odwiedzających w ciągu roku obiekty dziedzictwa kulturowego objęte wsparciem w ramach działań rewitalizacyjnych (np. adaptacją do nowych funkcji)
b. Poziom znajomości obiektów dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności - % respondentów deklarujących znajomość jakiegoś zabytku w okolicy, w której mieszkają (pytanie ankietowe, zaczerpnięte z badania Narodowego Instytutu Dziedzictwa[6])
c. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w badanym obszarze ogółem (dane gromadzone wg. metody GUS)

3.3 CELE PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNE

I. (Dostępność przestrzenna)

Poprawa spójności i dostępności transportowej śródmieścia Łodzi przy użyciu przyjaznych środowisku środków transportu.

[6] Kozioł A., Trelka M., Florjanowicz P., (2013) Społeczno-gospodarcze oddziaływanie dziedzictwa kulturowego. Raport z badań społecznych. Warszawa: Narodowy Instytut Dziedzictwa, ss. 36-37.

Przestrzeń śródmieścia Łodzi powinna mieć charakter dostępny zarówno dla mieszkańców, jak i gości. Jednocześnie jej codzienne pokonywanie przez tysiące osób nie powinno powodować nadmiernych uciążliwości dla pozostałych mieszkańców – oprócz wspomnianych już zanieczyszczeń, warto wymienić dużą zajętość terenu na potrzeby dróg i parkingów. Dużym problemem jest oferta komunikacji miejskiej – poza godzinami szczytu w wielu kierunkach autobusy i tramwaje kursują stosunkowo rzadko. Warunki do przemieszczania się rowerami wciąż nie są optymalne – przy największych arteriach brakuje dróg rowerowych, ale jeszcze bardziej dotkliwy jest deficyt stref ruchu uspokojonego, stojaków i wiat na rowery oraz innych, drobnych udogodnień.

Stąd też nacisk na budowę atrakcyjności przyjaznych środowisku, oszczędzających teren i dostępnych finansowo środków transportu – utrzymanie dobrej oferty transportu publicznego (podstawowa infrastruktura już istnieje), ułatwianie podróży na rowerach oraz tworzenie dobrych warunków dla ruchu pieszego. Celem jest doprowadzenie do sytuacji, w której Łodzianie z dzielnic ościennych będą chętnie przyjeżdżali do Śródmieścia transportem publicznym i chętnie korzystali z jego funkcji centralnych, zaś znaczna część mieszkańców Śródmieścia – z łatwością będzie sobie radziła z zaspakajaniem potrzeb życiowych bez konieczności posiadania własnych samochodów. Niniejszy cel ma charakter podporządkowany pozostałym celom z zakresu przestrzeni.

Wskaźniki:

a. Liczba kursów tramwajów na głównych ciągach w godzinach szczytu

b. Liczba zainstalowanych stojaków rowerowych

c. Natężenie ruchu rowerowego na wybranych ciągach

d. Wymiana pasażerów (liczba pasażerów wsiadających i wysiadających) na kluczowych przystankach w śródmieściu Łodzi

e. Liczba mieszkańców posiadających zespół przystankowy, tramwajowy lub autobusowy, w odległości nie mniejszej niż 300 m pieszo (200 m w przypadku przystanków jednokierunkowych)

II. (Przestrzenie publiczne)

Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych (w tym zagospodarowania lokali użytkowych) w modelu partycypacyjnym.

Atrakcyjne przestrzenie publiczne – rozumiane zarówno jako ulice, place i parki, jak i położone przy nich sklepy, punkty usługowe, są nieodzownym elementem konkurencyjnego śródmieścia wielkiego miasta. Tworzą one jego przewagi konkurencyjne jako miejsca zamieszkania, niwelując uciążliwości oraz przyciągają mieszkańców dzielnic ościennych. Tę funkcjonalność niektóre rejony śródmieścia Łodzi zatraciły lub zatracają. Ważne jest, by przy jej przywracaniu sposób

zagospodarowania odpowiadał realnym potrzebom mieszkańców – a zatem, żeby nie brakowało miejsc na spacery, czy codziennych zakupów, przy jednoczesnym przyciąganiu funkcji ogólnomiejskich, właściwych dla prawidłowo funkcjonujących śródmieść. W oparciu o odzyskiwany historyczny charakter przestrzeni powinno budować się tożsamość kulturową, wspierając ten proces poprzez działania miękkie skierowane do mieszkańców, w tym np. edukacyjne gry miejskie, festiwale danej ulicy. W bardzo dobry kierunek zmian i sposób działania pokazało stworzenie *woonerfu* – podwórca miejskiego na ul. 6 Sierpnia, które zostało zrealizowane ze środków łódzkiego budżetu obywatelskiego.Projekt ten spotkał się z dużym powodzeniem mieszkańców, wskutek czego w analogiczny sposób modernizowane są kolejne ulice.

Narzędziami budującymi przestrzenie publiczne powinny być m.in. rewitalizacje ulic, placów i parków (w tym terenów niezagospodarowanych) oraz przyciąganie odpowiednich najemców lokali użytkowych, dzięki preferencyjnym stawkom czynszów i konkursom profilowanym.

Cel ten ma charakter komplementarny w szczególności do celu IV, gdyż atrakcyjne przestrzenie publiczne tworzą atrakcyjność danego obszaru jako miejsca zamieszkania.

Wskaźniki:

a. Powierzchnia miejsc publicznych (placów, ulic), które otrzymały nowe funkcje
b. Powierzchnia miejsc publicznych, które zostały zrewitalizowane z zachowaniem dotychczasowej funkcji (np. zieleńce, place zabaw)
c. % lokali komunalnych wynajmowanych w konkursach profilowanych
d. Liczba punktów sprzedaży alkoholu (sklepy)
e. Natężenie ruchu pieszego (liczba przechodniów) w wybranych lokalizacjach
f. % mieszkańców zamieszkujących nie dłużej niż 8 min. pieszo od najbliższego terenu zieleni urządzonej (parku lub skweru)

3.4 CEL ŚRODOWISKOWY

I. (Środowisko naturalne)

Poprawa atrakcyjności śródmieścia Łodzi poprzez zmniejszenie uciążliwości ekologicznych.

Pierwszy z celów szczegółowych dotyczy jakości środowiska naturalnego w centrum Łodzi. Śródmieście Łodzi, w tym także obszar rewitalizowany, jest silnie narażony na uciążliwości komunikacyjne wynikające z dużego natężenia ruchu pojazdów. Jak wynika z *Rocznej oceny jakości powietrza w województwie łódzkim w 2014 r.*

odnotowuje się w tym miejscu znaczące przekroczenia dopuszczalnych poziomów zanieczyszczenia powietrza (takich jak pyłów zawieszonych PM10), które są szkodliwe dla zdrowia mieszkańców. Przekroczenia norm dotyczą także poziomu natężenia hałasu, którego źródłem jest w szczególności indywidualny transport samochodowy. Obie kategorie uciążliwości nie stwarzają atrakcyjnych warunków zamieszkania, będąc dla wielu mieszkańców przyczyną poszukiwania dogodniejszych lokalizacji.

Środowisko Śródmieścia ma i będzie miało charakter zdegradowany, niemniej jednak powstrzymanie procesów suburbanizacji oraz wyprowadzania się do dzielnic ościennych wymaga świadomego zarządzania jakością powietrza oraz poziomem hałasu – w przeciwnym razie śródmieście Łodzi nawet po realizacji potężnych działań inwestycyjnych nie będzie atrakcyjnym miejscem do mieszkania i nie utworzy się zrównoważonego zróżnicowania funkcji przestrzennych oraz struktur społecznych.

Realizacji tego celu powinny służyć takie działania, jak uspakajanie ruchu na drogach, stosowanie „cichych" nawierzchni ulic, nasadzenia drzew, zwiększanie udziału powierzchni biologicznie czynnych. Dodatkowo cel ten wykazuje komplementarność z celami budującym konkurencyjność przyjaznych środowisku środków transportu oraz częściowo celem, który powoduje ograniczenie potrzeb transportowych.

Wskaźniki:

a. Łączna długość ulic z uspokojonym ruchem (strefa tempo 30)
b. Liczba dni z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłów PM10
c. Stężenie średnioroczne pyłów PM 2.5
d. % mieszkańców narażonych na nadmierny hałas
e. Liczba drzew nasadzonych
f. Liczba drzew wyciętych

3.5 CEL TECHNICZNY

I. (Przestrzenie prywatne)

Poprawa jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej, poprzez rewitalizację zabytkowych budynków mieszkalnych.

Mimo podejmowanych inwestycji, śródmieście Łodzi ma wciąż charakter zdegradowany zarówno, jeśli chodzi o zewnętrzny wygląd wielu domów, jak i ich wyposażenie, które w chwili obecnej nie jest w stanie konkurować z innymi dzielnicami. Problemem mieszkańców, szczególnie zasobu komunalnego na obszarze rewitalizowanym jest zły stan mieszkań, brak wyposażenia w podstawowe

udogodnienia cywilizacyjne: jak ciepła woda, wc, łazienka w mieszkaniu, centralne ogrzewanie. Przemiany estetyczne i funkcjonalne muszą iść w parze z jednym z najistotniejszych elementów procesu rewitalizacji w Łodzi, tj. poprawą stanu i dostępności infrastruktury mieszkaniowej – w szczególności mieszkań komunalnych i dostępnych mieszkań na wynajem. Podejmowane działania powinny dążyć do zapewnienia współczesnego standardu wyposażenia mieszkań w sieci i media, ze szczególnym uwzględnieniem sieci ciepłowniczej oraz dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych i rodzin z dziećmi (np. instalacja wind, balkonów). Jednocześnie jednak należy pamiętać o celach ogólnych gospodarki mieszkaniowej i tworzyć zarówno atrakcyjny zasób lokali komunalnych, jak i we współpracy z prywatnymi inwestorami oraz Bankiem Gospodarstwa Komunalnego – dostępne, wyposażone mieszkania do wynajęcia.

Niniejszy cel jest wspierany przez wszystkie pozostałe cele, gdyż atrakcyjne miejsce zamieszkania musi charakteryzować się nie tylko atrakcyjnymi budynkami, ale również otoczeniem. Jednocześnie jednak wyremontowane domy poprawiają atrakcyjność przestrzeni publicznych, zaś w wyniku instalacji centralnego ogrzewania – poprawia się stan powietrza.

Wskaźniki:

a. Liczba zmodernizowanych budynków mieszkalnych, w których osiągnięto współczesne standardy jakościowe

b. Liczba zmodernizowanych, dostępnych finansowo, mieszkań na wynajem w budynkach spełniających współczesne standardy jakościowe

c. Liczba zmodernizowanych, dostępnych finansowo, mieszkań komunalnych w budynkach spełniających współczesne standardy jakościowe

d. Poziom ogólnego zadowolenia mieszkańców z obiektu mieszkalnego

e. Procentowa zmiana wysokości stawek czynszów w lokalach mieszkalnych i użytkowych

4 ZESTAW WSKAŹNIKÓW GŁÓWNYCH EWALUACJI REWITALIZACJI CENTRUM ŁODZI ORAZ W SKALI KRAJU (ZADANIE 1 I 4) ORAZ Z ZESTAWEM WSKAŹNIKÓW POMOCNICZYCH REWITALIZACJI CENTRUM ŁODZI (ZADANIE 2)

Jako uzupełnienie wskazanego poniżej zestawienia wskaźników głównych i pomocniczych ewaluacji, rekomendujemy opracowanie jednego, złożonego „nadwskaźnika" – tzw. indeksu rewitalizacji, który może być wskaźnikiem krytycznym—zmiana oznacza realizowanie celów całego procesu.

W ramach przygotowywania ekspertyzy przeprowadzono konsultacje dotyczące powyższego wskaźnika. W trakcie ich trwania zasugerowano, aby w przypadku Łodzi sięgnąć po rozwiązania wypracowane w brytyjskim systemie zarządzania rewitalizacją na poziomie lokalnym. Brytyjski indeks deprywacji (Index of Multiple Deprivation (IMD))[7] składa się z następujących wymiarów oraz wskaźników (w nawiasach wagi):

- **Dochody ludności (22,5%)**
  - Wskaźniki dotyczące liczby rodzin pobierających różnego rodzaju wsparcie socjalne
- **Zatrudnienie (22,5%)**
  - Wskaźniki dotyczące osób pobierających zasiłki dla bezrobotnych, uczestników programów aktywizacji zawodowej (w tym samotnych rodziców)
- **Zdrowie i niepełnosprawność (13,5%)**
  - Wskaźniki dotyczące interwencji szpitalnych, wskaźniki niepełnosprawności, wskaźniki dotyczące zdrowia psychicznego
- **Edukacja, kwalifikacje i szkolenia (13,5%)**
  - Wskaźniki analogiczne do early school leavers, NEETs, wskaźniki osób bez kwalifikacji zawodowych
- **Mieszkalnictwo i usługi (9,3%)**
  - wskaźniki przeludnienia lokali mieszkaniowych i dostępności do usług (rozumianych jako odległość do przebycia)
- **Przestępczość (9,3%)**
  - Wskaźniki kradzieży, napadów, przemocy, wandalizmu
- **Środowisko życia (9,3%)**

[7]Greig, A., El-Haram, M., Horner, M. (2010) Using deprivation indices in regeneration: Does the response match the diagnosis? Cities, 27 (2010), ss. 476-482.

- Wskaźniki związane z jakością powietrza, mieszkaniami bez infrastruktury ciepłowniczej, jakości mieszkań socjalnych

Biorąc pod uwagę powyższe, sugerujemy, aby na etapie decydowanai o ostatecznym kształcie systemu wybrać odpowiedni zestaw wskaźników, ustalić jego wagi i stworzyć „indeks rewitalizacji", który stanowiłby syntetyczną miarę pokazującą, czy zachodzą, czy też nie zachodzą istotne zmiany społeczno-gospodarcze w obszarze interwencji.

Dodatkowo, opis wskaźników poprzedzić chcemy kilkoma uwagami i bardziej horyzontalnymi rekomendacjami.

1. Czynnikiem, który ma ogromny wpływ na szereg zmiennych/wskaźników, (szczególnie o charakterze społecznym) są zmiany struktury społecznej mieszkańców, nie będące raczej wynikiem pozytywnych zmian społecznych, ale wynikające wprost ze znacznej zwyżki w czynszu w lokalnach, które zostały odnowione czy wyremontowane. Mieszkańcy, którzy na czas remontu kamienic zostali przeniesieni czasowo w inne miejsce mogą nie powrócić już do wyremontowanego mieszkania, ponieważ po podwyżce czynszu ich na to nie stać. Możemy mieć zatem do czynienia z procesami gentryfikacji. Zmina struktury społecznej mieszkańcow obszaru rewitalizowanego Jednak nie powinna być wynikiem podwyżkii czynszów. Sytuacja ta rodzi kilka implikacji dla opisanego poniżej systemu wskaźników. Po pierwsze, konieczne jest śledzenie losów osób, które zamieszkiwały obszar rewitalizowany w momencie rozpoczęcia działań w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji, szczególnie tych, dla których istnieje duże ryzyko braku możliwości finansowych powrotu do poprzednio zamieszkiwanego lokalu. Osoby te pomimo zmiany miejsca zamieszkania objęte są działaniami rewitalizacyjnymi. Uzasadnione jest śledzenie losów osób, które nie powróciły do poprzedniego miejsca zamieszkania, najlepiej na poziomie indywidualnym. Wskażniki dotyczące liczby osób, które powróciły, jak i nie powróciły do poprzedniego miejsca zamieszkania po remoncie obiektu znajdują się w poniższym zestawie wskaźników. Po drugie zaś, zmiana struktury społecznej, która może nastąpić w wyniku polityki czynszowej ma wpływ na wartości innych wskaźników, wskazując na poprawę, która w ujęciu sytuacji poszczególnych osób nie nastąpiła. Jest to zatem istotny czynnik, który należy kontrolować przy interpretacji skutków działań rewitalizacyjnych.

2. Należy podkreślić, że przy tak złożonej materii jaką są działania rewitalizacyjne, interpretacja wskaźników ewaluacji nie powinna mieć zbyt uproszczonego charakteru opierającego się jedynie na analizie zmian wyrażownaych liczbowymi wartościami. Ewaluacja działań rewitalizacyjnych wymaga szerokiej analizy i rozumienia związków przyczynowo-skutkowych stających za zaobserwowanymi zminami (tzw. mechanizm zmiany). Należy jednak wyraźnie podkreślić, że niemal na każdy z zaproponowanych wskaźników oprócz działań rewitalizacyjnych ma wpływ szereg innych, dodatkowych czynników (tzw. zmienne

interweniujące), które powinny być brane pod uwagę przy interpretacji zmian danego miernika. Ewaluacja, której jednym z elementów jest system wskaźników oprócz identyfikacji zmian wyrażonych zmianą mierników, wyjaśniać powinna także mechanizm, jaki za daną zmianą stoi. Nie jest możliwe wskazanie pełnego katalogu zmiennych interweniujących, ponieważ mogą być one nieprzewidywalne. Jednak rzetelny proces ewaluacji powinien się do nich odnosić i badać efekt netto interwencji podejmowanych ramach rewitalizacji za pomocą różnych metod, nie tylko prostej analizy zmian w wartościach wskaźników przypisanych do ewaluacji działań rewitalizacyjnych. Do najczęściej spotykanych należą:

- zmiany prawne skutkujące zmianami w metodologii liczenia pewnych wskaźników, jak np. zmiana kryteriów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej ma wpływ na stopę ubóstwa,

- zmiany metodologiczne dotyczące wskaźników, które mierzone są analogicznie jak wskaźniki służące do porównań, np. ewentualne zmiany w metodologi wskaźników rynku pracy z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności,

- zmiany wywołane interwencją na innym poziomie niż działania rewitalizacyjne podejmowane przez Miasto, np. na poziomie krajowym,

- zmiany w sytuacji makroekonomicznej zarówno w odniesieniu do całego kraju, jak i regionu, np. kryzys gospodarczy,

- zmiany w sytuacji mikroekonomicznej wpływajace na sytuację obszaru rewitalizowanego i jego mieszkańców, np. bankructwo dużego zakładu zatrudnijacego znaczną ilość osób z obszaru rewitalizacyjnego.

3. Działania rewitalizacyjne to szereg powiązanych ze sobą interwencji na różnych polach wskazanych zarówno w dokumentach strategicznych na poziomie krajowym (w szczegolnosci chodzi tutaj o Krajową Politykę Miejską, Narodowy Plan Rewitalizacji i Ustawę o rewitalizacji), jak lokalnym (założenia Lokalnego Programu Rewitalizacji). Będą miały one różne źródła finansowania i podlegać będą w większości obowiązkowi ewaluacji (choć może nie zawsze na poziomie pojedynczych projektów), wynikającym z wymagań zwiazanych ze źródłem finansowania. Wyniki tych ewaluacji należy gromadzić i analizować pod kątem przydatności przy realizacji i ewentualnej korekcie działań rewitalizacyjnych.

4. Prezentowany poniżej zestaw wskaźników ewaluacji opiera się zarówno na miarach subiektywnych (głównie mieszkańców), jak i obiektywnych, pochodzących z roźnych źródeł, m. in. rejestrowych. Rekomendujemy takie podejście – tj. łączące perspektywę mieszkańców obszaru z informacjami płynącymi ze źródeł zastanych. Ma to szczególne znaczenie w przypadku działań rewitalizacyjnych, których jednym z głównych celów jest poprawa jakości życia mieszkańców. Rekomendujemy cykliczne badania mieszkańców w formie wywiadów. Zdajemy sobe sprawę z konieczności łączenia zagadnień poruszanych w poszczególnych wskaźnikach w bloki w ramach jednej, większej ankiety. Oczywistym jest fakt, że zjawiska mierzone tą jedną ankietą mogą być różnie rozłożone w czasie, niemniej jednak jako zasadę proponujemy

przeprowadzanie takiego badania po rozpoczęciu realizacji działań w ramach LPR, w połowie realizacji oraz w około 1 roku po jego zakończeniu jako niezbędne minimum. W razie konieczności przy poszczególnych kwestiach już na etapie projektowania czy realizacji danej interwencji może wyniknąć potrzeba częstszego pomiaru opinii mieszkańców, należy ją dodatkowo rozważyć w każdym z przypadków. Należy wskazać także, że w przypadku miar zaczerpniętych z wywiadów z mieszkańcami tam, gdzie to możliwe rekomendujemy stosowanie metodologii już sprawdzonej, która oprócz walorów poprawności metodologicznej daje możliwość porównań w skali miasta, regionu, województwa czy kraju, np. Badanie Aktywności Edukacyjnej Ludności (BAEL).

5. W przypadku części wskaźników odwołujemy się do definicji przyjetych w ramach danych zbieranych przez GUS. W związku z tym rekomendujemy współpracę w zakresie zbierania przedmiotowych wskaźników z GUS lub Urzdem Statystycznym w Łodzi. Wy[racowana metodologia tych wskaźników oraz procedury ich zbieranai w tych onstytucja h są gwarancją ich rzetelności.

6. W wielu wypadkach (gdzie to uzasadnione) odwołujemy się do najnowszych badań obszaru rewitalizowanego w zakresie sytuacji spoełcznej mieszkańców Obszaru Pilotażowego przeprowadzonych w 2015r. na zlecenei Urzedu Miasta w Łodzi. Natomast przy określaniu wielu wskaźników odwołujemy się, gdzie to możliwe, do definicji i wskaźników stosowanych w innych badaniach czy przez inne instytucje, aby zapewnić możliwą porównywalność wyników.

7. Należy podkreślić, że zaproponowane wskaźniki w poszczególnych obszarach nie mogą stanowić pełnego katalogu czynników czy wskaźników analizowanych przy pełnej ocenie danego zagadnienia merytorycznego. Zostały wybrane biorąc pod uwagę zakres działań rewitalizacyjnych i wyniki najnowszych badań sytuacji obszaru reitalizowanego i jego mieszkańców, a także warunki, jakie powinny wybrane wskaźniki spełniać (np. mierzalność, trafność, dostępność). W przypadku zaistnienia potrzeby pogłębienia jednego z obszarów merytorycznych konieczne są pogłębione badania tego obszaru (ilościowe i jakościowe), ktróe w pełny sposób przedstawią sytuacje w ramach danej tematyki.

Tabela 1. Podział wskaźników rewitalizacji

Wskaźniki główne rewitalizacji

Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika: Główny, pomocniczy, prosty, złożony, krytyczny	Zawartość informacyjna wskaźnika (tj. co konkretnie mierzy/przybliża, jakie zjawisko) (trafność mierzenia postępu realizacji danego celu)	Źródło danych w podziale na pierwotne (własne) lub wtórne pozyskane z innych źródeł np. rejestrowych (dostępność danych oraz ich wiarygodność)	Sposób pomiaru – wytyczne metodologiczne (jak to badać/mierzyć/obliczać, tj. jakich przekształceń dokonać) (mierzalność)	Interwał czasowy mierzenia, tj. w jakich odstępach czasowych należy go mierzyć oraz jaki czas po interwencji należy go badać (tj. kiedy jest sens mierzyć efektywność danej interwencji)	Sposób wyznaczania wartości bazowej (np. dana z pierwszego pomiaru, przeprowadzonego w określonym czasie)	Sposób wyznaczania wartości docelowej (np. poprzez ekstrapolację zmian, porównania do innych miast, itp.)	Cel ogólny/szczegółowy, który dany wskaźnik dotyczy
Wskaźnik zadowolenia z różnych dziedzin i aspektów życia	Główne, zestaw wskaźników prostych	Wskaźnik mierzy zadowolenie z życia (jakość życia w ujęciu subiektywnym) mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją. Nie muszą to być bezpośredni uczestnicy programu rewitalizacyjnego, stąd wskaźnik ma służyć szerszemu badaniu wpływu rewitalizacji na społeczność żyjącą na obszarze interwencji.	Pierwotne— badania ankietowe przeprowadzone na potrzeby programu. Badanie powinno być przeprowadzone na reprezentatywnej próbie mieszkańców. Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności.	Pomysł i metodologia wskaźnika zostały zaczerpnięte z badania Diagnoza Społeczna, co ma tą dodatkowa zaletę, że pozwala porównywać dane pozyskane na potrzeby rewitalizacji z danymi dla całej Polski. Wskaźnik obejmuje pytania o zadowolenie w kilku wymiarach: społecznym, materialnym, środowiskowym, zdrowotnym i w wymiarze związanym z samooceną(zadowolenie z własnych osiągnięć, perspektyw na przyszłość, wykształcenia). W ramach każdego wymiaru zadawane jest kilka pytań wskaźnikowych, odpowiedzi na nieprezentowane są	W połowie trwania I GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko- w odniesieniu do średniego poziomu notowanego w Polsce (dane z DS), poprawa o określoną ilość punktów procentowych.	Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizowanego.

				osobno nie w sposób syntetyczny – jako odsetek osób bardzo zadowolonych i zadowolonych z danego aspektu życia w ramach poszczególnych wymiarach. Wzorcowy zestaw pytań z DS na podstawie, którego szacuje się wskaźniki zadowolenia z różnych aspektów życia, znajduje się w Załączniku 1. Znajdują się też tam nasze propozycje zmian w pytaniach wskaźnikowych.				
Stopa ubóstwa- odsetek mieszkańców objętych świadczeniami pomocy społecznej (ogółem i z uwzględnieniem grup wieku oraz ew. według kategorii świadczeń) W razie potrzeby, korzystając z danych MOPS, można ten wskaźnik uszczegółowić, pokazując odsetki mieszkańców korzystających z określonych kategorii świadczeń (zasiłki stałe, okresowe, celowe, pomoc w formie posiłku). Trzeba jednak pamiętać, że zasiłki można łączyć. Stąd podstawowym wskaźnikiem pomagającym określić rozmiary populacji osób ubogich na terenie rewitalizowanym, powinna być stopa ubóstwa, określająca odsetek mieszkańców objętych świadczeniami pomocy społecznej,	Wskaźnik główny, prosty	Wskaźnik wskazuje na odsetek mieszkańców objętych pomocą społeczną, a więc w pewnym stopniu wskazuje na odsetek mieszkańców znajdujących się w trudnej sytuacji dochodowej i materialnej. Odnosi się zarówno do uczestników, jak i osób nieobjętych działaniami w ramach programu rewitalizacji. Wskaźnik ma służyć szerszemu badaniu wpływu rewitalizacji na społeczność żyjącą na obszarze interwencji.	Wtórne: - Dane o klientach pomocy społecznej posiadane przez MOPS - Dane na temat ludności, zamieszkującej obszar interwencji - rejestr Urzędu Miasta.	Do statystyki powinny być wliczane tylko te osoby, które dostały świadczenie ze względu na spełnienie kryterium dochodowego. Nie wliczamy odbiorców usług opiekuńczych, których przyznanie nie zależy od dochodu. Zliczeniu podlegają zarówno świadczeniobiorcy jak i członkowie ich rodzin. Stopę biedy należy obliczać dla wszystkich mieszkańców ogółem oraz z uwzględnieniem przedziałów wieku: 0-17 lat, 18-65 lat, 65 i więcej lat.	Corocznie	Na podstawie pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji. Uwaga: gdyby w takcie trwania GPR zostało podwyższone lub obniżone kryterium dochodowe na podstawie, którego możliwe jest objęcie świadczeniami, wskaźnik straci wiarygodność i nie można go stosować.	Ekspercko- przy uwzględnieniu: - stopy ubóstwa w innych obszarach Łodzi - zakresu interwencji— wcześniejszych doświadczeń i rezultatów podobnych interwencji (wyniki badań lub opinie praktyków).	Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizowanego.

zależnymi od dochodu, bez względu na ich rodzaj.								
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	Wskaźnik główny, złożony	Jest to wskaźnik zaczerpnięty z Europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU-SILC), które w Polsce corocznie realizuje GUS. Pokazuje odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Wskaźnik jest ważnym źródłem danych służących monitorowaniu realizacji celów strategii UE „ Europa 2020). Wskaźnik jest wypadkową trzech składowych: • Wskaźnika zagrożenia ubóstwem (obliczanym w oparciu o dochody) • Wskaźnika osób zagrożonych pogłębiona deprywacja materialna • Wskaźnika osób żyjących w gospodarstwach domowych o niskiej intensywności pracy	Pierwotne— badania ankietowe przeprowadzone na potrzeby programu. Badanie powinno być przeprowadzone na reprezentatywnej próbie mieszkańców. Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności	Jest to wskaźnik złożony, trudny do uzyskania- wymaga odpowiedniej próby respondentów oraz skomplikowanych przeliczeń. Szczegółową metodologię posiada GUS i wydaje się, że GUS (jego oddział łódzki) byłby najlepszym wykonawcą takiego badania, co wymaga oczywiście nawiązania odpowiedniej współpracy. Proponujemy ten wskaźnik jako uzupełnienie do omawianej wyżej stopy ubóstwa, niejako wersję optymalną badania sytuacji materialnej mieszkańców. W przypadku gdyby uzyskanie wskaźnika okazało się niemożliwe, sytuacja materialna szacowana byłaby w oparciu o stopę ubóstwa.	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko- w odniesieniu do średniego poziomu notowanego w Polsce (poprawa o określoną ilość punktów procentowych).	Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizowanego.
% mieszkańców deklarujących chęć wyprowadzenia się z obszaru objętego rewitalizacją	Wskaźnik główny, prosty	Wskaźnik mierzy ogólną skuteczność polityki rewitalizacyjnej, albowiem w chęci wyprowadzenia się z danego obszaru zawiera się zarówno jakość przestrzeni publicznej, jak i infrastruktury mieszkaniowej, a także szereg innych czynników o charakterze społeczno-gospodarczym (w tym sąsiedztwo).	Pierwotne – badania ankietowe z mieszkańcami obszaru rewitalizowanego	Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2%, przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów).	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	W porównaniu z innymi dzielnicami Łodzi (konieczność przeprowadzenie badania reprezentatywnego dla całej Łodzi na początku projektu).	Poprawa atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej.
% mieszkańców lokali komunalnych z obszaru rewitalizowanego, którzy po remoncie lokalu nie zdecydowali się na powrót do zajmowanego wcześniej mieszkania ze względu na zbyt wysoki czynsz	Wskaźnik główny, prosty	Wskaźnik mierzy ogólną trafność polityki rewitalizacyjnej, której celem jest doprowadzenie do trwałej zmiany społecznej, a nie usunięcia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z obszaru rewitalizowanego w wyniku wzrostu czynszu	Wtórne – z danych Wydziału Budynków i lokali i/lub właściwych AZK Uzupełniająco w zakresie przyczyn braku powrotu dane pierwotne – badania ankietowe z mieszkańcami	Statystyki obok osób posiadających tytuł prawny do lokali powinny uwzględniać wszystkie osoby uprzednio zamieszkujące dany lokal. Badanie ankietowe: Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się	Wtórne – w sposób ciągły, raportowanie co pół roku. Pierwotne: w połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko – w oparciu o analizę analogicznych przypadków w innych miastach czy na innych obszarach.	Poprawa atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej.

			obszaru rewitalizowanego, którzy zostali przeniesieni z zajmowanych lokali na czas remontu obiektów	w granicach +/- 2%, przy 95 % przedziale ufności.	zakończenia.			
Stopa bezrobocia rejestrowanego na obszarze rewitalizowanym	Wskaźnik główny, prosty	Wskaźnik mierzy poziom bezrobocia rejestrowanego na obszarze rewitalizowanym będącym podstawowym przybliżeniem sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców.	Wtórne: - Dane o osobach bezrobotnych posiadane przez PUP - Dane na temat ludności w wieku produkcyjnym zamieszkującej obszar interwencji - rejestr Urzędu Miasta.	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych. Kolejne prezentacje danych w odstępach rocznych.	Ciągły, raportowanie corocznie.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	Zwiększenie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego
Liczba przedsiębiorców zarejestrowanych w obszarze rewitalizowanym (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców), które prowadzą działalność dłużej niż dwa lata (ogółem) **ORAZ** **Liczba przedsiębiorców prowadzących działalność w obszarze rewitalizowanym (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców), które prowadzą działalność dłużej niż dwa lata (ogółem)**	Wskaźnik główny, prosty	Wskaźnik pozwala określić liczbę działających w obszarze rewitalizowanym przedsiębiorców, a w czasie – obserwować zmiany tej liczby, co stanowi przybliżenie koniunktury gospodarczej w danym obszarze, jak i jego potencjału do dalszego wzrostu (szczególnie w zestawieniu z danymi dla innych obszarów).	Wtórne: - Dane o liczbie przedsiębiorców z rejestru CEIDG (np. dane teleadresowe) - Dane na temat ludności zamieszkującej obszar interwencji - rejestr Urzędu Miasta.	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych. Kolejne prezentacje danych w odstępach rocznych.	Ciągły, raportowanie corocznie.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	Zwiększenie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego

Wskaźniki społeczne

Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika: Główny, pomocniczy, prosty, złożony, krytyczny	Zawartość informacyjna wskaźnika (tj. co konkretnie mierzy/przybliża, jakie zjawisko) (trafność mierzenia postępu realizacji danego celu)	Źródło danych w podziale na pierwotne (własne) lub wtórne pozyskane z innych źródeł np. rejestrowych (dostępność danych oraz ich wiarygodność)	Sposób pomiaru – wytyczne metodologiczne (jak to badać/mierzyć/obliczać, tj. jakich przekształceń dokonać) (mierzalność)	Interwał czasowy mierzenia, tj. w jakich odstępach czasowych należy go mierzyć oraz jaki czas po interwencji należy go badać (tj. kiedy jest sens mierzyć efektywność danej interwencji)	Sposób wyznaczania wartości bazowej (np. dana z pierwszego pomiaru, przeprowadzonego w określonym czasie)	Sposób wyznaczania wartości docelowej (np. poprzez ekstrapolację zmian, porównania do innych miast, itp.)	Cel ogólny/szczegółowy, który dany wskaźnik dotyczy
Średni roczny poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizowanego w procesach partycypacyjnych	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zaangażowanie społeczne mieszkańców w procesy decyzyjne. Partycypacja umożliwia faktyczne dostosowanie przekształceń do potrzeb mieszkańców, a także stymuluje zwiększenie stopnia poszanowania nowych inwestycji, pod warunkiem rzeczywistego uwzględnienia potrzeb mieszkańców,.	Pierwotne – badania ankietowe z mieszkańcami śródmieścia Łodzi.	Zadanie pytania o liczbę procesów partycypacyjnych, w których dany respondent brał udział w ostatnim roku i uśrednienie wartości dla próby. Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów).	W połowie trwania LPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach LPR.	Ekspercko – po dokonaniu pierwszego pomiaru należy oszacować możliwą/pożądaną skalę zmian.	Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych (w tym zagospodarowania lokali użytkowych) w modelu partycypacyjnym.
Wskaźnik „empowerment" Podmiotowość/sprawczość **% osób udzielających odpowiedzi „„Zdecydowanie się zgadzam"" oraz „„Zgadzam się"" na pytanie: Przyszłość mojej okolicy zależy także do moich działań, decyzji i postaw Ewentualnie można odwołać się do pytania,**	Pomocniczy, Prosty,	Wskaźnik mierzy subiektywne przekonanie mieszkańców rewitalizowanego obszaru o ich wpływie na zmiany zachodzące w okolicy. Pokazuje zmiany w świadomości mieszkańców wywołane działaniami, które mają przełamać bierność społeczną	Pierwotne – badania ankietowe z mieszkańcami śródmieścia Łodzi.	Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów).	W połowie trwania LPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR. Porównując wyniki z wcześniejszymi badaniami, np. „Badanie jakości życia mieszkańców oraz jakości usług publicznych w Łodzi", należy pamiętać o różnicach metodologicznych,	Ekspercko – po dokonaniu pierwszego pomiaru należy oszacować możliwą/pożądaną skalę zmian. Należy pamiętać, że ogółem w Polsce notowane są relatywnie niskie poziomy kapitału społecznego oraz oceny demokracji (vide: wyniki Diagnozy Społecznej). Dlatego wartość docelowa wskaźnika będzie istotna z punktu widzenia zaobserwowanej zmiany, a nie absolutnej wartości	Podniesienie zaangażowania mieszkańców we współzarządzanie miastem (większa partycypacja społeczna).

które zadane było we wcześniejszym badaniu realizowanym na zlecenie UMŁ: Czy uważa Pan/Pani, iż ma wpływ na to, co dzieje się w Łodzi? - zdecydowanie nie - raczej nie - trudno powiedzieć - raczej tak - zdecydowanie tak		i przeświadczenie, że nic w okolicy nie zależy od mieszkańców.				innych strukturach grupy, etc. – wyniki te w większym stopniu mogą stanowić kontekst i pogłębienie wniosków, należy jednak unikać bezpośredniego porównywania wartości	stanu finalnego.	
% mieszkańców rewitalizowanego obszaru deklarujących dobrowolną przynależność do organizacji (religijnych, zawodowych, sportowych, oświatowych, etc.).	Pomocniczy, Prosty	Wskaźnik mierzy jeden z wymiarów kapitału społecznego, tj., zdolność do wchodzenia w interakcje społeczne. W badaniach jakościowych kapitał społeczny jawi się jako jeden z ogromnych deficytów obszaru rewitalizowanego. W kwestionariuszu i interpretacji należy pamiętać o podkreśleniu dwóch wymiarów zjawiska – formalnej przynależności (członkostwo, uczestnictwo we władzach, składki), jak i nieinstytucjonalnych form przynależności oraz aktywnego uczestnictwa	Pierwotne – badania ankietowe z mieszkańcami śródmieścia Łodzi Lub ewentualnie w miarę możliwości dane z Diagnozy Społecznej.	Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów).	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko – po dokonaniu pierwszego pomiaru należy oszacować możliwą/pożądaną skalę zmian. Należy pamiętać, że ogółem w Polsce notowane są relatywnie niskie poziomy kapitału społecznego oraz oceny demokracji (vide: wyniki Diagnozy Społecznej 2015 - 6.2.2. Zrzeszanie się i pełnienie funkcji w organizacjach). Dlatego wartość docelowa wskaźnika będzie istotna z punktu widzenia zaobserwowanej zmiany, a nie absolutnej wartości stanu finalnego.	Budowa pomostowego kapitału społecznego umożliwiającego współdziałanie, odtwarzanie i wzmacnianie więzi społecznych.
Wartość indeksu zaufania	Pomocniczy, złożony	Wskaźnik oparty na zestawieniu wyników z trzech pytań ankietowych, dotyczących ogólnego poziomu zaufania do ludzi, zaufania do nieznajomych i do partnerów w	Pierwotne – badania ankietowe z mieszkańcami śródmieścia Łodzi Metodologia i brzmienie pytań dostępne w	Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów).	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko – po dokonaniu pierwszego pomiaru należy oszacować możliwą/pożądaną skalę zmian.	Budowa pomostowego kapitału społecznego umożliwiającego współdziałanie, odtwarzanie i wzmacnianie więzi społecznych.

		interesach.	publikacji CBOS (2014) Zaufanie w relacjach międzyludzkich. Komunikat z badań 29/2014. Warszawa					
Frekwencja wyborcza w obwodowych komisjach wyborczych znajdujących się na terenie rewitalizowanym (wybory samorządowe, wybory do rad osiedli lub referenda lokalne)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy jeden z wymiarów kapitału społecznego, związany z odpowiedzialnością za stan szerszej wspólnoty społecznej, w której się żyje. Dotychczas poziom tej odpowiedzialności (wg. badań jakościowych) jest na niskim poziomie.	Wtórne—PKW dla komisji obwodowych znajdujących się na terenie rewitalizowanym	Pomiar dokonywany na podstawie danych PKW po wyborach samorządowych (liczba osób biorących udział w głosowaniu podzielona przez liczbę osób uprawnionych do głosowania, rezultat przedstawiony w wartościach %).	Po każdych wyborach lub referendum lokalnym.	Za wartość bazową należy przyjąć dane z ostatnich wyborów samorządowych z roku 2014.	Ekspercko – biorąc pod uwagę wyniki z 2014 roku należy oszacować możliwą/pożądaną skalę zmian. Należy pamiętać, że ogółem w Polsce notowane są relatywnie niskie poziomy kapitału społecznego oraz oceny demokracji (vide: wyniki Diagnozy Społecznej). Dlatego wartość docelowa wskaźnika będzie istotna z punktu widzenia zaobserwowanej zmiany, a nie absolutnej wartości stanu finalnego.	Podniesienie zaangażowania mieszkańców we współzarządzanie miastem (większa partycypacja społeczna).
Liczba i % rodzin objętych interwencją **Liczba i % osób dorosłych objętych interwencją (z podziałem na płeć)** **Liczba i % dzieci/ młodzieży objętych interwencją (z podziałem na płeć i kategorie wieku)**	Pomocnicze, proste,	Wskaźniki mierzą zakres i postęp rzeczowy projektów uruchomionych w ramach celu: Aktywność- przeciwdziałanie międzygeneracyjne j transmisji biedy. Rozdział na rodziny, dorosłych i dzieci wynika z możliwych typów działań w ramach przyszłej interwencji.	Pierwotne—listy uczestników Wtórne—dane na temat ludności, zamieszkującej obszar interwencji- rejestr Urzędu Miasta, dane Urzędu Statystycznego (spis ludności).	W przypadku liczby uczestników- proste zliczanie. Pewną trudność może nastręczać liczenie rodzin objętych interwencją. Można rozważyć zliczane rodzin tylko w przypadku jeśli interwencja obejmuje przynajmniej jednego opiekuna i jedno dziecko z rodziny. W innej wersji można uwzględniać tylko te działania, które mają przynieść poprawę w ramach relacji rodzinnych- działanie obliczone na podniesienie kompetencji rodziców, skutkowałoby zliczaniem zarówno liczby dorosłych i liczby rodzin objętych interwencją. Wyrównywanie deficytów dzieci (np.	Liczba - ciągle, w miarę napływu uczestników. Zbiorcze raportowanie co pół roku. Odsetek mieszkańców— zbiorcze raportowanie, co pół roku.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko/politycznie— wartości docelowe wskaźników produktu muszą uwzględniać nakłady przeznaczone na interwencję (co jest decyzją polityczną) oraz koszty uzyskania produktu (np. koszt zajęć wyrównawczych na jednego uczestnika). Koszty uzyskania produktu można szacować opierając się na doświadczeniach z wcześniejszych interwencji. Rozmiary potrzeb w zakresie interwencji można oszacować kierując się: -Liczbą rodzin z dziećmi wspieranych przez MOPS na danym obszarze -Liczbą dzieci w rodzinach wspieranych przez MOPS na danym obszarze -Liczbą rodzin wspieranych przez MOPS z podanym powodem przyznania pomocy:	—Przeciwdziałanie dziedziczeniu ubóstwa

				umiejętności czytania, rozumienia tekstu) już nie. Odsetek rodzin, dorosłych , dzieci objętych interwencją w stosunku do ogólnej liczby rodzin, dorosłych, dzieci zamieszkujących obszar interwencji.			bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz przemoc domowa.	
Średni czas objęcia interwencją uczestników (z podziałem na dorosły/dziecko/ młodzież, płeć, typ interwencji)	Pomocniczy, prosty,	Zgodnie z nazwą wskaźnik mierzy średni czas objęcia interwencją, przy uwzględnieniu charakterystyki uczestników i typu interwencji.	Pierwotne— sprawozdawczość projektowa	Proste obliczenie średniej długości pozostawania w interwencji (w tygodniach lub miesiącach) przy uwzględnieniu charakterystyk uczestników (płeć dorosły/dziecko) i typu interwencji (np. działania na wyrównywanie deficytów rozwojowych dzieci, działania wzmacniające kompetencje rodzicielskie, całościowa praca z członkami rodziny).	Zbiorcze raportowanie co pół roku.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko—optymalna długość trwania poszczególnych typów interwencji powinna być ustalona w oparciu o doświadczenia płynące z podobnych projektów zrealizowanych w przeszłości (wyniki badań, opinie praktyków).	— Przeciwdziałanie dziedziczeniu ubóstwa
% rodzin/dorosłych/ dzieci/ młodzieży u których odnotowano poprawę (ogólnie oraz w rozbiciu na typ interwencji, płeć, dorosły/dziecko)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zmianę sytuacji/ postaw osób i rodzin objętych interwencją. Prawdopodobnie będzie to kilka wskaźników dostosowanych do typów podjętej interwencji. W tym momencie nie jest możliwe ich doprecyzowanie.	Pierwotne- dane będą zbierane w ramach monitoringu i ewaluacji projektów.	Wskaźniki mogą mieć bardzo różny charakter: Ilościowy- mogą się odwoływać do ocen w szkole zdobywanych przez dziecko, poprawy frekwencji na zajęciach , wyników testów kompetencji i różnego rodzaju narzędzi diagnozujących deficyty rozwojowe Jakościowy- np. w formie opinii eksperckich sporządzonych przez psychologów, pedagogów, nauczycieli, pracowników	Wskaźnik (i) powinien być mierzony z chwilą ukończenia interwencji (rezultat krótkookresowy) oraz w dłuższym okresie czasu po jej zakończeniu— pół roku (rezultat długookresowy).	Ustalona na podstawie diagnozy/pomiaru na początku interwencji.	Ekspercko- w oparciu o wcześniejsze doświadczenia i rezultaty podobnych interwencji (wyniki badań lub opinie praktyków).	— Przeciwdziałanie dziedziczeniu ubóstwa

				socjalnych, opinii członków rodziny				
Liczba i % dzieci/młodzieży objętych pomocą środowiskową (z wyszczególnieniem typu pomocy np. wsparcie asystenta rodziny/ świetlica środowiskowa)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mówi o zakresie oddziaływania GPR. Będzie informować czy i w jakim stopniu dzięki GPR poszerzono pomoc dla dzieci/młodzieży z obszaru rewitalizowanego.	Stan wyjściowy (bez wkładu GPR) - dane zebrane od NGO, MOPS, świetlic środowiskowych prowadzonych na terenie rewitalizowanym. Zakres interwencji –dane pierwotne, gromadzone na poziomie projektu	W trakcie trwania GPR powinna być zliczana zarówno ilość liczba dzieci i młodzieży objętych pomocą ze środków GPR, jak i z innych źródeł finansowania.	W trakcie trwanie LPR pomiar raz do roku.	Pomiar przed rozpoczęciem GPR- dane zebrane od NGO, MOPS, świetlic środowiskowych prowadzonych na terenie rewitalizowanym.	Ekspercko/politycznie – w oparciu o wcześniejsze doświadczenia i rezultaty podobnych interwencji (wyniki badań lub opinie praktyków), a także przy uwzględnieniu założonych nakładów na interwencję.	Przeciwdziałanie dziedziczeniu ubóstwa
Liczba policjantów/strażników miejskich prowadzących pracę środowiskową w obszarach niebezpiecznych w stosunku do liczby mieszkańców	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mówi o zakresie podjętej interwencji.	Pierwotne- dane gromadzone na poziomie projektu.	Liczba funkcjonariuszy policji i straży miejskiej pracujących w obszarach niebezpiecznych objętych interwencją przeliczana na 1000 mieszkańców tych obszarów.	W miarę trwania interwencji, zbiorcze raportowanie co pół roku.	Ustalona na podstawie danych policji i straży miejskiej tuż przed uruchomieniem projektu.	Ekspercko/politycznie – w oparciu o wiedzę z podobnych, wcześniej-szych działań na temat tego jakiej wielkości środki zastosować, by interwencja mogła odnieść spodziewany skutek (wyniki badań, opinie ekspertów niezależnych i ekspertów policji i straży miejskiej)	Bezpieczeństwo(Prewencja)-Rozwój działań prewencyjnych prowadzonych przez policję i straż miejska w modelu zakładającym współpracę i nawiązywanie dobrych relacji z mieszkańcami.
Średnia liczba godzin spędzonych przez funkcjonariuszy na pracy środowiskowej w obszarach niebezpiecznych (ogółem oraz z rozbiciem na policjantów i strażników miejskich)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mówi o zakresie i intensywności podjętej interwencji.	Pierwotne—dane gromadzone na poziomie projektu.	Średnia liczba godzin pracy środowiskowej przypadającej na jednego funkcjonariusza (ogółem –zarówno uwzględniając policjantów i strażników miejskich oraz w rozbiciu na te służby).	Ciągle, w trybie tygodniowym, zbiorcze raportowanie co pól roku.	Ustalona na podstawie danych policji i straży miejskiej tuż przed uruchomieniem projektu.	Ekspercko—w oparciu o wiedzę z podobnych, wcześniej-szych działań—jakie środki zaangażować by realne stało się osiągnięcie zamierzonych efektów? (Źródła wiedzy: wyniki badań, opinie ekspertów niezależnych i ekspertów policji i straży miejskiej).	Bezpieczeństwo (Prewencja) -Rozwój działań prewencyjnych prowadzonych przez policję i straż miejska w modelu zakładającym współpracę i nawiązywanie dobrych relacji z mieszkańcami.
Poziom poczucia bezpieczeństwa mieszkańców obszarów objętych interwencją (można także rozważyć pomiar poczucia bezpieczeństwa mieszkańców obszarów sąsiadujących z rejonem interwencji)	Pomocniczy, prosty- zestawienie kilku wskaźników prostych	Wskaźnik pokazuje czy nastąpił wzrost bezpieczeństwa na obszarze objętym interwencją.	Pierwotne - dane z badań ankietowych wśród mieszkańców.	Mieszkańcy będą pytani czy czują się bezpiecznie a) na ulicy w dzień B) na ulicy w nocy C) we własnym domu w nocy. Próba powinna być tak zaplanowana by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko - (Eksperci policji i eksperci niezależni) w oparciu o analizę podobnych działań w innych miastach (przy uwzględnieniu złożonych nakładów.	Bezpieczeństwo (Prewencja) -Rozwój działań prewencyjnych prowadzonych przez policję i straż miejska w modelu zakładającym współpracę i nawiązywanie dobrych relacji z mieszkańcami.

				ufności. Ze względu na rozpowszechniony „alternatywny” styl życia wśród mieszkańców części ulic (zachowania agresywne, niechęć do policji, silne lojalności wewnątrz grup sąsiedzkich), warto rozważyć rozszerzenie zakresu badania na mieszkańców rejonów blisko sąsiadujących z obszarem interwencji. Ich odpowiedzi mogą być ważnym uzupełnieniem miernika.				
Liczba i % mieszkańców objętych badaniami profilaktycznymi (ogółem, wg płci i wieku)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zakres i postęp rzeczowy projektów uruchomionych w ramach profilaktyki zdrowotnej. Wskaźnik informuje o odsetku mieszkańców, których objęto badaniami profilaktycznymi (ogółem i w rozbiciu na płeć oraz grupy wieku).	Pierwotne listy uczestników. Dane dotyczące osób biorących udział w badaniach profilaktycznych powinny być gromadzone w ramach systemu monitorowania poszczególnych projektów profilaktycznych. Należy zadbać, aby dane te na poziomie realizowanych projektów były zbierane w odpowiednim układzie. Wtórne—dane na temat ludności, zamieszkującej obszar interwencji pozyskane z Ewidencji Ludności (w Urzędzie Miasta).	W przypadku liczby uczestników- proste zliczanie. Odsetek mieszkańców ogółem, odsetek kobiet i mężczyzn, odsetek reprezentantów poszczególnych grup wieku objętych badaniami profilaktycznymi na rewitalizowanym obszarze.	Liczba - ciągle, w miarę napływu uczestników. Zbiorcze raportowanie co pół roku. Odsetek mieszkańców- zbiorcze raportowanie, co pół roku.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko/politycznie— wartości docelowe wskaźników produktu muszą uwzględniać nakłady przeznaczone na interwencję (co jest decyzją polityczną) oraz koszty uzyskania produktu (np. koszt badania lekarskiego na jednego uczestnika). Koszty uzyskania produktu można szacować opierając się na doświadczeniach z wcześniejszych interwencji, wycenach badań przez NFZ itp.	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu— Poprawa dostępu mieszkańców do wczesnej diagnostyki i leczenia chorób.

Liczba mieszkańców objęta poszczególnymi typami badań profilaktycznych (z uwzględnieniem płci i grup wieku)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zakres i postęp rzeczowy projektów. Informuje ilu mieszkańców zostało objętych poszczególnymi typami działań profilaktycznych (np. ilu mieszkańców objęto badaniami ogólnymi, przeglądem stomatologicznym, badaniami ginekologicznymi itp.). W ramach każdego typu badań, informacją powinna być zbierana o liczbie mieszkańców ogółem oraz z uwzględnieniem płci i grup wieku.	Pierwotne—listy uczestników. Osoby objęte poszczególnymi typami badań.	Proste zliczanie osób objętych określonymi typami badań (z uwzględnieniem płci i wieku).	Ciągle, w miarę napływu uczestników. Zbiorcze raportowanie co pół roku.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko—zapotrzebowanie na określone typy badań powinni określić eksperci zajmujący się problematyką zdrowia publicznego (na podstawie podobnych interwencji realizowanych wcześniej, obowiązującego stanu wiedzy i badań naukowych).	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu—Poprawa dostępu mieszkańców do wczesnej diagnostyki i leczenia chorób.
% osób, które skierowano do dalszego, specjalistycznego leczenia w związku z udziałem w badaniach profilaktycznych (ogółem, oraz wg płci i wieku)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik informuje o odsetku osób skierowanych do dalszego leczenia na podstawie wyników badań profilaktycznych uruchomionych w ramach LPR Jest to liczba osób, u których zostały zdiagnozowane schorzenia wymagające specjalistycznej interwencji lekarskiej, która bez udziału w badaniach profilaktycznych mogła nie być podjęta lub podjęta w znacznie późniejszym okresie. Wskaźnik powinien	Pierwotne - dane będą zbierane w ramach monitoringu projektów. Należy zadbać, aby dane te na poziomie realizowanych programów były zbierane w odpowiednim układzie.	Odsetek osób objętych badaniami profilaktycznymi w ramach GPR, skierowanych do dalszego specjalistycznego leczenia (ogółem oraz wg płci i grupy wieku).	Zbiorcze raportowanie co pół roku.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko—na podstawie doświadczeń płynących z podobnego typu programów. Wartość docelowa powinna być traktowana orientacyjnie. Ilość osób skierowanych na dalsze badania powinna odpowiadać rzeczywistym potrzebom.	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu—Poprawa dostępu mieszkańców do wczesnej diagnostyki i leczenia chorób

		być obliczany w odniesieniu do ogółu osób objętych badaniami oraz wg. płci i grup wieku.						
Liczba i % mieszkańców objętych działaniami edukacyjnymi z zakresu profilaktyki zdrowotnej (mieszkańcy ogółem oraz wg wieku i płci)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zakres i postęp rzeczowy projektów. Wskaźnik informuje o zakresie podejmowanych działań edukacyjnych w odniesieniu do kształtowania postaw prozdrowotnych i przeciwdziałania uzależnieniom oraz rozpowszechnieniu wiedzy w tym zakresie.	Pierwotne listy uczestników. Dane dotyczące uczestników działań edukacyjnych będą pochodzić z systemu monitoringu. Należy zadbać, aby dane te na poziomie realizowanych projektów były zbierane w odpowiednim układzie. Wtórne—dane na temat ludności, zamieszkującej obszar interwencji pozyskane z Ewidencji Ludności (w Urzędzie Miasta).	W przypadku liczby uczestników- proste zliczanie. Odsetek mieszkańców ogółem, odsetek kobiet i mężczyzn, odsetek reprezentantów poszczególnych grup wiekowych objętych działaniami edukacyjnymi na rewitalizowanym obszarze.	Liczba uczestników— ciągle, w miarę napływu uczestników. Zbiorcze raportowanie co pół roku. Odsetek mieszkańców- zbiorcze raportowanie, co pół roku.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko/politycznie— wartości docelowe wskaźników produktu muszą uwzględniać nakłady przeznaczone na interwencję oraz koszty uzyskania produktu (koszt zajęć edukacyjnych na uczestnika). Koszty uzyskania produktu można szacować opierając się na doświadczeniach z wcześniejszych podobnych interwencji.	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu— Kształtowanie postaw prozdrowotnych i zapobieganie uzależnieniom poprzez edukację.
% uczestnik-ów zajęć edukacyjnych deklarujących zmianę postawy/stylu życia (ogółem i z uwzględnieniem płci oraz wieku uczestników)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zmianę postaw osób objętych interwencją. Informuje o skuteczności działań edukacyjnych.	Pierwotne- dane z przeprowadzonych na potrzeby interwencji badań ankietowych wśród uczestników działań edukacyjnych.	W zależności od tematyki działań edukacyjnych ankieta będzie zawierała pytania diagnozujące stan wiedzy na temat poruszanego problemu oraz pytania o przejawiane przez uczestnika zachowania w danym obszarze (np. co wiedzą uczestnicy o szkodliwości dopalaczy, czy kupili/zażyli dopalacze w ciągu ostatnich 3	Pierwszy pomiar- z chwilą zakończenia uczestnictwa w interwencji, ankietę powinien wypełnić każdy uczestnik (rezultat krótkookresowy) Drugi pomiar po pół roku od zakończenia interwencji (rezultat długookresowy). W przypadku dużej liczby uczestników, możliwe jest badanie na próbie uczestników. Próba powinna być	Ustalona na podstawie badania ankietowego tuż przed rozpoczęciem interwencji.	Ekspercko - w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków).	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu— Kształtowanie postaw prozdrowotnych i zapobieganie uzależnieniom poprzez edukację.

				miesięcy).	tak zaplanowana by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności.			
% osób, które w wyniku działań edukacyjnych zgłosiły się na badania diagnostyczne lub po poradę specjalisty (ogółem i z uwzględnieniem płci oraz wieku uczestników)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zmianę postaw osób objętych interwencją. Informuje o skuteczności działań edukacyjnych. Wskaźnik może być zastosowany tylko wtedy, jeśli będzie miał sens w kontekście przeprowadzonych działań edukacyjnych (np. najprawdopodobniej tematyka związana ze zdrowym trybem odżywiania takiej możliwości nie da).	Pierwotne- dane z przeprowadzonych na potrzeby interwencji badań ankietowych wśród uczestników działań edukacyjnych.	Ankieta powinna zawierać pytanie, czy uczestnik zajęć edukacyjnych udał się pod ich wpływem na badania lub po poradę lekarza.	Pomiar po pół roku od zakończenia interwencji (rezultat długookresowy). W przypadku dużej liczby uczestników, możliwe jest badanie na próbie uczestników. Próba powinna być tak zaplanowana by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko – w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków).	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu— Kształtowanie postaw prozdrowotnych i zapobieganie uzależnieniom poprzez edukację.
Liczba i % młodzieży objętej edukacją seksualną (zapobieganie przemocy seksualnej, ograniczanie nastoletnich ciąż, promowanie zachowań i nawyków prozdrowotnych w obszarze zachowań seksualnych), (ogółem oraz wg płci)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zakres i postęp rzeczowy projektów.	Pierwotne listy uczestników. Dane dotyczące uczestników działań edukacyjnych będą pochodzić z systemu monitorowania. Należy zadbać, aby dane te na poziomie realizowanych programów były zbierane w odpowiednim układzie. Wtórne-dane na temat ludności, zamieszkującej obszar interwencji pozyskane z Ewidencji Ludności (w Urzędzie	W przypadku liczby uczestników- proste zliczanie. Odsetek młodzieży, ogółem oraz z podziałem na płeć, objętej działaniami edukacyjnymi na rewitalizowanym obszarze. .	Liczba uczestników— ciągle, w miarę napływu uczestników. Zbiorcze raportowanie co pół roku . Odsetek młodzieży-zbiorcze raportowanie, co pół roku	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko/politycznie— wartości docelowe wskaźników produktu muszą uwzględniać nakłady przeznaczone na interwencję oraz koszty uzyskania produktu. Koszty uzyskania produktu można szacować opierając się na doświadczeniach z wcześniejszych podobnych interwencji.	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu— Zapobieganie przemocy seksualnej, ograniczanie nastoletnich ciąż, promowanie zachowań i nawyków prozdrowotnych w obszarze zachowań seksualnych poprzez objęcie dzieci i młodzieży edukacją seksualną.

			Miasta).					
% uczestnik-ów deklarujących zmianę postaw w sferze życia seksualnego (ogółem i wg płci)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zmianę postaw osób objętych interwencją. Informuje o skuteczności działań edukacyjnych.	Pierwotne- dane z przeprowadzonych na potrzeby interwencji badań ankietowych wśród uczestników działań. Edukacyjnych.	W zależności od tematyki działań edukacyjnych ankieta będzie zawierała pytania diagnozujące stan wiedzy na temat poruszanego problemu oraz pytania o przejawiane przez uczestnika zachowania (np. wiedzy o antykoncepcji i deklaracji jej stosowania lub niestosowania).	Pierwszy pomiar- z chwilą zakończenia uczestnictwa w interwencji, ankietę powinien wypełnić każdy uczestnik. (rezultat krótkookresowy) Drugi pomiar po pół roku od zakończenia interwencji(rezultat długookresowy). W przypadku dużej liczby uczestników, możliwe jest badanie na próbie uczestników. Próba powinna być tak zaplanowana by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności.	Ustalona na podstawie badania tuż przed rozpoczęciem interwencji.	Ekspercko – w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków).	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu— Zapobieganie przemocy seksualnej, ograniczanie nastoletnich ciąż, promowanie zachowań i nawyków prozdrowotnych w obszarze zachowań seksualnych poprzez objęcie dzieci i młodzieży edukacją seksualną.
% osób, które w wyniku działań z zakresu edukacji seksualnej zgłosiły się na badania diagnostyczne lub po poradę specjalisty	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zmianę postaw osób objętych interwencją. Informuje o skuteczności działań edukacyjnych. Wskaźnik może być zastosowany tylko wtedy, jeśli będzie miał sens w kontekście przeprowadzonych działań edukacyjnych (np. w kontekście profilaktyki zachorowań na HIV/AIDS).	Pierwotne- dane z przeprowadzonych na potrzeby interwencji badań ankietowych wśród uczestników działań edukacyjnych,	Ankieta powinna zawierać pytanie, czy uczestnik zajęć edukacyjnych udał się pod ich wpływem na badania lub po poradę lekarza.	Pomiar po pół roku od zakończenia interwencji (rezultat długookresowy). W przypadku dużej liczby uczestników, możliwe jest badanie na próbie uczestników. Próba powinna być tak zaplanowana by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko – w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków).	Poprawa świadomości zdrowotnej i zmiana stylu życia mieszkańców sprzyjająca dobrej jakości życiu w dobrym zdrowiu— Zapobieganie przemocy seksualnej, ograniczanie nastoletnich ciąż, promowanie zachowań i nawyków prozdrowotnych w obszarze zachowań seksualnych poprzez objęcie dzieci i młodzieży edukacją seksualną.
Liczba osób objętych leczeniem (wg typu uzależnienia, z uwzględnieniem wieku i płci)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zakres i postęp rzeczowy projektów.	Pierwotne dane pochodzące z systemu monitorowania projektów.	Proste zliczanie osób objętych interwencją w ramach poszczególnych	Ciągle, w miarę napływu uczestników. Zbiorcze raportowanie co	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko/politycznie— wartości docelowe wskaźników produktu muszą uwzględniać nakłady przeznaczone na	Ograniczanie uzależnień: wspieranie powrotu do zdrowia i „redukcja szkód”— Rozwój form leczenia ambulatoryjnego (w

		Skalę zjawiska uzależnień od różnych środków trudno jest precyzyjnie określić, ponieważ w wielu wypadkach precyzyjna skala tego zjawiska jest poza zasięgiem różnego typu rejestrów, a badania ankietowe realizowane na próbie respondentów w tej kwestii nie zawsze można uznać za w pełni wiarygodne ze względu na społeczną wrażliwość tej kwestii. Z tego względu proponujemy wskaźniki o bardziej produktowym znaczeniu. Ze względu na powszechność problemów z uzależnieniami na obszarze rewitalizowanym (choć trudno wyrażalnych w wartościach liczbowych) liczba osób objętych leczeniem jest wypadkową dostępności tych form leczenia jak i działań związanych ze zwiększeniem świadomości społecznej w tym względzie wśród mieszkańców.	Dane dotyczące osób objętych leczeniem uzależnień zamieszkujących obszar rewitalizowany pochodzić powinny z instytucji/organizacji, które objęły leczeniem osoby z obszaru interwencji dzięki finansowaniu z programu rewitalizacji.	typów uzależnienia z uwzględnieniem płci i wieku pacjentów.	pół roku.		interwencję oraz koszty uzyskania produktu (koszt leczenia jednego pacjenta w ramach danego typu terapii). Koszty uzyskania produktu można szacować opierając się na doświadczeniach z wcześniejszych interwencji, wycenach NFZ-tu itp.	środowisku życia) uzależnień oraz wspieranie utrzymania efektów leczenia.
Średni czas pozostawania w leczeniu (wg typu	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy średni czas objęcia interwencją, przy	Pierwotne-sprawozdawczość projektowa.	Proste obliczenie średniej długości objęcia interwencją	Ciągle, w miarę trwania projektów. Zbiorcze	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko—optymalna długość pozostawania w danym typie leczenia	Ograniczanie uzależnień: wspieranie powrotu do zdrowia i „redukcja szkód”—

uzależnienia, z uwzględnieniem wieku i płci)		uwzględnieniu charakterystyki uczestników.		e(w tygodniach lub miesiącach) przy uwzględnieniu typu leczenia oraz charakterystyk uczestników (płeć i grupy wieku).	raportowanie co pół roku.		powinna być ustalona w oparciu o doświadczenia z wcześniejszych, podobnych interwencji (wyniki badań lub opinie praktyków).	Rozwój form leczenia ambulatoryjnego (w środowisku życia) uzależnień oraz wspieranie utrzymania efektów leczenia.
Liczba osób objętych programami postrehabilitacyjnymi (ogółem oraz wg wieku i płci)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zakres i postęp rzeczowy projektów. Chodzi o programy pomocy osobom wychodzącym z nałogu w integracji społecznej (powrót do pracy, szkoły, mieszkania wspierane, pomoc psychologiczna, pomoc lekarska).	Pierwotne- sprawozdawczość projektowa.	Proste zliczanie uczestników ogółem oraz przy uwzględnieniu podziału na płeć i kategorie wieku.	Ciągle, w miarę postępu interwencji. Zbiorcze raportowanie co pół roku.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko/politycznie – w oparciu o alokowane środki oraz koszty wypracowania produktów (szacowane na podstawie podobnych działań w przeszłości).	Ograniczanie uzależnień: wspieranie utrzymania efektów leczenia
% uczestników, którzy powrócili do zdrowia lub samodzielnego funkcjonowania w środowisku (wg typu uzależnienia, z uwzględnieniem wieku i płci)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zmianę sytuacji zdrowotnej osób objętych interwencją.	Pierwotne- dane będą zbierane w ramach monitoringu i ewaluacji projektów.	Wskaźnik może się opierać na pogłębionych opiniach eksperckich (sporządzonych np. przez osoby bezpośrednio pracujące z osobami uzależnionymi). Każdą z opinii można zakwalifikować, jako wskazującą na powrót do zdrowia/ dobre funkcjonowanie w środowisku bądź nie i odpowiednio zliczać. Wskaźnik można stosować zarówno w stosunku do uczestników programów leczenia z uzależnień, jak i programów postrehabilitacyjnych.	Pierwszy pomiar- z chwilą zakończenia uczestnictwa w interwencji, opinia powinna być sporządzona dla każdego uczestnika (rezultat krótkookresowy). Drugi pomiar po pół roku od zakończenia interwencji (rezultat długookresowy). W przypadku dużej liczby uczestników, możliwe jest badanie na próbie uczestników. Próba powinna być tak zaplanowana by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności.	Wartość bazowa wynosi zero.	Ekspercko – w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków.	Ograniczanie uzależnień: wspieranie powrotu do zdrowia i „redukcja szkód”— Rozwój form leczenia ambulatoryjnego (w środowisku życia) uzależnień oraz wspieranie utrzymania efektów leczenia.
Liczba przyjęć do szpitali w Łodzi, osób z	Pomocniczy, prosty	Liczba przyjęć do szpitali w Łodzi	Wtórne- dane dotyczące liczby	Zliczenie przypadków	Corocznie.	Na podstawie pierwszego pomiaru,	Ekspercko—przy uwzględnieniu zakresu	Ograniczanie uzależnień: wspieranie powrotu do

obszaru rewitalizacyjnego w związku z przedawkowaniem substancji odurzających		osób zamieszkujących obszar rewitalizowany w związku z przedawkowaniem środków odurzających przybliża skalę zmian w zakresie ryzykowanego zażywania środków odurzających na obszarze interwencji.	przyjęć do szpitali w Łodzi pochodzić powinny z tych placówek.	przyjęć do szpitala mieszkańców obszaru interwencji z uwzględnieniem typu używki oraz charakterystyk pacjentów tj. wieku i płci.		przed rozpoczęciem interwencji.	uruchamianych programów i na podstawie rezultatów wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków.	zdrowia i „redukcja szkód"— Rozwój form leczenia ambulatoryjnego (w środowisku życia) uzależnień oraz wspieranie utrzymania efektów leczenia.
Liczba i % dzieci wychowujących się w rodzinach z problemem uzależnienia	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy zmianę sytuacji rodzinnej dzieci (do lat 18) z obszaru rewitalizowanego.	Wtórne- dane MOPS, w oparciu o powody przyznania pomocy – alkoholizm i narkomania.	Wskaźniki obliczane są w oparciu o dane opisujące liczbę dzieci w rodzinach, którym udzielono wsparcia z powodu uzależnień. Wskaźnik możliwy będzie do zastosowania, jeśli kategorie pomocy w odniesieniu do rodzin, będą na bieżąco (co najmniej raz w roku) rewidowane i aktualizowane przez MOPS.	Corocznie.	Na podstawie pierwszego pomiaru, przed rozpoczęciem interwencji.	Ekspercko.	Ograniczanie uzależnień: wspieranie powrotu do zdrowia i „redukcja szkód" – Rozwój form leczenia ambulatoryjnego (w środowisku życia) uzależnień oraz wspieranie utrzymania efektów leczenia.
Liczba prób samobójczych zakończonych zgonem **Liczba prób samobójczych zakończonych zgonem na 1000 mieszkańców**	Wskaźnik główny, prosty	Wychodząc z założenia, że samobójstwa oprócz czynników stricte osobowościowych i losowych mają związek z przeżywanymi trudnościami życiowymi (ubóstwo, depresje. Uzależnienia), wydaje się że ilość samobójstw może w pewnym przybliżeniu pokazywać kondycję	Wtórne-dane zbierane przez policję	Liczba samobójstw, oraz liczba samobójstw przeliczona na 1000 mieszkańców na obszarze rewitalizowanym	Co roku	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem GPR	W oparciu o opinię ekspertów	Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizowanego.

		społeczności żyjącej na obszarze rewitalizowanym. Zakładając pozytywny wpływ GPR na warunki życia i dobrobyt mieszkańców, powinien mieć on także i ten skutek, że obniży się wskaźnik samobójstw.						
Liczba kobiet (zamieszkałych w obszarze rewitalizowanym) zatrudnionych w okresie dłuższym niż 12 miesięcy przez podmioty ekonomii społecznej działające na obszarze rewitalizowanym	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy poziom zatrudnienia kobiet mieszkających w obszarze rewitalizowanym przez podmioty ekonomii społecznej. Wskaźnik pokazywałby dane dot. zatrudnienia tej grupy kobiet, której najtrudniej znaleźć pracę w warunkach gospodarki rynkowej (przedsiębiorstw komercyjnych) oraz uwzględniałby element trwałości zatrudnienia (powyżej 12 miesięcy).	Pierwotne - dane zbierane od podmiotów ekonomii społecznej zarejestrowanych na terenie rewitalizowanym, w pozyskiwaniu danych możliwe wsparcie OWES. Gromadzenie danych przy wykorzystaniu prostych formularzy sprawozdawczych.	Wskaźnik prosty, sumowanie danych jednostkowych.	Pierwszy pomiar na początku działań rewitalizacyjnych. Następne pomiary w cyklu corocznym.	Wartość bazowa określona przy pierwszej inwentaryzacji.	Ekspercko- w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniejszych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków, wnioski z innych miast).	Poprawa sytuacji kobiet mieszkających w obszarze rewitalizowanym na rynku pracy.
Liczba kobiet biernych zawodowo wg wieku, wykształcenia w ogólnej liczbie ludności	Pomocniczy, prosty,	Wskaźnik pokazujący liczbę kobiet biernych zawodowo, które stanowią szczególną grupę wymagającą wsparcia w obszarze rewitalizowanym. Zmiany wskaźnika pozwolą oceniać zarówno skuteczność działań adresowanych do	Pierwotne - badanie ankietowe przeprowadzone zgodnie z metodologią stosowaną w badaniu BAEL – sugerowana współpraca z GUS w zakresie przeprowadzenia ankiet i gromadzenia danych (na poziomie agregacji umożliwiającym	Definicja zgodna ze stosowaną w badaniach GUS/BAEL: Kobiety w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, czyli kobiety, które w badanym tygodniu: — nie pracowały i nie poszukiwały pracy, — nie pracowały i	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko - w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków).	Poprawa sytuacji kobiet mieszkających w obszarze rewitalizowanym na rynku pracy.

		tej grupy defaworyzowanej na rynku pracy, a także przyniosą wnioski kontekstowe do oceny szerszych zmian na lokalnym rynku pracy.	wnioskowanie dla obszaru rewitalizowanego). Ew. można rozważyć sięgnięcie do danych PUP i przeformułowanie wskaźnika na : liczba kobiet zamieszkałych w obszarze rewitalizowanym, które w ciągu roku (12 miesięcy poprzedzających pomiar) zostały wyrejestrowane z listy bezrobotnych z powodu braku gotowości do podjęcia pracy.	poszukiwały pracy, ale nie były gotowe do jej podjęcia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym, — nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie: • dłuższym niż 3 miesiące, • do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć.				
Liczba miejsc w placówkach dla dzieci w wieku do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe, inne placówki) na 1000 dzieci w wieku do lat 3 zamieszkujących obszar rewitalizowany;	Pomocniczy, prosty,	Wskaźnik mierzy dostępność miejsc w placówkach zapewniających opiekę dla najmłodszych dzieci. Brak zinstytucjonalizowanych form opieki nad małymi dziećmi jest jednym z czynników zatrzymujących kobiety w domu.	Główny Urząd Statystyczny prowadzi badanie „Żłobki i kluby dziecięce" – wskazane jest skontaktowanie się z GUS i ustalenie możliwej współpracy w zakresie zbadania próby z obszaru rewitalizowanego	Badanie metodologicznie oparte na dotychczasowych działaniach GUS, aby znaleźć punkty odniesienia, porównania w innych skalach przestrzennych	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko - w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków).	Poprawa sytuacji kobiet mieszkających w obszarze rewitalizowanym na rynku pracy.
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	Pomocniczy, prosty,	Wskaźnik mierzy dostępność miejsc w placówkach zapewniających opiekę dla najmłodszych dzieci. Brak zinstytucjonalizowanych form opieki nad małymi dziećmi jest jednym z czynników zatrzymujących kobiety w domu.	**Wskaźnik wg metodologii GUS**	Badanie metodologicznie oparte na dotychczasowych działaniach GUS, aby znaleźć punkty odniesienia, porównania w innych skalach przestrzennych	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko - w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków). Należy przy tym śledzić zmiany w ustawie o systemie oświaty, które regulują te kwestie (np. wzrost odsetka po roku 2017 może być wywołany wchodzącymi w życie przepisami przyjętymi przez sejm w latach wcześniejszych, tzw. przedszkola za złotówkę)	Poprawa sytuacji kobiet mieszkających w obszarze rewitalizowanym na rynku pracy.

Liczba mieszkańców obszaru rewitalizowanego objętych usługami opiekuńczymi dla społeczności lokalnej	Pomocniczy, prosty	Oba wskaźniki mierzą zakres, w jakim osoby starsze i chore zamieszkujące obszar rewitalizowany otrzymują wsparcie, czy to w formie korzystania z domów dziennej opieki, czy też z usług opiekuńczych dla społeczności lokalnej – im większa dostępność tych usług, tym mniejsze obciążenie rodzin opieką (zwłaszcza kobiet), co przyczynia się do większej możliwości poszukiwania zarobkowych form pracy przez kobiety	Dane pozyskiwane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i instytucji świadczących usługi, prowadzących domy (na podstawie danych adresowych osób korzystających ze wsparcia)	Dane proste – gromadzenie ewidencji mieszkańców obszaru rewitalizowanego objętych usługami	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko - w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków).	Poprawa sytuacji kobiet mieszkających w obszarze rewitalizowanym na rynku pracy.
Liczba osób z obszaru rewitalizowanego korzystających z dziennych domów pomocy	Wskaźnik rezultatu			Dane proste – gromadzenie ewidencji mieszkańców obszaru rewitalizowanego korzystających z domów dziennego pobytu	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko - w oparciu o doświadczenia i rezultaty, wcześniej-szych podobnych interwencji (wyniki badań, opinie praktyków).	Poprawa sytuacji kobiet mieszkających w obszarze rewitalizowanym na rynku pracy.
Liczba postępowań egzekucyjnych obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik obrazuje skalę problemów związanych z nierealizowaniem przez dzieci i młodzież obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki. Zmniejszenie liczby postępowań jest kluczowym wyzwaniem z punktu widzenia interwencji adresowanych do osób młodych i rodzin (profilaktyka zachowań niebezpiecznych i przestępczych, troska o rozwój kompetencji).	Wtórne – dane pochodzące ze szkół (ewidencje spełniania obowiązku szkolnego i obowiązku nauki) oraz dane Wydziału Edukacji UM w Łodzi.	Proste obliczenie – zsumowanie danych ewidencyjnych dla dzieci zameldowanych w obwodach szkolnych na terenie obszaru rewitalizowanego w podziale na dwie kategorie – ob. Szkolny oraz ob. Nauki.	Pierwszy pomiar na początku działań rewitalizacyjnych (projektów adresowanych do rodzin oraz dzieci i młodzieży). Kolejne pomiary w odstępach rocznych (po zakończeniu każdego roku szkolnego).	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko – pomocne w określeniu wartości mogą być konsultacje z ekspertami z zakresu edukacji, pedagogiki, porównanie danych z innych miast, analiza dynamiki zjawiska we wcześniejszych latach. Kluczowym wyzwaniem jest zredukowanie liczby postępowań (wartość docelowa niższa od bazowej).	Zapobieganie zbyt szybkiemu „wypadaniu” z systemu edukacji formalnej dzieci i młodzieży oraz wzmocnienie mechanizmów uczenia się przez całe życie.

Odsetek uczniów przedwcześnie kończących naukę (ang. early school leavers)	Pomocniczy, prosty,	Niski poziom formalnego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych często wiąże się w badanym obszarze z przedwczesnym opuszczaniem systemu szkolnictwa. Wskaźnik pokazuje odsetek młodych ludzi (18-24), którzy nie kontynuują nauki. Stanowi estymację grupy silnie narażonej na bezrobocie i wykluczenie społeczne w przyszłości.	Pierwotne - badanie ankietowe przeprowadzone zgodnie z metodologią stosowaną w badaniu BAEL – sugerowana współpraca z GUS w zakresie przeprowadzenia ankiet i gromadzenia danych.	% udział osób w wieku 18-24, posiadających wykształcenie nie wyższe niż gimnazjalne, którzy nie uczą się ani nie pobierają formalnego kształcenia zawodowego (w odniesieniu do populacji).	W połowie trwania LPR i 6 miesięcy od jego zakończenia (także po zakończeniu danego roku szkolnego).	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach LPR.	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego kraju (cykliczne badania BAEL).	Zapobieganie zbyt szybkiemu „wypadaniu" z systemu edukacji formalnej dzieci i młodzieży oraz wzmocnienie mechanizmów uczenia się przez całe życie.
Liczba punktów stanowiących granicę 1 kwartyla wyników ze sprawdzianu po szóstej klasie szkoły podstawowej;	Pomocniczy, prosty,	Niski poziom kwalifikacji jest jednym z kluczowych problemów obszaru rewitalizowanego. Wskaźnik mierzy skalę problemów z edukacją wśród młodzieży kończącej naukę w szkole podstawowej oraz w gimnazjum Pozwala weryfikować, czy prowadzone działania adresowane do młodych przynoszą efekty w wyższych wynikach edukacyjnych (pokazuje, czy uczniowie z największymi problemami edukacyjnymi poprawiają swoje wyniki)'	Wtórne – wyniki ze szkół oraz OKE, zagregowane w wymiarze terytorialnym dla obszaru rewitalizowanego.	Na podstawie analizy rozkładu statystycznego wyników osiąganych przez uczniów 6 klasy szkoły podstawowej należy każdorazowo określić, jaki wynik stanowi granicę 1 kwartyla	Pierwszy pomiar na początku działań rewitalizacyjnych (projektów adresowanych do rodzin oraz dzieci i młodzieży). Kolejne pomiary w odstępach rocznych (po zakończeniu każdego roku szkolnego).	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	Zapobieganie zbyt szybkiemu „wypadaniu" z systemu edukacji formalnej dzieci i młodzieży oraz wzmocnienie mechanizmów uczenia się przez całe życie.
Liczba punktów stanowiących granicę 1 kwartyla wyników z egzaminu gimnazjalnego	Pomocniczy, prosty,		Wtórne – wyniki ze szkół oraz OKE, zagregowane w wymiarze terytorialnym dla obszaru rewitalizowanego.	Na podstawie analizy rozkładu statystycznego wyników osiąganych przez uczniów 3 klasy gimnazjum na egzaminie gimnazjalnym należy każdorazowo określić, jaki wynik stanowi granicę 1 kwartyla	Pierwszy pomiar na początku działań rewitalizacyjnych (projektów adresowanych do rodzin oraz dzieci i młodzieży). Kolejne pomiary w odstępach rocznych (po zakończeniu każdego roku szkolnego).	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	Zapobieganie zbyt szybkiemu „wypadaniu" z systemu edukacji formalnej dzieci i młodzieży oraz wzmocnienie mechanizmów uczenia się przez całe życie.
Odsetek osób w wieku	Pomocniczy,	Udział osób	Pierwotne -	% udział osób w	W połowie trwania	Na podstawie	Ekspercko - na	Zapobieganie zbyt

15-24 lata biernych zawodowo i edukacyjnie (ang. not in employment, education or training)	prosty	młodych niezatrudnionych, nieuczących się, ani nieszkolonych w populacji to coraz poważniejszy problem społeczny nie tylko w Łodzi, ale całej Europie. Pokazuje poziom trudności w znalezieniu pracy przez młodych oraz monitoruje zjawisko bierności w rozwoju kompetencji. Jeden z kluczowych wskaźników do określenia sytuacji młodych na rynku pracy i zagrożenia wykluczeniem.	badanie ankietowe przeprowadzone zgodnie z metodologią stosowaną w badaniu BAEL – sugerowana współpraca z GUS w zakresie przeprowadzenia ankiet i gromadzenia danych (na poziomie agregacji umożliwiającym wnioskowanie dla obszaru rewitalizowanego).	wieku 15-24 lata nieuczących się, nieszkolonych, ani niepracujących zawodowo (w odniesieniu do populacji).	GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	szybkiemu „wypadaniu” z systemu edukacji formalnej dzieci i młodzieży oraz wzmocnienie mechanizmów uczenia się przez całe życie.
% mieszkańców obszaru rewitalizowanego w wieku 25-64 kształcących się bądź uczestniczących w kursach, innych formach rozwoju kwalifikacji (w tym nieformalnych)	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik informuje o udziale osób biorących udział w różnych formach kształcenia przez całe życie w ogólnej populacji.	Pierwotne - badanie ankietowe przeprowadzone zgodnie z metodologią stosowaną w badaniu BAEL – sugerowana współpraca z GUS w zakresie przeprowadzenia ankiet i gromadzenia danych (na poziomie agregacji umożliwiającym wnioskowanie dla obszaru rewitalizowanego).	Definicja GUS: Wskaźnik obliczono jako procentowy udział osób w wieku 25-64 lata uczących się i dokształcających się w ludności ogółem w tej samej grupie wieku (w okresie czterech tygodni przed badaniem). Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów).	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	Zapobieganie zbyt szybkiemu „wypadaniu” z systemu edukacji formalnej dzieci i młodzieży oraz wzmocnienie mechanizmów uczenia się przez całe życie.
% mieszkańców rewitalizowanego obszaru deklarujących „Przynajmniej raz w miesiącu” oraz „Przynajmniej raz w	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik pozwala ocenić/zmierzyć subiektywną ocenę częstotliwości uczestnictwa mieszkańców	Pierwotne – badania ankietowe z mieszkańcami śródmieścia Łodzi.	Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% ,	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	Zwiększenie poziomu uczestnictwa mieszkańców rewitalizowanego obszaru w inicjatywach kulturalnych (sytuacja monitorowana w podziale na grupy wiekowe

tygodniu" na pytanie „Jak często bierze Pan/i udział w wydarzeniach kulturalnych w Pani/a okolicy (spektakl, koncert, film, prelekcja)		obszaru rewitalizowanego w wydarzeniach kulturalnych.		przy 95 % przedziale ufności (min .500 wywiadów).				oraz typy osób, np. kobiety, osoby chore/niepełnosprawne, osoby starsze).
Wskaźniki GUS dotyczące poziomu uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych: **a. Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych działających na obszarze rewitalizowanym na 1000 ludności (dane gromadzone w oparciu o formularze sprawozdawcze GUS)** **b. Liczba uczestników imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice (dane gromadzone w oparciu o formularze sprawozdawcze GUS)** **c. Liczba uczestników imprez masowych artystyczno-rozrywkowych organizowanych w obszarze rewitalizacji, na które wstęp był wolny (dane gromadzone w oparciu o formularze sprawozdawcze GUS)**	Pomocniczy prosty	Wskaźniki pozwalają ocenić/zmierzyć obiektywną częstotliwości uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizowanego w wydarzeniach kulturalnych.	Dane wtórne, pochodzące od instytucji organizujących wydarzenia kulturalne, gromadzenie danych za pośrednictwem prostego formularza sprawozdawczego GUS. Dane w podziale na kategorie wieku i społeczne (np. seniorzy, niepełnosprawni).	Proste obliczenie – zsumowanie danych ewidencyjnych/monitoringowych od organizatorów wydarzeń kulturalnych , obliczenie średniej na jedno wydarzenie. Dane w podziale na kategorie wiekowe i społeczne (np. seniorzy, niepełnosprawni)	Pierwszy pomiar na początku działań rewitalizacyjnych Kolejne pomiary w odstępach rocznych.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko –kluczowe przy ocenie wartości docelowej jest określenie zmiany, która zaszła, a nie samej wartości absolutnej (czyli np. podjęcie decyzji, że wartość docelowa ma stanowić 120% wartości bazowej, zatem oczekiwanym rezultatem jest np. wzrost o 1/5 średniej liczby uczestników wydarzeń kulturalnych).	Zwiększenie poziomu uczestnictwa mieszkańców rewitalizowanego obszaru w inicjatywach kulturalnych (sytuacja monitorowana w podziale na grupy wiekowe oraz typy osób, np. kobiety, osoby chore/niepełnosprawne, osoby starsze).
% gospodarstw domowych z obszaru rewitalizowanego deklarujących w badaniach posiadanie jednego z urządzeń umożliwiających indywidualny odbiór dzieł kultury cyfrowej (telewizor, kino domowe, komputer stacjonarny, komputer	Pomocniczy prosty	Wskaźnik pozwala ocenić/zmierzyć, jak duża część gospodarstw domowych posiada dostęp do infrastruktury umożliwiającej odbiór cyfrowych treści kultury.	Dane pierwotne, gromadzone na podstawie badań ilościowych z mieszkańcami.	Pytanie analogiczne do stosowanego w ramach „Diagnozy Społecznej" Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% ,	Pierwszy pomiar na początku działań rewitalizacyjnych Kolejne pomiary w odstępach rocznych.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko –kluczowe przy ocenie wartości docelowej jest określenie zmiany, która zaszła, a nie samej wartości absolutnej	Zwiększenie poziomu uczestnictwa mieszkańców rewitalizowanego obszaru w inicjatywach kulturalnych (sytuacja monitorowana w podziale na grupy wiekowe oraz typy osób, np. kobiety, osoby chore/niepełnosprawne, osoby starsze).

przenośny (laptop, notebook), tablet lub smartphone, elektroniczny czytnik książek				przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów).				
Odsetek gospodarstw domowych z obszaru rewitalizowanego, które posiadają dostęp do Internetu	Pomocniczy prosty	Oba wskaźniki pozwalają ocenić, w jakim stopniu w badanym obszarze gospodarstwa domowe mają dostęp do mediów elektronicznych (Internet i telewizja), które są obecnie jednym z kluczowych kanałów uczestnictwa w kulturze cyfrowej. Wskaźniki te stanowią uzupełnienie wskaźników dotyczących odbiorników (telewizory, komputery, etc.)	Dane pierwotne, pochodzące z rejestrów prowadzonych przez dostawców mediów w obszarze rewitalizowanym (np. liczba abonamentów zarejestrowanych pod punktami adresowymi z obszaru rewitalizacji) Jeżeli niemożliwe okaże się pozyskanie danych wtórnych, wówczas możliwość włączenia pytania ankietowego analogicznego do stosowanego w Diagnozie Społecznej	Jeżeli dane wtórne – proste sumowanie danych z rejestrów operatorów sieci telewizyjnych i internetowych. Jeżeli dane pierwotne – badanie ankietowe Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów)	Pierwszy pomiar na początku działań rewitalizacyjnych	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko –kluczowe przy ocenie wartości docelowej jest określenie zmiany, która zaszła, a nie samej wartości absolutnej	Zwiększenie poziomu uczestnictwa mieszkańców rewitalizowanego obszaru w inicjatywach kulturalnych (sytuacja monitorowana w podziale na grupy wiekowe oraz typy osób, np. kobiety, osoby chore/niepełnosprawne, osoby starsze).
Odsetek gospodarstw domowych z obszaru rewitalizowanego, które posiadają dostęp do telewizji (naziemnej cyfrowej, kablowej bądź satelitarnej)	Pomocniczy prosty				Kolejne pomiary w odstępach rocznych.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko – kluczowe przy ocenie wartości docelowej jest określenie zmiany, która zaszła, a nie samej wartości absolutnej	Zwiększenie poziomu uczestnictwa mieszkańców rewitalizowanego obszaru w inicjatywach kulturalnych (sytuacja monitorowana w podziale na grupy wiekowe oraz typy osób, np. kobiety, osoby chore/niepełnosprawne, osoby starsze).

Wskaźniki środowiskowe

Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika: Główny, pomocniczy, prosty, złożony, krytyczny	Zawartość informacyjna wskaźnika (tj. co konkretnie mierzy/przybliża, jakie zjawisko) (trafność mierzenia postępu realizacji danego celu)	Źródło danych w podziale na pierwotne (własne) lub wtórne pozyskane z innych źródeł np. rejestrowych (dostępność danych oraz ich wiarygodność)	Sposób pomiaru – wytyczne metodologiczne (jak to badać/mierzyć/obliczać, tj. jakich przekształceń dokonać) (mierzalność)	Interwał czasowy mierzenia, tj. w jakich odstępach czasowych należy go mierzyć oraz jaki czas po interwencji należy go badać (tj. kiedy jest sens mierzyć efektywność danej interwencji)	Sposób wyznaczania wartości bazowej (np. dana z pierwszego pomiaru, przeprowadzonego w określonym czasie)	Sposób wyznaczania wartości docelowej (np. poprzez ekstrapolację zmian, porównania do innych miast, itp.)	Cel ogólny/szczegółowy, który dany wskaźnik dotyczy
Liczba dni z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłów PM10	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy jakość powietrza na analizowanym terenie, która przekłada się na jego atrakcyjność, a również na zdrowie mieszkańców. Wskaźnik wynika z szeregu działań o charakterze środowiskowym i transportowym, w tym zarządzania popytem na transport (odpowiedniego zagospodarowania przestrzennego).	Wtórne – monitoring WIOŚ – wysoka jakość danych.	Zgodnie z pomiarami WIOŚ, uśrednienie pomiarów z dwóch stacji w śródmieściu Łodzi.	Ciągle, prezentacja w ujęciu rocznym.	Pomiar WIOŚ w roku bazowym.	Poprzez porównanie z innymi dzielnicami Łodzi oraz śródmieściami innych miast.	Poprawa atrakcyjności śródmieścia Łodzi poprzez zmniejszenie uciążliwości ekologicznych.
Stężenie średnioroczne pyłów PM 2.5	Pomocniczy, prosty	Wskaźnik mierzy jakość powietrza na analizowanym terenie, która przekłada się na jego atrakcyjność, a również na zdrowie mieszkańców. Wskaźnik wynika z szeregu działań o charakterze środowiskowym i transportowym, w tym zarządzania popytem na transport (odpowiedniego zagospodarowania przestrzennego).	Wtórne – monitoring WIOŚ – wysoka jakość danych.	Zgodnie z pomiarami WIOŚ, uśrednienie pomiarów z dwóch stacji w śródmieściu Łodzi.	Ciągle, prezentacja w ujęciu rocznym.	Pomiar WIOŚ w roku bazowym.	Poprzez porównanie z innymi dzielnicami Łodzi oraz śródmieściami innych miast.	Poprawa atrakcyjności śródmieścia Łodzi poprzez zmniejszenie uciążliwości ekologicznych.
% mieszkańców narażonych na nadmierny hałas	Pomocniczy, złożony,	Wskaźnik mierzy krótkotrwałą uciążliwość środowiska miejskiego dla jego mieszkańców, która przekłada się na jego atrakcyjność, a również na zdrowie mieszkańców. Wskaźnik wynika z szeregu działań o charakterze środowiskowym i	Wtórne - mapa akustyczna, ewentualna konieczność jednorazowego stworzenia mapy akustycznej (prawdopodobnie i tak będzie wykonywana).	Zgodnie z metodyką mapy akustycznej (wraz z częściową opisową).	Na koniec realizacji programu – w ramach przygotowywania kolejnej mapy akustycznej.	Na bazie danych z istniejącej mapy akustycznej (wraz z częściową opisową).	Poprzez porównanie z innymi dzielnicami Łodzi oraz śródmieściami innych miast, a także analizę perspektyw procentowego uspokojenia ruchu ulicznego.	Poprawa atrakcyjności śródmieścia Łodzi poprzez zmniejszenie uciążliwości ekologicznych.

		transportowym, w tym zarządzania popytem na transport (odpowiedniego zagospodarowania przestrzennego).						
Liczba drzew nasadzonych	Pomocniczy, prosty,	Wskaźnik mierzy dbałość o istniejącą zieleń oraz kierunek przekształceń przestrzeni w zakresie podejmowanych prac modernizacyjnych ulic, placów i terenów zielonych.	Wtórne – dane Zarządu Zieleni Miejskiej w Łodzi.	Możliwe dwa warianty – wyłącznie drzewa na terenach miejskich, w zarządzie ZZM lub monitoring całości wycinek i nasadzeń, zgodnie ze stosownymi zezwoleniami – do decyzji politycznej.	Corocznie - na koniec roku.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Wartość docelowa ustalana w sposób ekspercki, na podstawie oceny stanu zieleni, pożądane wysokie wartości wskaźnika.	Poprawa atrakcyjności śródmieścia Łodzi poprzez zmniejszenie uciążliwości ekologicznych.
Liczba drzew wyciętych	Pomocniczy, prosty,	Jw.	Jw.	Możliwe dwa warianty – wyłącznie drzewa na terenach miejskich, w zarządzie ZZM lub monitoring całości wycinek i nasadzeń, zgodnie ze stosownymi zezwoleniami – do decyzji politycznej.	Corocznie - na koniec roku.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Wartość docelowa ustalana w sposób ekspercki, na podstawie oceny stanu zieleni oraz danych historycznych (wycinki z przyczyn obiektywnych), pożądane możliwie niskie wartości wskaźnika.	Jw.

Wskaźniki gospodarcze

Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika: Główny, pomocniczy, prosty, złożony, krytyczny	Zawartość informacyjna wskaźnika (tj. co konkretnie mierzy/przybliża, jakie zjawisko) (trafność mierzenia postępu realizacji danego celu)	Źródło danych w podziale na pierwotne (własne) lub wtórne pozyskane z innych źródeł np. rejestrowych (dostępność danych oraz ich wiarygodność)	Sposób pomiaru – wytyczne metodologiczne (jak to badać/mierzyć/obliczać, tj. jakich przekształceń dokonać) (mierzalność)	Interwał czasowy mierzenia, tj. w jakich odstępach czasowych należy go mierzyć oraz jaki czas po interwencji należy go badać (tj. kiedy jest sens mierzyć efektywność danej interwencji)	Sposób wyznaczania wartości bazowej (np. dana z pierwszego pomiaru, przeprowadzonego w określonym czasie)	Sposób wyznaczania wartości docelowej (np. poprzez ekstrapolację zmian, porównania do innych miast, itp.)	Cel ogólny/szczegółowy, który dany wskaźnik dotyczy
% lokali komunalnych wynajmowanych w konkursach profilowanych	Prosty, pomocniczy,	Wskaźnik mierzy aktywność polityki miasta w zakresie zarządzania atrakcyjnością usług, oferowanych w komunalnych lokalach użytkowych. Odpowiedni dobór usług zwiększa atrakcyjność.	Wtórne - dane Administracji Zasobów Komunalnych.	Odniesienie liczby nowo zawartych umów na najem komunalnych lokali użytkowych w wyniku konkursów profilowanych do ogółu nowo zawartych umów na najem komunalnych lokali użytkowych.	Ciągle, w miarę postępu działań. Zbiorcze raportowanie u ujęciu rocznym.	Analiza danych historycznych Administracji Zasobów Komunalnych.	Ekspercko / politycznie – proponowany na poziomie 50%.	Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych (w tym zagospodarowania lokali użytkowych) w modelu partycypacyjnym.
Liczba miejsc pracy stworzonych dla mieszkańców obszaru rewitalizowanego w ramach stosowania przez instytucje publiczne klauzul społecznych w zamówieniach publicznych	Prosty, pomocniczy,	Przy problemach sektora prywatnego w tworzeniu miejsc pracy dla mieszkańców obszaru rewitalizowanego, kluczowe jest także optymalne wykorzystanie możliwości, które istnieją w sektorze publicznym	Wtórne – rejestry prowadzone przez zespoły zajmujące się zamówieniami publicznymi w Urzędzie Miasta oraz instytucjach samorządowych	Proste sumowanie danych pochodzących z dokumentów przetargowych	Ciągle, w miarę postępu działań. Zbiorcze raportowanie u ujęciu rocznym.	Dane z pierwszego pomiaru	Ekspercko / politycznie –	Zwiększenie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego.
Liczba miejsc pracy stowrzonych przez Podmioty Ekonomii Społecznej (PES) w obszarze rewitalizowanym	Prosty, pomocniczy,	Przy problemach sektora prywatnego w tworzeniu miejsc pracy dla mieszkańców obszaru rewitalizowanego, kluczowe jest także optymalne wykorzystanie możliwości, które	Wtórne – rejestry prowadzone przez zespoły zajmujące się zamówieniami publicznymi w Urzędzie Miasta oraz instytucjach samorządowych	Proste sumowanie danych pochodzących z dokumentów przetargowych	Ciągle, w miarę postępu działań. Zbiorcze raportowanie u ujęciu rocznym.	Dane z pierwszego pomiaru	Ekspercko / politycznie –	Zwiększenie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego.

		istnieją w sektorze publicznym						
% osób podejmujących w bieżącym roku jakąkolwiek pracę nierejestrowaną	Prosty, pomocniczy	W obszarze rewitalizowanym istotnym zjawiskiem są różne formy aktywności nierejestrowanej, np. związanej z próbą ochrony dochodu przed komornikiem. Wskaźnik ten pozwala w przybliżeniu monitorować to zjawisko, które ma negatywne konsekwencje (np. brak formalnego doświadczenia, brak zabezpieczeń społecznych_	Pierwotne – z badania ankietowego Badanie należy przeprowadzić zgodnie z metodologią BAEL, moduł „Praca nierejestrowana”	% respondentów odpowiadających „tak” na pytanie: *Czy w bieżącym roku wykonywał(a) Pan/Pani osobiście jakąkolwiek pracę nierejestrowaną.* *- tak* *- nie* Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów)	Kolejne pomiary w odstępach rocznych.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko – kluczowe przy ocenie wartości docelowej jest określenie zmiany, która zaszła (w przypadku tego wskaźnika docelowa wartość niższa niż bazowa)	Zwiększenie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego
Wskaźnik „ubogich pracujących”: Liczba gospodarstw domowych w obszarze rewitalizowanym, w których nie występuje problem bezrobocia (tj. wszystkie osoby tworzące gospodarstwo domowe powyżej 15 roku życia, które nie uczą się, mają pracę przez większą część roku poprzedzającego badanie (np. 30 tygodni), a których dochody osiągane z tej pracy są niższe, niż ustawowa i/oraz relatywna granica ubóstwa	Prosty, Pomocniczy	Wiele osób mieszkających w obszarze rewitalizowanym pracuje, jednak osiągane przez nich dochody nie pozwalają na zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych.	Wskaźnik szacowany na podstawie danych wtórnych, pochodzących z rejestrów MOPS, np. liczba gospodarstw domowych spełniających ustawowe kryteria uzyskania pomocy społecznej, w których nie występuje problem bezrobocia. Do obliczeń ubóstwa relatywnego można także wykorzystać dane pochodzące z Urzędu Skarbowego	Sumowanie liczby gospodarstw domowych otrzymujących wsparcie w ciągu ostatnich 12 miesięcy (spełniających ustawowe kryteria ubóstwa w roku prowadzonego pomiaru), w których nie występuje problem bezrobocia	Kolejne pomiary w odstępach rocznych.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko – kluczowe przy ocenie wartości docelowej jest określenie zmiany, która zaszła (w przypadku tego wskaźnika docelowa wartość niższa niż bazowa)	Zwiększenie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego
Liczba osób zamieszkałych w obszarze	Prosty, pomocniczy	Istotnym problemem na obszarze	Pierwszym źródłem informacji powinny być dane wtórne (zastane),	W przypadku możliwości pozyskania danych z biura informacji gospodarczej, wartość	Kolejne pomiary w odstępach rocznych.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko – kluczowe przy ocenie	Zwiększenie potencjału gospodarczego

rewitalizowanym znajdujących się w bazie osób zadłużonych prowadzonych przez wybrane biuro informacji gospodarczej (np. ERIF BIG)		rewitalizowanym, poza zadłużeniem czynszowym jest także zadłużenie finansowe wielu gospodarstw domowych.	które mogą pochodzić z dwóch źródeł: A) można podjąć próbę zamówienia (zakupienia) bazy danych od biura informacji gospodarczej Można podjąć próbę uzyskania informacji od Izby Komorniczej w Łodzi lub za jej pośrednictwem na temat prowadzonych postępowań egzekucyjnych wynikających z zadłużenia niezwiązanego z zaległościami czynszowymi (być może takie dane gromadzą łódzkie sądy wydające decyzje) W przypadku braku możliwości pozyskania danych wtórnych, pozostaje badanie ankietowe	wskaźnika stanowić będzie liczba osób zarejestrowanych w bazie dłużników biura o adresie zamieszkania/zameldowania w obszarze rewitalizowanym W przypadku niemożliwości pozyskania danych zastanych możliwe jest dołączenie do badań pytania (lub pytań) ankietowego analogicznego do tego stosowanego w diagnozie społecznej, np.: *Czy Pana(i) gospodarstwo domowe ma obecnie do spłacenia pożyczki lub kredyty?* *Jaka jest wysokość zadłużenia, które Państwo spłacacie w relacji do miesięcznych dochodów gospodarstwa domowego?* Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów)			wartości docelowej jest określenie zmiany, która zaszła (w przypadku tego wskaźnika docelowa wartość niższa niż bazowa)	obszaru rewitalizowanego
Liczba i udział biernych zawodowo wg wieku, płci i wykształcenia w ogólnej liczbie ludności obszaru rewitalizowanego	Prosty, pomocniczy,	Podstawowe wskaźniki dotyczące sytuacji na rynku pracy mieszkańców obszaru rewitalizowanego. Jak wynika z badań, bezrobocie jest jednym z trzech kluczowych problemów społecznych w obszarze poddanym rewitalizacji. Monitoring podstawowych wskaźników w odniesieniu do tego zjawiska pozwoli zweryfikować, czy prowadzone	Pierwotne - badanie ankietowe przeprowadzone zgodnie z metodologią stosowaną w badaniu BAEL – sugerowana współpraca z GUS w zakresie przeprowadzenia ankiet i gromadzenia danych (na poziomie agregacji umożliwiającym wnioskowanie dla obszaru rewitalizowanego) Można rozważyć zamianę tego wskaźnika na inny, z wykorzystaniem danych PUP, tj. Liczba osób zamieszkałych w obszarze rewitalizowanym, wyrejestrowanych w ciągu roku (12 miesięcy poprzedzających badanie) z rejestru bezrobotnych z powodu braku gotowości do podjęcia pracy.	Wskaźnik obliczany zgodnie z metodologią i definicją GUS: „wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, tzn. osoby, które w badanym tygodniu: 1) nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały; 2) nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne (gotowe) do jej podjęcia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym; 3) nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie: - dłuższym niż trzy miesiące; - do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć” .	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych. Kolejne prezentacje danych w odstępach rocznych.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	**Podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego.**

Wskaźnik zatrudnienia w obszarze rewitalizowanym	Prosty, pomocniczy,	działania rewitalizacyjne zmieniają sytuację mieszkańców na rynku pracy, co jest niezbędne do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu na tym obszarze.	Pierwotne - badanie ankietowe przeprowadzone zgodnie z metodologią stosowaną w badaniu BAEL – sugerowana współpraca z GUS w zakresie przeprowadzenia ankiet i gromadzenia danych (na poziomie agregacji umożliwiającym wnioskowanie dla obszaru rewitalizowanego).	Wskaźnik obliczany wg definicji GUS: Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 16-64 lata obliczono jako udział pracujących w ogólnej liczbie ludności w tym wieku.	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych . Kolejne prezentacje danych w odstępach rocznych	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru	Ekspercko - na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	**Podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego**
Liczba osób zameldowanych w obszarze rewitalizowanym pobierających zasiłek dla bezrobotnych	Prosty, Pomocniczy,		Wtórne - dane PUP, ew. konieczność dezagregacji/uzupełnienia danych dla poziomu terytorialnego (obszaru rewitalizowanego).	Wskaźnik prosty, sumowanie danych ewidencyjno/sprawozdawczych PUP dla osób zameldowanych/zamieszkujących na obszarze rewitalizowanym.	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych. Kolejne prezentacje danych w odstępach rocznych .	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - , na podstawie oceny dynamiki zjawiska w skali całego miasta, województwa, kraju).	**Podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego .**
Liczba przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w budynkach/lokalach wyremontowanych w ramach GPR, które prowadzą działalność dłużej niż dwa lata	Prosty, pomocniczy,	Dwa wskaźniki pozwalające mierzyć potencjał przestrzeni (obszaru rewitalizowanego) w zakresie prowadzeni trwałej, konkurencyjnej działalności gospodarczej. Pierwszy wskaźnik estymuje potencjał firm z obszaru rewitalizowanego działających w odnowionych lokalach, drugi estymuje atrakcyjność samej przestrzeni (lokali) do lokowania działalności gospodarczej.	Dane wtórne (REGON), dane pierwotne (monitoring i ewidencja działań prowadzonych w lokalach należących do miasta).	Wskaźnik prosty, sumowanie danych ewidencyjnych/monitoringowych.	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych Kolejne prezentacje danych w odstępach rocznych	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru	Ekspercko - jako benchmark powinny posłużyć dane dla całego miasta, regionu	**Podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego**
% lokali usługowych zaadaptowanych w wyniku działań rewitalizacyjnych, które pozostają nieużywane przez okres dłuższy, niż 6 miesięcy	Prosty, pomocniczy,		Dane pierwotne (monitoring i ewidencja działań prowadzonych w lokalach należących do miasta) oraz dane pozyskane od właścicieli lokali (po komercjalizacji zasobu)	Wskaźnik prosty, sumowanie danych ewidencyjnych/monitoringowych dla liczby lokali zrewitalizowanych niewynajętych przez dłużej, niż 6 miesięcy, podzielony przez liczbę wszystkich lokali zrewitalizowanych w zasobach, wynik przedstawiony w formie %.	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych . Kolejne prezentacje danych w odstępach rocznych.	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - przy uwzględnieniu danych dla całej Łodzi dotyczących udziału niewynajętej powierzchni komercyjnej w całym zasobie komercyjnym w mieście.	**Podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego .**
Wskaźnik ciągłości funkcjonowania w parterach budynków przy ulicach objętych GPR (% lokali, w	Prosty, pomocniczy,	Dla oceny jakości i funkcjonalności przestrzeni społecznej w obszarze	Dane pierwotne - na podstawie danych adresowych pozyskanie danych z rejestru CEIDG (jednak miejsce rejestracji	Na początku badania tworzy się listę lokali usługowych wg adresów w obszarze rewitalizowanym, które znajdują się na poziomie parteru (dostęp do lokalu dla przechodniów	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych . Kolejne prezentacje	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - przy uwzględnieniu danych dla całej Łodzi.	**Podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego .**

których w cyklicznym, corocznym badaniu działa ten sam sklep, usługi bądź inny podmiot (NGO, restauracja, galeria)		zrewitalizowanym ważne jest, jak funkcjonują lokale usługowe, do których jest dostęp z ulicy (lokale w parterach). Ciągłość funkcjonowania podmiotów w tych lokalach pozwala także stwierdzić z przybliżeniem, jaka jest sytuacja na lokalnym rynku.	nie koniecznie jest miejscem prowadzenia działalności) Bardziej wiarygodna metoda, jednak bardziej czasochłonna - dane pierwotne – badanie terenowe.	z ulicy). Następnie do lokali przypisuje się nazwy prowadzonych w nich działalności (np. sklep spożywczy, galeria, etc.). Po roku dokonuje się kolejnego „spaceru badawczego" weryfikując pierwotną listę (ponownie przypisując działalność do lokalu). Wartość wskaźnika określa się przez wyliczenie procenta lokali, w których po roku prowadzona jest ta sama działalność, która w poprzednim badaniu.	danych w odstępach rocznych.			
Liczba ofert pracy zgłoszona do PUP w ciągu roku po zakończeniu GPR przez przedsiębiorstwa zarejestrowane w obszarze rewitalizowanym.	Prosty, pomocniczy,	Analogicznie do wcześniejszych wskaźników – w przybliżeniu pokazuje, jak wygląda sytuacja na rynku pracy w danym obszarze.	Dane wtórne - PUP, konieczność dezagregacji danych i przypisania do obszaru GPR.	Wskaźnik prosty, sumowanie danych ewidencyjnych PUP.	Pierwszy odczyt/pomiar na początku działań rewitalizacyjnych (dla uzyskania wartości benchmarkingowej). Kolejne prezentacje danych w odstępach rocznych .	Wartość bazowa – odczyt z pierwszego pomiaru.	Ekspercko - przy uwzględnieniu danych dla całej Łodzi dotyczących udziału niewynajętej powierzchni komercyjnej w całym zasobie komercyjnym w mieście.	**Podniesienie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizowanego.**

Wskaźniki przestrzenno-funkcjonalne

Nazwa wskaźnika	**Rodzaj wskaźnika: Główny, pomocniczy, prosty, złożony, krytyczny**	**Zawartość informacyjna wskaźnika (tj. co konkretnie mierzy/przybliża, jakie zjawisko) (trafność mierzenia postępu realizacji danego celu)**	**Źródło danych w podziale na pierwotne (własne) lub wtórne pozyskane z innych źródeł np. rejestrowych (dostępność danych oraz ich wiarygodność)**	**Sposób pomiaru – wytyczne metodologiczne (jak to badać/mierzyć/obliczać, tj. jakich przekształceń dokonać) (mierzalność)**	**Interwał czasowy mierzenia, tj. w jakich odstępach czasowych należy go mierzyć oraz jaki czas po interwencji należy go badać (tj. kiedy jest sens mierzyć efektywność danej interwencji)**	**Sposób wyznaczania wartości bazowej (np. dana z pierwszego pomiaru, przeprowadzonego w określonym czasie)**	**Sposób wyznaczania wartości docelowej (np. poprzez ekstrapolację zmian, porównania do innych miast, itp.)**	**Cel ogólny/szczegółowy, który dany wskaźnik dotyczy**
Łączna długość ulic z uspokojonym ruchem (strefa tempo 30)	Pomocniczy, prosty,	Strefy tempo 30 są jednym z podstawowych narzędzi zmniejszania uciążliwości ruchu ulicznego dla	Wtórne - ewidencje ZDiT.	Ewidencje ZDiT.	Na koniec roku.	Na moment rozpoczęcia GPR.	Ekspercko poprzez wstępną analizę sieci drogowej niepełniącej	Poprawa atrakcyjności śródmieścia Łodzi poprzez zmniejszenie uciążliwości ekologicznych.

		mieszkańców oraz pieszych i rowerzystów. Ich liczba wpływa m.in. na zmniejszenie narażenia mieszkańców na hałas, liczbę wypadków drogowych, atrakcyjność przemieszczania się pieszo i rowerami.					funkcji tranzytowej.	
Liczba kursów tramwajów na głównych ciągach w godzinach szczytu	Pomocniczy, prosty	Dobra oferta komunikacji tramwajowej wpływa zarówno na dobrą dostępność śródmieścia Łodzi, jak również tworzy alternatywę dla motoryzacji indywidualnej, zmniejszając jej wpływ na środowisko. Wybrano komunikację tramwajową ze względu na jej dużą rolę w centrum Łodzi oraz brak lokalnej emisji dwutlenku węgla i pyłów.	Wtórne – bazy danych ZDiT / MPK.	Na podstawie bazy danych ZDiT, łączna liczba kursów w dzień powszedni nauki szkolnej w godzinach 7-10 i 14-18, w obu kierunkach, na strategicznym przekroju.	Co kwartał – np. pierwszego dnia roboczego po 15 dniu kwartału.	Na moment rozpoczęcia GPR.	Ekspercko / politycznie – proponowana zmiana +15%.	Poprawa spójności i dostępności transportowej śródmieścia Łodzi przy użyciu przyjaznych środowisku środków transportu.
Liczba zainstalowanych stojaków rowerowych	Prosty, pomocniczy,	Wskaźnik wskazuje intensywność prowadzenia polityki prorowerowej na poziomie produktu. Zdecydowano, że jest on lepszy od długości budowanych dróg rowerowych, gdyż w śródmieściu Łodzi jako infrastruktura liniowa ważniejsze są ulice z ruchem uspokojonym, ale to właśnie infrastruktura punktowa ma charakter krytyczny.	Wtórne – bazy danych ZDiT i innych jednostek.	Łączna liczba stojaków, w tym zadaszonych, we władaniu miasta i jednostek miejskich (np. szkoły, urzędy).	Na koniec roku.	Na moment rozpoczęcia GPR.	Ekspercko / politycznie – proponowana zmiana +1000 sztuk.	Poprawa spójności i dostępności transportowej śródmieścia Łodzi przy użyciu przyjaznych środowisku środków transportu.
Liczba mieszkańców posiadających zespół przystankowy, tramwajowy lub autobusowy, w odległości nie mniejszej niż 300 m pieszo (200 m w przypadku przystanków jednokierunkowych)	Pomocniczy	Wskaźnik w sposób kompleksowy pokazuje dostępność przystanków, uwzględniając takie kwestie, jak ich liczba, trafność rozlokowania (blisko dużych skupisk mieszkańców) oraz jakość dojścia, z uwzględnieniem barier przestrzennych (np. premiuje przystanki z dojściem wielostronnym).	Wtórne – mapy cyfrowe w dyspozycji UMŁ.	Wyliczenie liczby mieszkańców wg. baz meldunkowych w określonym promieniu dojścia od przystanku z wykorzystaniem oprogramowania GIS.	Co dwa lata.	Na moment rozpoczęcia GPR.	Ekspercko / politycznie – proponowana zmiana +10%.	Poprawa spójności i dostępności transportowej śródmieścia Łodzi przy użyciu przyjaznych środowisku środków transportu.
Natężenie ruchu rowerowego na wybranych ciągach	Pomocniczy, Złożony	Wskaźnik wskazuje intensywność prowadzenia polityki prorowerowej na poziomie rezultatu. Popularność	Pierwotne – pomiary ruchu. Ewentualna możliwość wykonania	Suma ruchu rowerowego w dzień powszedni, w określonych godzinach (np. 7 – 19) w określonych, strategicznych przekrojach w	Co dwa lata.	Z pierwszego pomiaru.	Ekspercko / politycznie – proponowana zmiana +100% (efekt niskiej	Poprawa spójności i dostępności transportowej śródmieścia Łodzi przy użyciu przyjaznych

		komunikacji rowerowej to zarówno duża mobilność, jak i minimalizacja negatywnego wpływu ekologicznego transportu.	pomiarów przy okazji innych przedsięwzięć (np. kompleksowych badań ruchu).	wybranych dzień, np. trzecią środę maja.			bazy).	środowisku środków transportu.
Wymiana pasażerów (liczba pasażerów wsiadających i wysiadających) na kluczowych przystankach w śródmieściu Łodzi	Pomocniczy, złożony	Wskaźnik wskazuje intensywność prowadzenia polityki promowania komunikacji miejskiej na poziomie rezultatu. Tak, jak w przypadku ruchu rowerowego, wskaźnik ten obrazuje nie tylko natężenie ruchu, ale również zmniejszenie oddziaływania ekologicznego oraz „witalność" analizowanego obszaru.	Pierwotne – pomiary ruchu. Ewentualna możliwość wykonania pomiarów przy okazji innych przedsięwzięć (np. tworzenia modelu ruchu).	Suma pasażerów wsiadających do tramwajów w dzień powszedni, w określonych godzinach (np. 7 – 19) w określonych, strategicznych przekrojach w wybranych dzień, np. trzecią środę maja.	Co dwa lata.	Z pierwszego pomiaru.	Ekspercko / politycznie – proponowana zmiana +15%.	Poprawa spójności i dostępności transportowej śródmieścia Łodzi przy użyciu przyjaznych środowisku środków transportu.
Powierzchnia miejsc publicznych (placów, ulic), które otrzymały nowe funkcje	Pomocniczy, prosty	Jest to podstawowy wskaźnik produktu rewitalizacji przestrzeni publicznej. Ulice i place, które otrzymały nowe funkcje są lepiej dostosowane do współczesnych potrzeb i stanowią fizyczny, łatwo dostrzegalny wyznacznik kompleksowych zmian.	Wtórne – bazy danych ZDiT i innych jednostek.	Łączna liczba zmodernizowanych placów, ulic, itp. pod warunkiem ustalenia funkcji w wyniku konsultacji społecznych	Ciągle, prezentacja w ujęciu rocznym.	Nie dotyczy.	Zgodnie z planami inwestycyjnym. I	Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych (w tym zagospodarowania lokali użytkowych) w modelu partycypacyjnym.
Powierzchnia miejsc publicznych (placów, ulic), które zostały zmodernizowane z zachowaniem dotychczasowej funkcji (np. zieleńce, place zabaw	Pomocniczy, prosty	Jest to podstawowy wskaźnik produktu rewitalizacji przestrzeni publicznej. Ulice i place, które otrzymały nowe funkcje są lepiej dostosowane do współczesnych potrzeb i stanowią fizyczny, łatwo dostrzegalny wyznacznik zachodzących zmian.	Wtórne – bazy danych ZDiT i innych jednostek	Łączna liczba zrewitalizowanych placów, ulic, itp. pod warunkiem poprzedzenia zmiany funkcji konsultacjami społecznymi.	Ciągle, prezentacja w ujęciu rocznym.	Nie dotyczy.	Zgodnie z planami inwestycyjnymi.	Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych (w tym zagospodarowania lokali użytkowych) w modelu partycypacyjnym.
Natężenie ruchu pieszego (liczba przechodniów) w wybranych, lokalizacjach	Główny, prosty	Wskaźnik wskazuje intensywność prowadzenia polityki promowania ruchu pieszego na poziomie oddziaływania. Przede wszystkim jednak wskaźnik przybliża skuteczność działań polegających na ożywianiu przestrzeni publicznej – jeśli są w niej	Pierwotne – pomiary ruchu. Ewentualna możliwość wykonania pomiarów przy okazji innych przedsięwzięć (np. kompleksowych badań ruchu).	Suma pieszych przechodzących w wybranych profilach ulic w dzień powszedni, w określonych godzinach (np. 7 – 19) w określonych, strategicznych przekrojach w wybranych dzień, np. trzecią środę maja.	Co dwa lata.	Z pierwszego pomiaru.	Ekspercko / politycznie – proponowana zmiana +15%.	Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych (w tym zagospodarowania lokali użytkowych) w modelu partycypacyjnym.

		piesi, to oznacza to jej wysoką jakość i atrakcyjność, a zatem skuteczność całego procesu rewitalizacji – stąd krytyczna rola tego wskaźnika.						
Liczba punktów sprzedaży alkoholu (sklepy)	Wskaźnik główny, prosty	Wskaźnik mierzy zmiany w strukturze punktów usługowych na obszarze rewitalizowanym. Pokazuje więc dostępność fizyczną do alkoholu, którą powinno się ograniczać biorąc pod uwagę problemy z uzależnieniami na danym obszarze	Pierwotne- ewidencja zezwoleń wydawanych przez Radę Miasta.	Dokumenty samorządowe pochodzące z procesu wydawania pozwoleń (rejestr koncesji).	Corocznie	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	W oparciu o opinie ekspertów. Celem powinno być sukcesywne zmniejszanie dostępności.	Poprawa atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej.
% mieszkańców zamieszkujących nie dłużej niż 8 min. pieszo od najbliższego terenu zieleni urządzonej (parku lub skweru)	Pomocniczy	Wskaźnik w sposób kompleksowy pokazuje dostępność terenów zieleni urządzonej, uwzględniając takie kwestie, jak ich liczbę, powierzchnię, trafność rozlokowania (blisko dużych skupisk mieszkańców) oraz jakość dojścia, z uwzględnieniem barier przestrzennych.	Wtórne – mapy cyfrowe w dyspozycji UMŁ.	Wyliczenie liczby mieszkańców wg. baz meldunkowych w określonym promieniu dojścia do terenów zieleni urządzonej z wykorzystaniem oprogramowania GIS.	Co dwa lata.	Na moment rozpoczęcia GPR.	Ekspercko / politycznie – proponowana zmiana +15%.	Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych (w tym zagospodarowania lokali użytkowych) w modelu partycypacyjnym.

Wskaźniki techniczne

Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika: Główny, pomocniczy, prosty, złożony, krytyczny	Zawartość informacyjna wskaźnika (tj. co konkretnie mierzy/przybliża, jakie zjawisko) (trafność mierzenia postępu realizacji danego celu)	Źródło danych w podziale na pierwotne (własne) lub wtórne pozyskane z innych źródeł np. rejestrowych (dostępność danych oraz ich wiarygodność)	Sposób pomiaru – wytyczne metodologiczne (jak to badać/mierzyć/obliczać, tj. jakich przekształceń dokonać) (mierzalność)	Interwał czasowy mierzenia, tj. w jakich odstępach czasowych należy go mierzyć oraz jaki czas po interwencji należy go badać (tj. kiedy jest sens mierzyć efektywność danej interwencji)	Sposób wyznaczania wartości bazowej (np. dana z pierwszego pomiaru, przeprowadzonego w określonym czasie)	Sposób wyznaczania wartości docelowej (np. poprzez ekstrapolację zmian, porównania do innych miast, itp.)	Cel ogólny/szczegółowy, który dany wskaźnik dotyczy
Liczba zmodernizowanych budynków mieszkalnych, w których osiągnięto współczesne standardy jakościowe	Pomocniczy, prosty	Podstawowy wskaźnik produktu dla działania polegającego na rewitalizacji zabytkowych budynków mieszkalnych, skutkującego zarówno poprawą jakości przestrzeni publicznej (estetyka budynków) jak i prywatnych (wysoka jakość substancji mieszkaniowej).	Wtórne – bazy danych ZDiT i innych jednostek.	Liczba obiektów, w których przynajmniej wyremontowano elewację oraz uzyskano obecność i satysfakcjonujący stan instalacji ciepłej wody i centralnego ogrzewania, a także wind (jeśli budynek ma ponad 4 kondygnacje) oraz podwórza.	Ciągle, prezentacja w ujęciu rocznym.	Wartość bazowa wynosi zero.	Zgodnie z planami inwestycyjnymi.	Poprawa jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej, poprzez rewitalizację zabytkowych budynków mieszkalnych.
Liczba zmodernizowanych, dostępnych finansowo, mieszkań na wynajem w budynkach spełniających współczesne standardy jakościowe	Główny, prosty	Bardzo ważny wskaźnik, obrazujący zarówno kwestie związane z techniczną rewitalizacją budynków, jak i budową zrównoważonej struktury społecznej w śródmieściu Łodzi. Odpowiednia podaż nowoczesnych, dostępnych finansowo mieszkań na wynajem pozwoli uczynić śródmieście Łodzi atrakcyjne dla osób z klasy średniej, które nie dostaną mieszkania komunalnego, lecz nie chcą bądź nie mogą	Pierwotne – konieczny monitoring zasobów.	Liczba mieszkań na wynajem, oferowanych przez profesjonalnych inwestorów, w kompleksowo zrewitalizowanych budynkach, w których przynajmniej wyremontowano elewację oraz uzyskano obecność i satysfakcjonujący stan instalacji ciepłej wody i centralnego ogrzewania, a także wind (jeśli budynek ma ponad 4 kondygnacje) oraz podwórza. Czynsz za wynajem metra kwadratowego mieszkania (bez mediów) nie powinien przekraczać 1/150 wskaźnika GUS ceny 1m^2 powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego oddanego do użytkowania.	Ciągle, prezentacja w ujęciu rocznym.	Wyznaczona na poziomie zero (obserwowany przyrost).	Zgodnie z planami inwestycyjnymi.	Poprawa jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej, poprzez rewitalizację zabytkowych budynków mieszkalnych.

		zakupić własnego.						
Liczba z modernizowanych, dostępnych finansowo, mieszkań komunalnych w budynkach spełniających współczesne standardy jakościowe	Główny, prosty	Bardzo ważny wskaźnik, obrazujący zarówno kwestie związane z techniczną rewitalizacją budynków, jak i budową zrównoważonej struktury społecznej w śródmieściu Łodzi. Odpowiednia podaż nowoczesnych lokali komunalnych sprawi, że dotychczasowi mieszkańcy będą mieli szansę pozostać w swoich okolicach, zaś śródmieściu nie będzie groziła gentryfikacja.	Wtórne - dane Administracji Zasobów Komunalnych.	Liczba mieszkań komunalnych, w których przynajmniej wyremontowano elewację oraz uzyskano obecność i przynajmniej dobry stan instalacji ciepłej wody i centralnego ogrzewania, a także wind (jeśli budynek ma ponad 4 kondygnacje).	Ciągle, prezentacja w ujęciu rocznym.	Dana z pierwszego pomiaru.	Zgodnie z planami inwestycyjnymi.	Poprawa jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej, poprzez rewitalizację zabytkowych budynków mieszkalnych.
Poziom ogólnego zadowolenia mieszkańców z obiektu mieszkalnego	Główny, złożony	Wskaźnik mierzy ogólną skuteczność polityki rewitalizacyjnej, albowiem w chęci wyprowadzenia się z danego obszaru zawiera się zarówno jakość przestrzeni publicznej, jak i infrastruktury mieszkaniowej, a także szereg innych czynników o charakterze społeczno-gospodarczym.	Pierwotne – badania ankietowe z mieszkańcami śródmieścia Łodzi.	Próba powinna mieć takie rozmiary by błąd oszacowania mieścił się w granicach +/- 2% , przy 95 % przedziale ufności (min 500 wywiadów).	W połowie trwania GPR i 6 miesięcy od jego zakończenia.	Na podstawie pierwszego pomiaru przed rozpoczęciem rewitalizacji w ramach GPR.	W porównaniu z innymi dzielnicami Łodzi (konieczność przeprowadzenie badania reprezentatywnego dla całej Łodzi na początku projektu).	Poprawa jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej, poprzez rewitalizację zabytkowych budynków mieszkalnych.
Procentowa zmiana wysokości stawek czynszów w lokalach mieszkalnych	Pomocniczy, złożony	Wskaźnik mierzy kształtowanie się poziomu stawek czynszów w lokalach mieszkalnych, którego wysokość będzie determinowała chęć powrotu mieszkańców do zajmowanych wcześniej lokali mieszkalnych.	Wtórne – na podstawie danych zarządów mienia komunalnego.	Średnia procentowa zmiana stawek czynszu za m^2 zajmowanych lokai mieszkalnych na obszarze rewitalizowanym w odniesieniu do bazowego roku rozpoczęcia GPR.	Corocznie.	Na podstawie pierwszego pomiaru w roku rozpoczęcia rewitalizacji w ramach GPR.	W porównaniu z innymi dzielnicami Łodzi.	Poprawa jakości i dostępności infrastruktury mieszkaniowej, poprzez rewitalizację zabytkowych budynków mieszkalnych.

5 WYTYCZNE DLA SYSTEMU MONITORINGU REWITALIZACJI CENTRUM ŁODZI

5.1. Istota i definicja monitoringu

Monitoring możemy utożsamiać z pojęciem kontrolowania. To zaś jest jedną z czterech podstawowych funkcji zarządzania (obok planowania, organizowania i przewodzenia). Co ważniejsze monitoring jest ściśle powiązany z pozostałymi funkcjami i warunkuje ich powodzenie. Przede wszystkim poprawny monitoring jest warunkiem koniecznym „uczenia się", tzn. identyfikacji ewentualnych odchyleń od założonego planu / celów i zaprojektowania koniecznych korekt.

Monitoring można definiować jako:

- Proces ciągłego zbierania i analizowania informacji na temat wdrażanej interwencji publicznej – zarówno na poziomie projektu, grupy działań, programu (tzw. monitoring zagregowany), jak i całych polityk publicznych (Dziemianowicz et al., 2013).
- Narzędzie, którego zadaniem jest sprawdzanie poprawności wdrażania interwencji i korygowanie, jeśli proces odbiega od założonego planu (Kearney et al., 1996).

Ta druga definicja jest operacyjnie użyteczniejsza bowiem wskazuje na dwa podstawowe obszary wyzwań jeżeli chodzi o projektowanie systemu. Konieczne jest opracowanie założeń i procedur zarówno pomiaru (m.in. co mierzyć, jak mierzyć), jak i wykorzystania zebranych danych – podejmowania decyzji odnośnie korekt, modyfikacji działań w świetle zaobserwowanych zjawisk. Dobrze zaprojektowany system monitoringu powinien więc odpowiedzieć na kilka kluczowych pytań (FSKN 2009):

- **CO** zamierzamy monitorować – proces/efekty, projekt/program/politykę, całą populację projektów / próbę, wkłady/produkty/rezultaty;
- **JAK** zamierzamy dokonywać pomiarów – w jaki sposób dane mają być gromadzone, ich źródła, sposób gromadzenia, przetwarzania, udostępniania, wykorzystania;
- **KIEDY** pomiary będą dokonywane – w jakich odstępach czasu, zgodnie z cyklem realizacji projektów, czy w określonym równomiernym rytmie;
- **KTO** jest odpowiedzialny za zbieranie przetwarzanie danych i podejmowanie decyzji na ich podstawie

Wykorzystując schemat interwencji publicznej Olejniczaka (2012) możemy spróbować rozgraniczyć monitoring od ewaluacji. Ta druga skupiać się będzie na uchwyceniu efektów prowadzonej interwencji, stopniu realizacji celów, wyjaśnieniu mechanizmów, które do nich doprowadziły. W konsekwencji ewaluacja weryfikuje również założenia, które legły u podstaw interwencji, tzw. teorie bazowe. Zaś monitoring zorientowany będzie na proces wdrażania, składające się na niego

operacje, sprawność, terminowość ich realizacji. Domeną monitoringu będą więc wskaźniki wkładu i produktu, a ewaluacji wskaźniki rezultatu, oddziaływania.

Rysunek 1 Interwencja publiczna jako ciąg logiczny

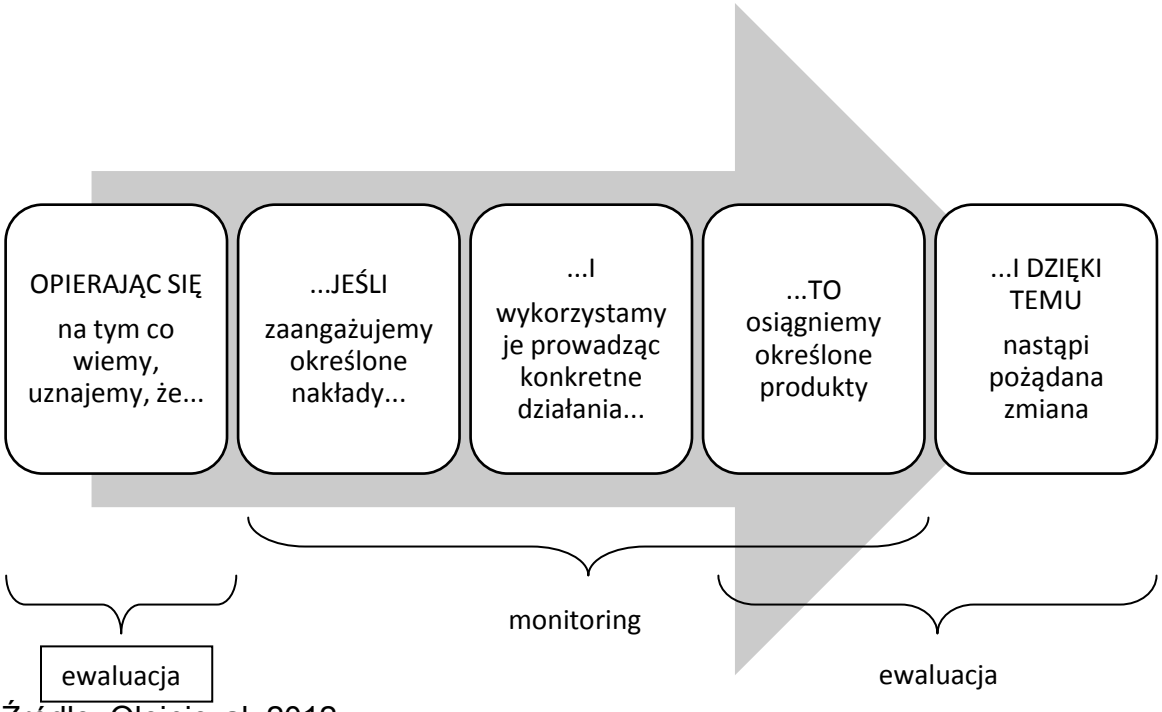

Źródło: Olejniczak 2012.

5.1.1. CO zamierzamy monitorować

Monitoring procesu rewitalizacji centrum Łodzi powinien być prowadzony na trzech poziomach:

- strategicznym – całego LPR,
- taktycznym – obszaru koncentracji działań,
- operacyjnym – poszczególnych projektów.

Zaleca się przyjęcie zasady monitowania pełnej populacji – wszystkich realizowanych projektów (w odróżnieniu od monitorowania na próbie).

Na poziomie LPR monitorowaniu podlegać będą zarówno proces realizacji jak i jego efekty z naciskiem na efekty. Na poziomie projektów i obszarów koncentracji dominujący będzie wymiar procesu realizacji – pomiar wkładów i produktów.

Monitoring wkładów i produktów na poziomie planu sprowadzi się głównie do śledzenia zgodności tempa realizacji projektów z założonym harmonogramem. Przykładowe wskaźniki mogą objąć:

- liczbę zrealizowanych projektów (w tym w podziale na obszary koncentracji),
- liczbę realizowanych projektów (w tym w podziale na obszary koncentracji),
- udział projektów realizowanych niezgodnie z harmonogramem,

- udział projektów niezrealizowanych w pełnym zakresie,
- poziom wykorzystania budżetu programu (w stosunku do zakładanego na danym etapie realizacji).

Ponadto na poziomie LPR warto monitorować ogólne produkty i rezultaty, które będą możliwe do agregowania z poziomu projektów, np.:

- powierzchnia obszarów, na których zakończono już realizację wszystkich planowanych projektów / osiągnięto stan docelowy (w tym jako % powierzchni przewidzianej do realizacji),
- powierzchnia obszarów, na których rozpoczęto już realizację projektów (w tym jako % powierzchni przewidzianej do realizacji),
- liczba mieszkańców obszarów na których zakończono już realizację wszystkich planowanych projektów / osiągnięto stan docelowy (w tym jako % całkowitej populacji obszarów przewidzianych do rewitalizacji),
- liczba mieszkańców obszarów na których rozpoczęto już realizację projektów (w tym jako % całkowitej populacji obszarów przewidzianych do rewitalizacji).

Wskaźniki wkładu i produktu monitorowanie na poziomie projektów będą określane indywidualnie dla każdego z projektów. Założenia monitoringowe do przykładowych typów projektów przedstawiono w załączeniu.

Trzeba tu dodać, że ważną cechą LPR będzie prawdopodobnie to, że część mieszkańców obszaru regenerowanego, ta której nie będzie stać na wyższe czynsze w odnowionych domach, zostanie przeniesiona w inne części miasta (lub sama się przeniesie). Wydaje się, ze warto te ruchy monitorować i wiedzieć ilu mieszkańców i gdzie się przeniosło. Będzie to miało znaczenie dla oceny efektów końcowych rewitalizacji- pozwoli ocenić jak zmieniła się struktura mieszkańców w centrum miasta oraz czy nie pojawiły się jakieś skutki uboczne interwencji (np. enklawy biedy w innych częściach Łodzi).

5.1.2. JAK zamierzamy dokonywać pomiarów

Zakładamy, że system monitoringu będzie miał charakter kaskadowy. Źródłem danych na poziom LPR będą raporty z poziomu obszarów koncentracji działań. Te zaś będą czerpać z poziomu raportów projektowych. Dane na potrzeby monitoringu projektów będą gromadzone przez osoby / komórki organizacyjne zajmujące się ich realizacją (koordynacją realizacji).

Zapewne w ramach LPR realizowane będą różne projekty nakierowane na podobne cele, a nawet rozwijające podobne działania (np. prawdopodobnie aktywizacja bezrobotnych przebiegała będzie podobnie w poszczególnych kwartałach choć w różnym czasie). W takich przypadkach trzeba zadbać, by projekty te były mierzone tymi samymi wskaźnikami. W przypadku projektów „ miękkich” ważne jest też wprowadzenie jednolitych zasad liczenia uczestników np. trzeba ustalić, że osoba, która przerywa udział w projekcie, a potem do niego wraca liczona jest tylko raz jako uczestnik. Warto też o każdym uczestniku zbierać jednolite informacje metryczkowe

(wiek, płeć, status na rynku pracy, poziom wykształcenia). Taka informacja będzie nie tylko bardzo cenna z punktu widzenia oceny zakresu LPR ale także badania jego efektów na etapie ewaluacji. Regulacje te powinny być przyjęte na poziomie całego LPR i obowiązujące dla każdego projektu.

Podstawowym sensem monitoringu jest wykrycie odchyleń od założeń, planu. By funkcja ta była realizowana nie wystarczy gromadzenie danych i pomiar zmian, ale potrzebny jest punkt odniesienia – normy. Na etapie opracowania założeń każdego z projektów konieczne jest opracowanie listy wskaźników wkładu i produktu wraz z wartościami pośrednimi i docelowymi (zobacz przykłady w rozdziale 2). Dodatkowo wskazane jest określenie dopuszczalnego marginesu odchylenia od zakładanych wartości, wraz z założeniem, że przekroczenie marginesu automatycznie rodzi potrzebę podjęcia działań korygujących (zmiany sposobu wdrażania projektu, skorygowania założeń projektu, zwiększenia zasobów – wkładów przeznaczonych na potrzeby realizacji projektu, głębszego zbadania kontekstu realizacji projektu, który może uzasadnić obserwowane odchylenia).

Formalnym przejawem monitoringu będą raporty: raport z realizacji projektu, raport monitoringowy dla obszaru koncentracji działań, raport z realizacji LPR. Wartości pośrednie i docelowe względem których będzie prezentowany postęp w raportach dla obszaru koncentracji będą sumą wartości zaplanowanych dla projektów realizowanych na danym obszarze.

Na potrzeby realizacji funkcji monitoringu nie jest koniecznie przygotowanie dedykowanego systemu informatycznego. Wystarczające wydaje się by gromadzenie i przetwarzanie danych odbywało się z wykorzystaniem ogólnodostępnych arkuszy kalkulacyjnych[8]. Konieczne będzie przygotowanie wzoru formularza standaryzującego sposób gromadzenia danych, zawierającego m.in. listę wskaźników z wartościami docelowymi, marginesami odchyleń i punktami pomiaru.

5.1.3. KIEDY pomiary będą dokonywane

Proponujemy przyjęcie systemu mieszanego, w którym pomiar realizacji na poziomie całego LPR i obszarów koncentracji będzie dokonywany w stałych odstępach czasu, zaś rytm monitoringu na poziomie projektów będzie każdorazowo dopasowywany do charakteru i cyklu realizacji projektu.

Raporty na poziomie całego LPR będą przygotowywane raz do roku, do końca lutego za rok poprzedni. Raporty dla obszarów koncentracji działań będą przygotowywane do końca lipca za pierwsze półrocze i końca stycznia za drugie półrocze. Raporty będą przygotowywane tylko dla tych obszarów koncentracji, w których w minionym półroczu zakończono, bądź realizowano co najmniej jeden projekt.

Raporty z realizacji projektów będą przygotowywane zgodnie z indywidualnymi planami monitoringu poszczególnych projektów. Niemniej warto przyjąć kilka ogólnych zasad:

[8] Taka praktyka była z powodzeniem stosowana nawet w przypadku niektórych programów operacyjnych okresu 2007-2013.

- każdy projekt powinien podlegać monitoringowi bezpośrednio po zakończeniu i co najmniej raz w trakcie realizacji,
- odstępy pomiędzy kolejnymi pomiarami postępów realizacji projektu, choć z założenia dopasowane do jego cyklu nie powinny być większe niż 3 miesiące,
- w projektach, w których można wydzielić powtarzające się cykle (np. rekrutacji i szkolenia, czy zamówienia i realizacji prac) warto prowadzić monitoring po każdym cyklu i wykorzystać pojawiające się wnioski na potrzeby kolejnych.

5.1.4. KTO jest odpowiedzialny

Organizacja procesu monitorowania realizacji planu rewitalizacji musi być pochodną organizacji procesu zarządzania i wdrażania. Należy zatem przyjąć (na podstawie rozstrzygnięć dot. systemu wdrażania zapisanych w założeniach LPR), że kluczowymi podmiotami systemu monitoringu będą następujące dwa podmioty:

- Biuro ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta,
- Komitet Sterujący ds. projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi.

Biuro (Zespół ds. Koordynacji i Monitorowania Działań Rewitalizacyjnych) powinno być odpowiedzialne za:

- przygotowanie projektu założeń systemu monitorowania, w tym wzorów raportów,
- przygotowanie projektów raportów rocznych z realizacji LPR wraz z propozycjami koniecznych modyfikacji,
- zatwierdzenie raportów półrocznych dla obszarów koncentracji i projektów,
- zatwierdzanie propozycji planów monitorowania projektów,
- wybór liderów projektów i obszarów.

Doświadczenia zarządzania w administracji publicznej pokazują, że jednym z warunków powodzenia jest jasne przypisanie odpowiedzialności. Dlatego wskazane jest by każdy projekt realizowany w ramach LPR miał jednoznacznie określonego lidera (nie podmiot czy komórkę organizacyjną, ale konkretną osobę)[9]. Lider taki byłby odpowiedzialny za:

[9] Propozycja ta bazuje m.in. na doświadczeniach administracji federalnej USA. Wszystkie departamenty władzy wykonawczej mają obowiązek przygotowania średniookresowych (4-5 letnich) planów strategicznych a w ich ramach spersonalizować odpowiedzialność, tzn. przypisać lidera do każdego z celów operacyjnych – osoby bezpośrednio odpowiedzialnej za jego osiągnięcie (zob. T. Kupiec (2014), *Stany Zjednoczone,* w: *Przegląd*

- przygotowanie projektu planu monitorowania projektu,
- prowadzanie monitoringu i przygotowanie raportów z realizacji projektów,
- przedstawienie propozycji działań usprawniających, modyfikacji, w przypadku wystąpienia odchyleń od zakładanych wartości wskaźników wykraczających poza przyjęty margines tolerancji.

W dobie New Public Governance (Pollitt, Bouckaert 2011; Osborne 2010) system monitoringu powinien spełniać warunek przejrzystości, dostępności i funkcjonować w zgodzie z zasadą partnerstwa (zob. Pylak et al. 2012). Dlatego proponujemy by na potrzeby monitorowania powołać zespoły ds. obszarów koncentracji działań. W jego skład poza liderem obszarów wchodzić mogą:

- przedstawiciel NGO aktywnej w danym obszarze,
- przedstawiciel(e) mieszkańców,
- przedsiębiorca prowadzący działalność w danym obszarze.

Rolą zespoły byłoby wsparcie lidera w procesie monitoringu, przede wszystkim:

- konsultowanie półrocznych raportów monitoringowych i wskazanych w nich propozycji modyfikacji działań przed ich zatwierdzeniem przez Biuro.

Zadania Komitetu Sterującego ds. projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi w zakresie monitoringu będą obejmowały:

- przyjęcie założeń systemu monitorowania, w tym wzorów raportów,
- przyjmowanie raportów rocznych z realizacji LPR,
- przyjmowanie wraz z propozycjami koniecznych modyfikacji LPR / sposobu, zakresu realizacji projektów,
- zatwierdzanie planów monitorowania projektów, wraz ze wskaźnikami i wartościami docelowymi,
- wybór liderów projektów i obszarów.

Raporty monitoringowe powinny być dostępne lokalnej społeczności tzn. podlegać publikacji na stronie internetowej najpóźniej tydzień po akcepcji.

5.1.5. Zarządzanie ryzykiem

Zgodnie z wymogami OPZ system monitoringu powinien uwzględniać mechanizmy pozwalające funkcjonować w sytuacjach kryzysowych – niezdolności „normalnego" przetwarzania informacji. Poniżej zaproponowano kilka rozwiązań, które mogą stanowić odpowiedź na typowe zagrożenia, które mogą się pojawić w procesie monitorowania:

---

systemów programowania strategicznego w wybranych krajach UE oraz Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Japonii, EGO S.C. na zlecenie MRR, Warszawa 2014).

1. Redundancja części i funkcji – to forma nadmiaru zdolności stwarzająca pole manewru (Morgan 1997). Jjest środkiem często wykorzystywanym w poprawie niezawodności systemu (Lock 2002). Przez redundancję części rozumieć możemy konieczność wyznaczenia poza liderami projektów i obszarów osoby koordynatora całego systemu, która w razie konieczności jest w zdolna podejmować decyzje odnośnie modyfikacji systemu (np. zmiany zakresu gromadzonych danych, wyznaczania osób w miejsce tych, które nie są zdolne pełnić swoich funkcji). Redundancja funkcji to forma dublowania. Każdy z liderów projektu powinien mieć jasno wyznaczone zastępstwo – osobę, która w normalnej sytuacji nie odpowiada za projekt/obszar, ale posiada wystarczająco dużo wiedzy na jego temat, by w razie potrzeby płynnie przejąć obowiązki.
2. Jednym ze sposobów radzenia sobie z nadmiarem niepewności informacyjnej jest ograniczanie zapotrzebowania na informacje (Galbraith 1974). W rzeczywistości systemu monitoringu LPR może przyjmować to trojaką formę:
    a. w ramach katalogu wskaźników każdego z projektów warto wskazać wskaźniki kluczowe i uzupełniające. W sytuacji gdy instytucja nie będzie zdolna przetwarzać pierwotnie zakładanej liczby informacji można ograniczyć się do wskaźników kluczowych,
    b. na podobnej zasadzie warto przeprowadzić priorytetyzację projektów wskazując te priorytetowe: trudne – wiążące się z większym ryzykiem, kluczowe dla realizacji celów Planu, rozległe w sensie zakresu rzeczowego czy budżetu, generujące duże zainteresowanie interesariuszy i w razie potrzeby skupić wysiłki monitoringowe na nich,
    c. warto również z góry zaprojektować alternatywny harmonogram monitorowania poszczególnych projektów, wskazując kluczowe i uzupełniające kamienie milowe.
3. Alternatywne źródła danych – tam gdzie to możliwe, na etapie przygotowania planu monitorowania projektu warto wskazać rezerwowe źródło pozyskiwania danych o wskaźniku. Niekoniecznie musi ono dostarczać tożsamych informacji względem źródła pierwotnego. Zgodnie z definicją wskaźnik to obserwowalne zjawisko, którego zaobserwowanie pozwala określić z wystarczająco wysokim prawdopodobieństwem o wystąpieniu badanego zjawiska (Kot, Weremiuk 2012). Zatem obserwowanie różnych zjawisk (wskaźników) może nas informować o zmianach tego samego interesującego nas badanego zjawiska.

6 BIBLIOGRAFIA

A. Brzeziński et. al., Wytyczne do planowania, projektowania i utrzymania dróg rowerowych w M.St. Warszawie. Urząd M.St. Warszawy / Transeko, Warszawa b.r.w.

Broken windows Policing, Center for Evidence Based Crime Policy, George Mason University http://cebcp.org/evidence-based-policing/what-works-in-policing/research-evidence-review/broken-windows-policing/

CBOS (2014) Zaufanie w relacjach międzyludzkich. Komunikat z badań 29/2014. Warszawa

Czapiński J., Panek T. (red.) (2005-2013), Diagnoza Społeczna 2005-2013, Warunki i jakość życia w Polsce (2005-2013), Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie.

Dochody i warunki życia ludności Polski (raport z badania EU-SILC 2014), GUS, 2015

Dziemianowicz et al. (2013), Podręcznik metodologiczny systemu monitoringu innowacyjności województwa mazowieckiego, Warszawa.

FSKN (2009), Monitoring Procedures, resources developed and gathered by the Food Safety Knowledge Network, http://fskntraining.org/resources/event.

K. Jamroz et. al., Ochrona pieszych. Podręcznik dla organizatorów ruchu pieszego. Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, Fundacja Inżynierii Lądowej, Politechnika Gdańska, Politechnika Krakowska. Kraków, Gdańsk, Warszawa 2014.

K. Pylak, Podręcznik ewaluacji efektów projektów infrastrukturalnych. MRR, Warszawa 2008.

KB Pretendnet (2012) Badanie jakości życia mieszkańców oraz jakości usług publicznych w Łodzi. Badanie zrealizowane na zamówienie Urzędu Miasta Łodzi.

Kearney C., Taylor S., Bachtler J., (1996), Monitoring and evaluation in Objective 2 programmes. Progress and challenges, University of Strathclyde, European Policies Research Centre, Glasgow.

Kelling G.L .,Wilson J.Q., Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety, Atlantic Monthly, 1982, http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/

Kot T., Weremiuk A. (2012), Wskaźniki w zarządzaniu strategicznym. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, MRR, Warszawa

Lock D. (2002), Podręcznik zarządzania jakością. , Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Maresz M.(2012), Optymalny model pomocy dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol – na podstawie polskich doświadczeń, Polska sieć polityki narkotykowej, http://politykanarkotykowa.pl/artykul/optymalny-model-pomocy-dla-os-b-uzale-nionych-od-substancji-psychoaktywnych-innych-ni

Morgan G. (1997), Obrazy organizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Putnam, R. (2000) Bowlinig alone. The collapse and revival of American Community. Nowy Jork: Simon and Shuster Publishing, s. 20 i kolejne.

Pylak K., Czyż P., Klimczak T., (2012), Raport badawczo-analityczny dla systemu monitoringu i ewaluacji Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza, Warszawa,

Rokicka E., (red.) (2012) Jakość życia mieszkańców Łodzi i jej przestrzenne zróżnicowanie. Raport z badań na zlecenie Urzędu Miasta Łodzi w ramach Grantów Badawczych Prezydent Miasta Łodzi 2011-2012.

Smętkowski M., Gorzelak G., Płoszaj A., Rok J. (2015). Powiaty zagrożone deprywacją: stan, trendy i prognoza, Raporty i Analizy EUROREG 7/2015.

UNICEF (2005), Child poverty in rich countries, Innocenti Report Card No.5, Innocenti Research Centre, Florence

Warzywoda-Kruszyńska W., Jankowski B. (2013), Ciągłość i zmiana w łódzkich enklawach biedy, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź

World Health Organisation (2002), Active Ageing, A Policy Framework, II UN Word Assembly on Ageing.

Zintegrowany Program Rewitalizacji M.St. Warszawy do 2022 roku. Urząd M.St. Warszawy / Transeko, Warszawa 2015.

7 ZAŁĄCZNIKI

7.1 ZAŁĄCZNIK 1

Zgodnie z zapisami Krajowej Polityki Miejskiej „na jakość życia w mieście, a przede wszystkim na jej dobrą ocenę składa się bardzo wiele czynników – przede wszystkim dobry dostęp do wysokiej jakości: usług publicznych, rynku pracy (oferującego różnorodne możliwości zatrudnienia), oferty spędzania czasu wolnego, środowiska i transportu publicznego. Wysoka jakość życia w mieście to także dobry dostęp do zasobów mieszkaniowych, poczucie bezpieczeństwa, atrakcyjne przestrzenie publiczne i wiele innych. Miasta, które chcą odnieść długofalowy sukces gospodarczy muszą umieć zapewnić swoim mieszkańcom dobre warunki życia, to bowiem powoduje, że decydują się oni w tym mieście mieszkać i pracować, a inwestorzy chętniej lokują swoją działalność. Poza miejscem zamieszkania i pracy, ważna jest także dostepność i jakość tzw. trzecich miejsc - miejsc spędzania wolnego czasu (aktywności społecznej, towarzyskiej, rekreacji itd). Niska jakość życia rodzi rozczarowanie, frustrację i odpływ najbardziej aktywnych ludzi. Te kwestie zadecydowały o tym, że celem strategicznym Krajowej Polityki Miejskiej jest rozwój idący w parze ze wzrostem jakości życia mieszkańców. ” Tak rozumiana jakość życia, zarówno w ujeciu subiektywnym, jak i obiektywnym została owskaźnikowana (tabela dotycząca zestawienia wskaźników w części głównej opracowania). Niemniej jednak stanęliśmy przed wyborem dotyczącym stworzenia ogólnej miary oceny jakości życia. Tworzenie jednego wskaźnika z różnych miar obiektywnych, zbieranych według różnych metodologii lub/i łączenie miar obiektywnych i subiektywnych w ramach jednego wskaźnika nie jest naszym zdaniem poprawne i uzasadnione metodologicznie.

Warto podkreślić, że jakość życia jest zagadnieniem, które jest z jednej strony trudne do zdefiniowania, a z drugiej trudno mierzalne. Znaczna cześć wskaźników opisanych w zaproponowanym zestawieniu dotyczy różnych aspektów życia mierzonych zarówno subiektywie, jak i obiektywnie. Jednak biorąc pod uwagę fakt, że jakość życia to w dużej mierze subiektywne odczucia, które przekładają się na indywidualne decyzje życiowe, nadawanie dużego znaczenia subiektywnej ocenie jakości życia jest istotne. Dodatkowo biorąc pod uwagę konieczność podejmowania działań w sposób partycypatywny, a więc w dialogu z mieszkańcami, subiektywny wskaźnik jakości życia jako miernik celu głównego jest uzasadniony, tym bardziej że jest on uzupełniany innymi miarami w ramach wskaźników przypisanych do celów szczegółowych.

Mając na uwadze powyższą rozważania, a także potrzebę zastosowania takiego pomiaru jakości życia, który stwarzałby możliwość porówań, w aspekcie subiektywnej oceny mieszkańców zdecydowaliśmy się na wykorzytanie metodologii jakości życia z badania Diagnoza Spoełczna, która została dostosowana do potrzeb działań rewitalizacyjnych.

Narzędzie z Diagnozy Społecznej służące ocenie jakości życia Polaków na podstawie ich zadowolenia z różnych dziedzin i aspektów życia

Zadowolenie:

a) społeczne - zadowolenie ze stosunków z najbliższymi w rodzinie, z relacji z kolegami, z małżeństwa, z dzieci (pytania: 62.1, 62.3,62.14, 62.15)

b) materialne - zadowolenie z sytuacji finansowej rodziny i z warunków mieszkaniowych (pytania: 62.2, 62.7)

c) środowiskowe-zadowolenie z sytuacji w kraju, z miejscowości zamieszkania, ze stanu bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania (62.6, 62.8, 62.16)

d) zdrowotne - zadowolenie ze stanu zdrowia, z życia seksualnego i sposobu spędzania wolnego czasu (62.4, 62.10, 62.12)

e) związane z samooceną - zadowolenie z własnych osiągnięć, z perspektyw na przyszłość, z wykształcenia (62.5, 62.9, 62.11, 62.13)

62. Chcielibyśmy, aby Pani oceniła teraz poszczególne dziedziny swego życia i powiedziała, w jakim stopniu jest Pani z każdej z nich zadowolona. Oceny prosimy zaznaczyć, przekreślając kwadrat przy wybranej cyfrze obok danej dziedziny życia. Poszczególne cyfry oznaczają: 1 - BARDZO ZADOWOLONA 2 – ZADOWOLONA 3 - DOSYĆ ZADOWOLONA 4 - DOSYĆ NIEZADOWOLONA 5 – NIEZADOWOLONA 6 - BARDZO NIEZADOWOLONA 7 - nie dotyczy **W jakim stopniu zadowolona jest Pani:**
62.1. ze swoich stosunków z najbliższymi w rodzinie
62.2. z sytuacji finansowej własnej rodziny
62.3. ze stosunków z koleżankami (grupą przyjaciół)
62.4. ze stanu swojego zdrowia
62.5. ze swoich osiągnięć życiowych
62.6. z sytuacji w kraju
62.7. z warunków mieszkaniowych
62.8. z miejscowości, w której Pani żyje

62.9. z perspektyw na przyszłość
62.10. z życia seksualnego
62.11. ze swojego wykształcenia
62.12. ze sposobu spędzania wolnego czasu
62.13. z pracy
62.14. z dzieci
62.15. z małżeństwa
62.16. ze stanu bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania

Propozycja modyfikacji narzędzia dla celów programu rewitalizacji:

Zmodyfikowano pytanie: 62.8 , skasowano pytania: 62.6, 62.10. Pytania skasowane zostały uznane za mniej istotne w ramach ewalkuacji działan rewitalizacyjnych. Jednak ze względu na pewną porównywalność wyników i niegenerowanie dodatkowych kosztów ich zawarcia w ankiecie rekomendujemy rozważenie ich pozostawienia w kwestionariuszu badania.

62. Chcielibyśmy, aby Pani oceniła teraz poszczególne dziedziny swego życia i powiedziała, w jakim stopniu jest Pani z każdej z nich zadowolona. Oceny prosimy zaznaczyć, przekreślając kwadrat przy wybranej cyfrze obok danej dziedziny życia. Poszczególne cyfry oznaczają: 1 - BARDZO ZADOWOLONA 2 – ZADOWOLONA 3 - DOSYĆ ZADOWOLONA 4 - DOSYĆ NIEZADOWOLONA 5 – NIEZADOWOLONA 6 - BARDZO NIEZADOWOLONA 7 - nie dotyczy **W jakim stopniu zadowolona jest Pani:**
62.1. ze swoich stosunków z najbliższymi w rodzinie
62.2. z sytuacji finansowej własnej rodziny
62.3. ze stosunków z koleżankami (grupą przyjaciół)
62.4. ze stanu swojego zdrowia
62.5. ze swoich osiągnięć życiowych

~~62.6. z sytuacji w kraju~~
62.7. z warunków mieszkaniowych
~~62.8. z miejscowości, w której Pani żyje~~ z najbliższej okolicy, w której Pani żyje
62.9. z perspektyw na przyszłość
~~62.10. z życia seksualnego~~
62.11. ze swojego wykształcenia
62.12. ze sposobu spędzania wolnego czasu
62.13. z pracy
62.14. z dzieci
62.15. z małżeństwa
62.16. ze stanu bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania

7.2 ZAŁĄCZNIK 2

Założenia monitoringowe do przykładowych typów projektów

PROJEKT 1

Zakres: termomodernizacja, likwidacja wspólnych toalet zlokalizowanych poza lokalem, remont elewacji, klatek schodowych, przyłączenie do sieci ciepła systemowego, modernizacji instalacji wodno-kanalizacyjnej, elektrycznej.

Harmonogram: projekt ma być realizowany przez 3 lata, każdego roku interwencją zostanie objęte 30 kamienic.

Wskaźniki: W katalogu wskaźników takiego projektu podstawę będą stanowić te dotyczące postępu rzeczowego realizacji (produkty). Powinny one odnosić się do liczby obiektów i lokali, w których wykonano określony typ prac jak i liczby obiektów / lokali, w których osiągnięto stan docelowy – zadowalające warunki bytowe (zobacz załączony arkusz excel). Dodatkowo pomiarowi warto poddać proste rezultaty, tzn. liczbę osób, które zamieszkują w lokalach o podniesionym standardzie.

By monitoring projektu spełnił jedno ze swych podstawowych zadań – szacowanie możliwości osiągnięcia wartości docelowych w przyszłości – wskazane jest obok powyższych wskaźników mierzenie zmiennych „wyprzedzających', pozwalających oszacować jakie wartości osiągną podstawowe wskaźniki za 6-9 miesięcy.

Obok produktów warto określić też podstawowe wkłady, których pomiar powinien dostarczyć informacji o jakości procesu wdrażania – wykorzystaniu budżetu, średnim koszcie, czasie realizacji prac. Poza wartościami średnimi można mierzyć również skalę odchyleń, co będzie podstawą do wyjaśniania sytuacji skrajnych (np. zbyt wysokich kosztów / zbyt długiego czasu remontu danej kamienicy).

Co do zasady wartości wskaźników powinny być gromadzone narastająco i porównywane z planowanymi skumulowanymi wartościami docelowymi (pośrednimi) na dany moment. Jednakże można również analizować przyrosty w jednostce czasu (kwartale, półroczu, roku), by identyfikować odchylenia i je wyjaśniać.

Dopuszczalny margines odchyleń od zakładanych wartości może zostać określony jako wartość rzeczywista bądź procent. Może być stały dla całego okresu realizacji bądź zmieniać się w czasie. Dla wskaźników mierzonych narastająco margines ten powinien spadać wraz z zaawansowaniem projektu.

Powiązanie z ewaluacją: każdy projekt mieści się w logice interwencji planu rewitalizacji – realizuje określony cel i ma przynieść zamierzony efekt. By zachować powiązanie pomiędzy monitoringiem i ewaluacją, warto dla projektu określić tzw. „teorię projektu", tzn. wskazać, na które wskaźniki rezultatu i w jaki sposób realizacja danego projektu ma wpłynąć.

Punkty pomiaru wskaźników: harmonogram projektu zakłada stopniową realizację prac w kolejnych obiektach przez 3 lata. W związku z tym zalecanym rozwiązaniem jest regularny pomiar wszystkich wskaźników co kwartał zaczynając od trzeciego kwartału realizacji projektu.

PROJEKT 2

Zakres: uruchomienie systemu monitoringu wizyjnego w 4 rewitalizowanych kwartałach. Projekt obejmuje zakup, instalację i uruchomienie kamer, wykonanie i wyposażenie stanowiska nadzoru monitoringu, szkolenie operatorów systemu.

Harmonogram: 12 miesięcy, w tym: 4 miesiące na przeprowadzenie procedury przetargowej i wybór wykonawcy, 2 miesiące na podpisanie umów z zarządcami budynków, w których mają zostać przeprowadzone prace instalacyjne, 1 miesiąc montaż kamer, 3 miesiące przygotowanie stanowiska nadzoru, 1 miesiąc szkolenie operatorów, 1 miesiąc uruchomienie systemu.

Wskaźniki:

- Rozstrzygnięty przetarg, podpisana umowa (tak/nie)
- Liczba zawartych porozumień z zarządcami budynków
- Liczba zakupionych kamer
- Liczba zainstalowanych kamer
- Liczba uruchomionych kamer
- Liczba przeszkolonych operatorów

Punkty pomiaru wskaźników: rytm monitoringu tego projektu wyznaczają kamienie milowe – ważne wydarzenia w harmonogramie. Pomiary powinny się więc odbywać w przewidywanych momentach: podpisania umowy z wykonawcą, podpisania umów z zarządcami budynków, montażu kamer, ukończenia stanowiska nadzoru, zakończenia szkoleń i uruchomienia systemu. W miarę możliwości (i potrzeb) warto wyznaczyć dodatkowe punkty pomiaru pozwalające przewidywać przyszłe wyniki z kilkumiesięcznym wyprzedzeniem. Przykładowo w ramach przygotowania stanowiska nadzoru może to być zakup sprzętu, bądź remont budynku, a w ramach podpisywania umów z zarządcami budynków moment, w którym zakładamy, że połowa umów powinna być już podpisana.

PROJEKT 3 (Edukacja dla Łodzi[10])

Zakres: Projekt składa się z trzech części. W ramach pierwszej opracowano ścieżki dydaktyczne (scenariusze dla kilku lekcji połączonych wspólna tematyką), pomoce naukowe oraz prowadzone było szkolenie nauczycieli (w formie modelowych lekcji). Znalazł się tu też konkurs z nagrodami pieniężnymi dla nauczycieli na tzw. łódzką pomoc naukową. Druga część to opracowanie założeń i przeprowadzenie cyklu zajęć pozalekcyjnych dla uczniów pt. „Koła detektywów łódzkich”. Ostatni moduł obejmuje wprowadzenie ścieżek dydaktycznych i zajęć pozalekcyjnych do szkół.

[10] Informacje o zakresie i harmonogramie przedstawionych tu projektów mogą być nieścisłe i niepełne. Bardziej niż o zgodność z faktami, chodzi tu jednak o zilustrowanie pewnych zasad, do czego te nieścisłości nie są przeszkodą.

Harmonogram: W pierwszym roku, na przestrzeni jednego kwartału- zadania z modułu pierwszego i drugiego, w 4 kolejnych latach szkolnych włączanie do projektu kolejnych szkół i prowadzenie zajęć dla kolejnych roczników.

Podsumowując można powiedzieć, ze projekt składa się z dwóch wyraźnych etapów, w pierwszym wypracowywany jest pewien model dydaktyczny, a w drugim jest on upowszechniany na znaczną skalę. Monitoring powinien odzwierciedlać tą dwoistość i pozwalać na śledzenie postępów w ramach każdego etapu.

Wypracowywanie modelu dydaktycznego

Wskaźniki:

Moduł 1 – nauczyciele

- Liczba opracowanych ścieżek dydaktycznych (z uwzględnieniem poziomu nauczania dla jakiego sa dedykowane: szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne)
- Liczba szkoleń dla nauczycieli
- Liczba uczestników szkoleń dla nauczycieli (z uwzględnieniem typu szkoły w której pracują nauczyciele)
- Liczba szkół biorących udział w projekcie (z uwzględnieniem typu szkoły: podstawowa, gimnazjum, ponadgimnazjalna)
- Liczba opracowanych pomocy dydaktycznych (z uwzględnieniem poziomu nauczania jakiemu są dedykowane)
- Liczba nauczycieli, którzy zgłosili się na konkurs (z uwzględnieniem typu szkoły)

Moduł 2- zajęcia pozalekcyjne

- Liczba opracowanych scenariuszy zajęć (z uwzględnieniem poziomu nauczania dla jakiego są dedykowane)
- Liczba przeprowadzonych zajęć pozalekcyjnych
- Liczba uczestników zajęć pozalekcyjnych (z uwzględnieniem typu szkoły, do jakiej uczniowie uczęszczają)

Wskaźniki powinny mieć ustalone wartości docelowe, w oparciu o nakłady przeznaczone na pilotaż i koszty wypracowania produktów (np. koszty szkolenia jednego nauczyciela, albo koszty opracowania i wyprodukowania prototypów pomocy dydaktycznych). W pilotażu zapewne ważna będzie odpowiednia reprezentacja wszystkich poziomów nauczania, dlatego warto ustalić również wartości docelowe dla uczestników z poszczególnych typów placówek, po to by zachować pomiędzy nimi pożądaną proporcję,

Punkty pomiaru wskaźników: Ze względu na stosunkowo niewielką skalę tej części projektu proponujemy pomiar dostosowany do rozwijającego się rytmu projektu.

Punkty pomiarowe powinny być ustanowione po określeniu harmonogramu wdrażania, pomiar powinien być przeprowadzony w czasie na który zaplanowano zakończenie wybranych działań, albo ich części (np. zakończenie konkursu dla nauczycieli, albo 1 fazy cyklu szkoleń). Ważne, żeby pomiar przeprowadzać w z góry określonych (na podstawie harmonogramu) momentach, a nie w chwili faktycznego zakończenia działania, co pozwoli uchwycić ewentualne opóźnienia w realizacji projektu.

Upowszechnianie modelu

Wskaźniki:

Moduł 3

- Liczba szkół biorących udział w programie (z uwzględnieniem typu szkoły)
- Liczba uczniów -uczestników lekcji w ramach projektu „Edukacja dla Łodzi" (z uwzględnieniem typu szkoły)
- Liczba uczniów- uczestników zajęć pozalekcyjnych w ramach projektu „Edukacja dla Łodzi" (z uwzględnieniem typu szkoły)
- Liczba pomocy dydaktycznych skierowanych do szkół (z uwzględnieniem typu szkoły)
- Średnia liczba pomocy dydaktycznych przypadających na szkołę (z uwzględnieniem typu szkoły)

Jeżeli na tym etapie doszkalani będą kolejni nauczyciele, to trzeba zastosować wskaźniki:

- Liczba szkoleń dla nauczycieli
- Liczba uczestników szkoleń dla nauczycieli (z uwzględnieniem typu szkoły w której pracują nauczyciele)
- Liczba szkół biorących udział w projekcie (z uwzględnieniem typu szkoły: podstawowa, gimnazjum, ponadgimnazjalna)

Ten etap projektu ma charakter cykliczny, co roku będzie uruchamiana jego kolejna edycja. Wartości docelowe i pośrednie powinny być określone dla całego 4 letniego projektu, ale też dla każdego roku z osobna. Zliczanie wartości wskaźników, także powinno się odbywać w dwóch planach: na płaszczyźnie danego roku, by na bieżąco śledzić postępy i dla całego programu, poprzez kumulowanie wartości wskaźników z wszystkich dotychczas odbytych edycji.

Punkty pomiaru wskaźników: Każda edycja projektu (obejmująca cały rok szkolny) będzie do siebie podobna, będzie też obejmować działania w bardzo wielu szkołach, więc punkty pomiaru, abstrahując od harmonogramów toku prac poszczególnych szkół, powinny być ustanowione z góry, w regularnych odstępach czasu- co kwartał.

PROJEKT 4 (Animacja społeczna-mikrogranty)

Zakres: Udzielenie wsparcia finansowego tzw. mikrograntów dla różnego rodzaju inicjatyw oddolnych na rzecz wspólnot lokalnych z obszaru rewitalizowanego. Środki przyznawane są w drodze konkursu.

Harmonogram: Projekt prowadzony około 6 miesięcy

Wskaźniki:

- Liczba wnioskodawców (w tym wnioskodawców lokalnych[11])
- Liczba podmiotów, którym przyznano mikrodotacje (z podziałem na typy np. przedsiębiorcy, osoby prywatne, lokalne instytucje kultury, grupy nieformalne itp)
- Liczba podpisanych umów
- Liczba inicjatyw, którym wypłacono środki
- Liczba zrealizowanych inicjatyw (przedmiotowo)
- Liczba mieszkańców objętych wsparciem (wskaźnik można stosować tylko do pewnych typów działań, tam gdzie łatwo można zidentyfikować i policzyć odbiorców. W części przypadków to będzie niemożliwe np. w działaniach na rzecz uporządkowania/zagospodarowania ogólnodostępnej przestrzeni miejskiej)

Projekt może być realizowany jednorazowo, albo mieć kolejne edycje. W drugim wypadku wartości wskaźników należy zliczać dla każdej edycji osobno i łącznie dla całego projektu.

Punkty pomiaru wskaźników: Punkty pomiaru powinny być ustalone z góry- niezależnie od harmonogramu działań poszczególnych inicjatyw, w równych odstępach czasu - co miesiąc.

[11] Chodzi o odróżnienie wnioskodawców faktycznie związanych z rewitalizowanym obszarem (poprzez miejsce zamieszkania, pracy lub działalności) od podmiotów zewnętrznych, realizujących projekt na rzecz mieszkańców.

7.3 ZAŁĄCZNIK 3

Układ celów głównych i szczegółowych rewitalizacji Łodzi wraz z przypisaniem wskaźników

Schmat ze względu na rozmiaru znajduje się w osobnym pliku

Źródło: opracowanie własne.